

A kutatási beszámolót írta: Kulcsár László

A kutatásra Zalaegerszeg Megyei Jogú Város Önkormányzatának megbízásából került sor. A program megvalósítója az ECHO Oktatáskutató Műhely volt. Projekt azonosító ECHO 62/2000.

A kutatásban való együttműködésért az alábbiaknak szeretnénk köszönetet mondani:

Zalaegerszeg Megyei Jogú Város Polgármesterei Hivatala

Ady Endre Művészeti Általános Iskola és Gimnázium; Apáczai Csere János ÁMK Gimnázium; Báthory István Kereskedelmi, Vendéglátóipari és Idegenforgalmi Szakképző Iskola; Csányi László Közgazdasági Szakközépiskola; Deák Ferenc Szakközép és Szakmunkásképző; Első Magyar-Dán Termelő Iskola; Ganz Ábrahám Szakközépiskola és Szakmunkásképző; Kinizsi Pál Mezőgazdasági és Élelmiszeripari Szakképző; Kölcsey Ferenc Gimnázium; MMIK Szakiskola; Munkácsy Mihály Ipari Szakközépiskola és Szakmunkásképző; Széchenyi István Szakközép és Szakmunkásképző Iskola; Zrínyi Miklós Gimnázium

ECHO Oktatáskutató Műhely
✉ 8000 Székesfehérvár, Tóvárosi ln. 67.
☎ (30) 217-0923; Tel/fax: (22) 325-536
🌐 echokm@extra.hu; www.extra.hu/echokm

Jelen kutatási beszámoló további felhasználásához lépjen kapcsolatba az Echo Survey Szociológiai Kutatóintézet Közhasznú Társasággal!

A kutatási beszámoló kéziratnak minősül, hivatkozni ennek figyelembevételével a feltüntetett szerzők, annak hiányában a beszámolót jegyző szervezet engedélyével lehet.

A kutatáshoz kapcsolódó adatbázis és módszertani anyagok az Intézetnél történt regisztráció után szintén elérhetők.

Javaslatait, észrevételeit, szakmai megjegyzéseit is szívesen várjuk a következő címen:

Echo Survey Szociológiai Kutatóintézet
8000 Székesfehérvár, Forgó u. 15.
Tel: +36 (22) 502-276, Fax: +36 (22) 379-622
www.echosurvey.hu info@echosurvey.hu

TARTALOMJEGYZÉK

1. Prológus	3.o.
1.1 Ifjúságkutatás 2000	3.o.
1.2 Az adatfelvételtől	4.o.
1.3 Az adatfeldolgozásról	5.o.
2. A vizsgált tanulók demográfiai jellemzői	7.o.
3. Család, egzisztencia	13.o.
4. Az iskola világa	20.o.
5. Egészségmegőrzés	27.o.
5.1 Az egészséges életmód	27.o.
5.2 Dohányzás	29.o.
5.3 Alkoholfogyasztás	31.o.
5.4 Serkentő szerek	36.o.
5.5 Drogfogyasztás	37.o.
5.6 Pszichés állapot	39.o.
6. Identitás, értékrend	42.o.
7. Jövőkép	47.o.
8. Szabadidő	59.o.
9. Közélet	67.o.
10. Lokálpatriotizmus	71.o.
11. Környezettudat	74.o.

1. PROLÓGUS

Köztudomású, hogy a kilencvenes évek társadalmi-gazdasági és politikai változásai jelentősen átrendezték és egyben szegregálták az emberek értékhierarchiáját. Felmerült a tradicionális családi értékekhez való visszatérés gondolata éppen úgy, mint az ezzel élesen szembenálló piaci alapokon nyugvó, fogyasztáscentrikus attitűd. Ezzel egyidejűleg megindult a generációs korszakváltás folyamata is. Azok a tanulók akik a kilencvenes évek elején kezdték iskolai pályafutásukat már teljes mértékben a megváltozott gazdasági és társadalmi környezetre szocializálódnak, s ennek jellemzői áthatják életük minden területét, így a családi viszonyaikat, az iskolával kapcsolatos elvárásaikat, az identitásukat, a szabadidős preferenciájukat, a mentálhigiénés állapotukat, a közéleti és politikai kultúrájukat, a médiahasználati és fogyasztási szokásaikat illetve a jövőre vonatkozó terveiket egyaránt.

Mivel az értékrendi és szemléletbeli változás az ifjúsági problémák struktúrájában is módosítást okozott, a fiatalok életéért felelősséget érző helyi közösségnek, családoknak, civil szervezeteknek és önkormányzatoknak fontos megismerni az új generáció sajátosságait, jellemzőit, problémáit.

Az önkormányzatok ifjúságpolitikai tevékenységének közvetlen jogforrása az 1990. évi LXV. törvény a helyi önkormányzatokról, melynek 8. §-ában a települési önkormányzat feladatai között a törvény - 1994 óta¹ - felsorolja a gyermek és ifjúsági feladatokról való gondoskodást. Ezen belül a törvény értelmében a települési önkormányzat maga határozza meg - a lakosság igényei alapján, anyagi lehetőségeitől függően -, milyen ifjúsági feladatokat, milyen mértékben és módon lát el. Egy ifjúsági feladatterv készítése sem nélkülözheti tehát a minél szélesebb körű empirikus adatok számbevételét.

1.1 Ifjúságkutatás 2000

Az ECHO Oktatókutatató Műhely - elsősorban önkormányzati igényekre reagálva - az utóbbi években számos ifjúságkutatási és fejlesztési programot dolgozott ki, melyeket a helyi igényekhez való nagyfokú alkalmazkodás jellemez. Ifjúságkutatási programjainkat megyei jogú városokban és kisebb településeken egyaránt sikerrel bonyolítottuk le. A kutatások között alapozó, általános helyzetkép készítése és célzott, egy-egy problématerületre (pl. mentálhigiéné, ifjúsági közéletiség, pályakezdő munkanélküliség, EU attitűd) fókuszáló kutatások egyaránt voltak. A kutatói, fejlesztői munka eredménye, hogy több önkormányzat

megalkotta ifjúsági koncepcióját, a feltárt jelenségek, problémák kezelésére különböző programok indultak.

Az önkormányzatok és az ifjúsági szakemberek körében többször felmerült, hogy az adott településen feltárt ifjúsági problémákat, jelenségeket fontos lenne összevetni más települések adataival, jó lenne egyeztetni a vizsgálati kérdéseket, szempontokat. Mindezen igényekhez igazodva hirdette meg kutatóműhelyünk "Ifjúságkutatás 2000 - Nagyvárosi fiatalok az ezredfordulón" című programját, melyhez Zalaegerszeg városa is csatlakozott.

Azzal, hogy a zalaegerszegi ifjúságkutatás más városokkal is egyeztetett tematika alapján, részben megegyező kérdések alkalmazásával összehangoltan került lebonyolításra, lehetőség teremtődik az összehasonlításra. A programban résztvevő városok adatainak összehasonlító elemzését egy külön beszámoló tartalmazza majd.

1.2 Az adatfelvételtől

Eddigi tapasztalataink alapján az ifjúsági problémák megismerésének egyik leghatékonyabb módja a középiskolások problémáinak, életének figyelemmel kísérése, ennek megfelelően a kutatást is elsősorban rájuk fókuszáltuk.

A tanulói vizsgálat empirikus adatgyűjtésére önkéntes kérdőívek segítségével 2000. őszén került sor. A középiskolás diákok a 12 oldalas, közel 300 kérdést tartalmazó kérdőíveket tanórákon töltötték ki. Mivel a tanulóknak minden körülmények között biztosítani kellett a válaszadás önkéntességét és anonimitását, a tanulókkal a kitöltés előtt a pedagógusoknak ismertetni kellett a kutatás célját, el kellett mondani, hogy a kérdőív kitöltése önkéntes és névtelen, valamint fel kellett hívni a tanulók figyelmét arra, hogy az elemzést és az értékelést külső szakemberek, kutatók fogják végezni. A kitöltött kérdőíveket a pedagógus az osztály jelenlétében behelyezte egy borítékba, lezárta, és két diák aláírta a lezárt borítékot. A lezárt borítékokat a kutatás helyi koordinátora gyűjtötte össze.

Az általunk megkérdezett diákok az alapsokaság (az összes középiskolás tanuló) 10 százalékát teszik ki, a 6758 tanulóból 687 fő válaszolt kérdéseinkre. A mintába kerülő osztályközösségeket az iskolák által közölt alapadatok alapján határoztuk meg, figyelembe véve az évfolyam és intézménytípus szerinti kvótákat, valamint a nemek szerinti összetételt. Mivel több iskolában voltak az adatfelvétel idején hiányzó tanulók, a hiányzásból és az esetleges válaszmegtágadásból fakadó kismértékű torzulást az évfolyam és az iskolatípus szempontja szerinti matematikai-statisztikai súlyozással korrigáltuk. A súlyozás után a minta

¹ 1994. évi LXIII. törvény 3.§ (1) bekezdése

évfolyam és iskolatípus szerint pontosan reprezentálja a zalaegerszegi középiskolás diákokat.

A vizsgálat a város 13 középfokú oktatási intézményére terjedt ki az alábbi megoszlás szerint:

	9-13 osztályos tanulók megoszlása (%)	kérdezett osztályok száma	tervezett minta (fő)
Ady Endre Művészeti Ált. Isk. és Gimnázium	3,15	1	22
Apáczai Csere János ÁMK Gimnázium	2,46	1	30
Báthory I. Ker.Vend.Ideg.Szakképző Iskola	10,31	4	107
Csányi László Közgazdasági Szakközépiskola	9,04	2	69
Deák Ferenc Szakközép és Szakmunkásképző	10,06	2	57
Első Magyar-Dán Termelő Iskola	0,90	1	9
Ganz Ábrahám Szakközépiskola és Szakm.képző	9,43	2	54
Kinizsi Pál Mezőg. és Élelmiszeripari Szakképző	9,29	3	71
Kölcsy Ferenc Gimnázium	8,76	2	53
MMIK Szakiskola	2,40	1	17
Mindszenty Általános Iskola és Gimnázium	0,75	0	0
Munkácsy M.Ipari Szakközépiskola, Szakm.képz.	17,12	5	119
Széchenyi István Szakközép és Szakm.képző Isk.	9,71	3	74
Zrínyi Miklós Gimnázium	6,62	2	68
Összesen	100	29	750

A mintavételi hiba nagysága városi szinten +/- 2-4 százalék az adott kérdésre válaszolók számától függően. Ez azt jelenti, hogy az általunk mért eredmények legfeljebb ennyivel térnek el attól az eredménytől, amit akkor kapnánk, ha minden középiskolás diákot megkérdeznénk a városban.

1.3 Az adatfeldolgozásról

A kérdőívből kinyerhető empirikus adatokat kódolás után számítógépen rögzítettük és ellenőriztük. Az adatelemzést SPSS programmal végeztük.

Egyes kérdéseknél azt kértük a válaszolóktól, hogy értékeljenek állításokat, minősítsenek társadalmi cselekedeteket, problémákat, intézményeket négy illetve ötfokú skálán. Ezen kérdések esetében a kapott értékeket egy százfokú skálára számoltuk át, ahol a százás értéket az jelentette volna, ha az adott kérdésre minden válaszoló egyöntetűen a maximális, a nullát pedig az, ha a minimális pontszámot adja. A határ az ilyen százfokú skálákon az ötven pont. Az ez alatti érték általában negatív véleményt (bizalmatlanságot,

elégedetlenséget, ellenszenvet stb.), míg az e feletti érték pozitív véleményt (elégedettséget, bizalmat, rokonszenvet stb.) jelez.

Más kérdéseknél - ahol pozitív vagy negatív tendenciát lehetett prognosztizálni - a százalékos értékeket egy ún. mérleg-indexre vetítettük. Ez esetben a kapott szám egy -100 és +100 közötti érték, ahol az egyöntetű pozitív tendenciát a pozitív, míg az egyöntetű negatív tendenciát a negatív véglet mutatja. A mérleg-indexen a nulla körüli értékek fejezik ki a változatlan helyzetet.

Az elemzés során a gyakrabban használt egyváltozós elemzési technikák (gyakoriság, átlagok stb.) mellett a rejtett tartalmak, tendenciák vázolására ún. többváltozós matematikai-statisztikai módszereket is használtunk. A leggyakoribb többváltozós elemzési formák a következők:

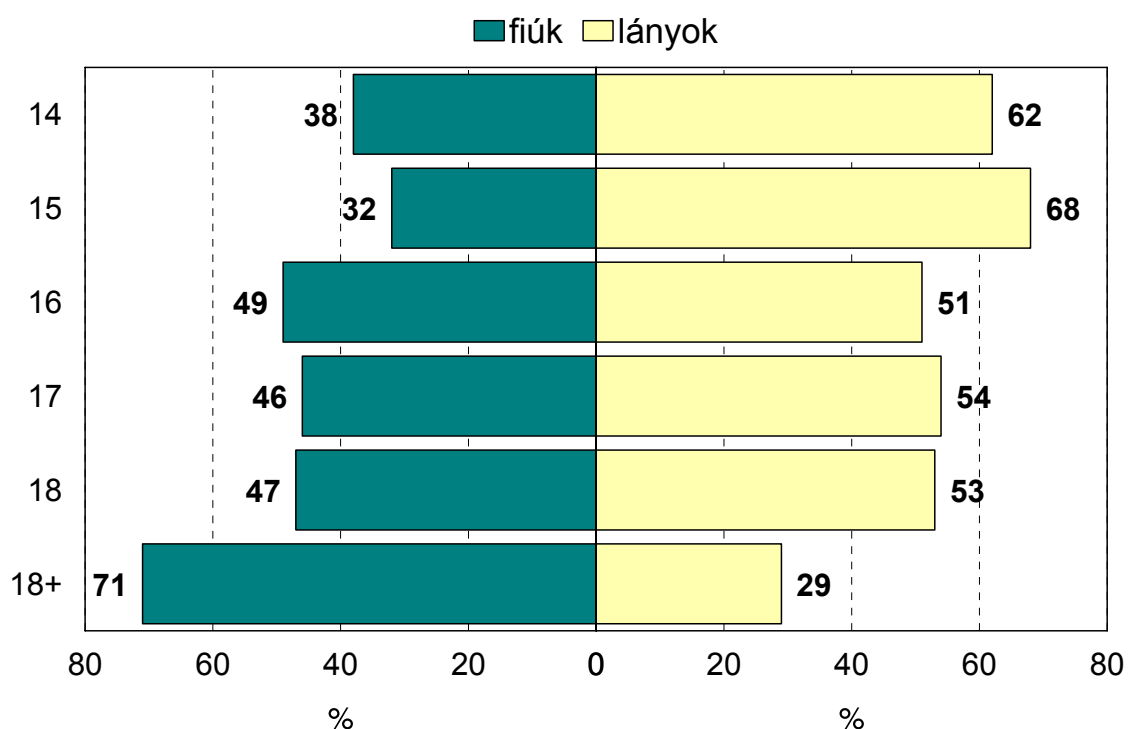
- * A korrelációs elemzés azt mutatja meg, hogy az egyes változók megítélése mennyiben hasonló. Ha van köztük hasonlóság (vagyis pozitív korreláció), akkor ezt egy korrelációs együttható fejezik ki, melynek értéke 0 és 1 között lehet. Minél magasabb ez az érték, annál nagyobb a hasonlóság a megítélésben. A megítélési hasonlóságot korrelációs mátrixon ábrázoljuk.
- * A faktoranalízis arra szolgál, hogy sok változóból (például egy hosszú kérdéssorból) kevesebb, jobban kezelhető egységeket kapjunk. Az eljárás alapja itt is az egyes változók megítélésének hasonlósága, de itt változó-csoportokat, megítélési mintázatokat kapunk végeredményül. Az egyes csoportokba tartozó itemekhez faktorsúlyokat rendel a számítógép (-1 és 1 között), amelyek azt fejezik ki, hogy az adott item, változó vagy állítás mennyire befolyásolja az adott faktor összképét. Minél inkább távol van a nullától ez a szám, annál jelentősebb az adott item befolyása az adott faktorra, (ha negatív ez a szám, akkor az adott item éppen ellenkező előjellel befolyásolja a faktort, mint pozitív faktorsúlyú társai).
- * A klaszteranalízis nem a változókból, hanem a válaszadókból képez csoportokat (klasztereket), aszerint, hogy egyes kérdéseket, kérdéssorokat mennyire hasonlóan ítélték meg. Ezzel lehetővé válik, hogy egy-egy témakör (akár viszonylag sok kérdéssel) megítélése szerint csoportosítsuk a válaszadókat, és a csoportokat utána elemezzük akár társadalmi-demográfiai összetételük, akár más kérdésekre adott válaszaik alapján.

2. A VIZSGÁLT TANULÓK DEMOGRÁFIAI JELLEMZŐI

Mielőtt belekezdenénk a felmérés részletes tartalmi ismertetésébe szükséges, hogy a vizsgált népesség demográfiai helyzetét, összetételét ismertessük, mert vannak olyan tendenciák, jelenségek, amelyek csak ennek fényében érthetők.

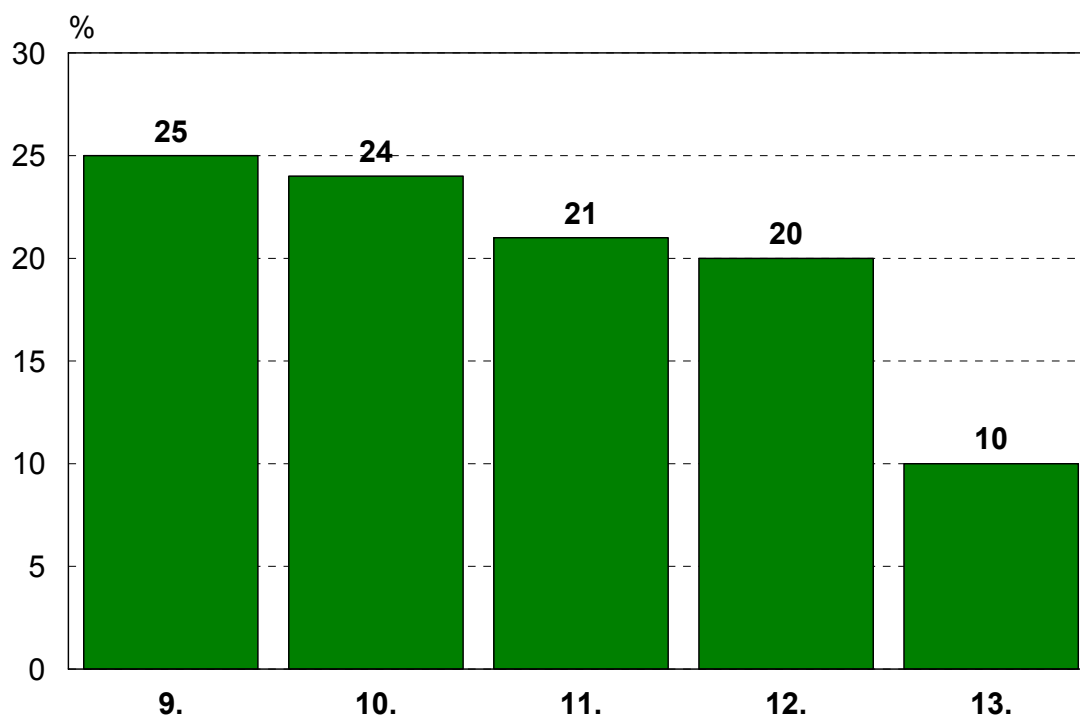
Minden társadalomtudományi vizsgálódás alapvető demográfiai változója közé tartozik az életkor. A vizsgált korosztályban tanulók túlnyomó többsége fiatalkorú, mindössze 2 százalékuk felnőtt jogilag. A tanulók nemi összetételét a különböző korcsoportokban az alábbi ábra mutatja.

A vizsgált tanulók korösszetétele

Mindez az évfolyamok dimenziójában kifejezve annyit jelent, hogy a mind 9., mind pedig a 10. évfolyamba a megkérdezett tanulók egynegyede jár, a 11. és 12. évfolyamokba kétötödük és egytized a 13. évfolyamosok aránya.

A minta összetétele az évfolyamok alapján

Az utóbbi évtizedben bekövetkezett gazdasági, társadalmi változások hatására a középfokú képzési struktúra jelentősen átrendeződött, az lakossági igényekre reagálva növekedett az érettségit adó intézményben tanuló diákok aránya. A kutatás során vizsgált tanulók valamivel több, mint fele (53 százalék) szakközépiskolába jár, 25 százaléka szakiskolai vagy szakmunkásképzésben vesz részt. A gimnazisták aránya 22 százalék.

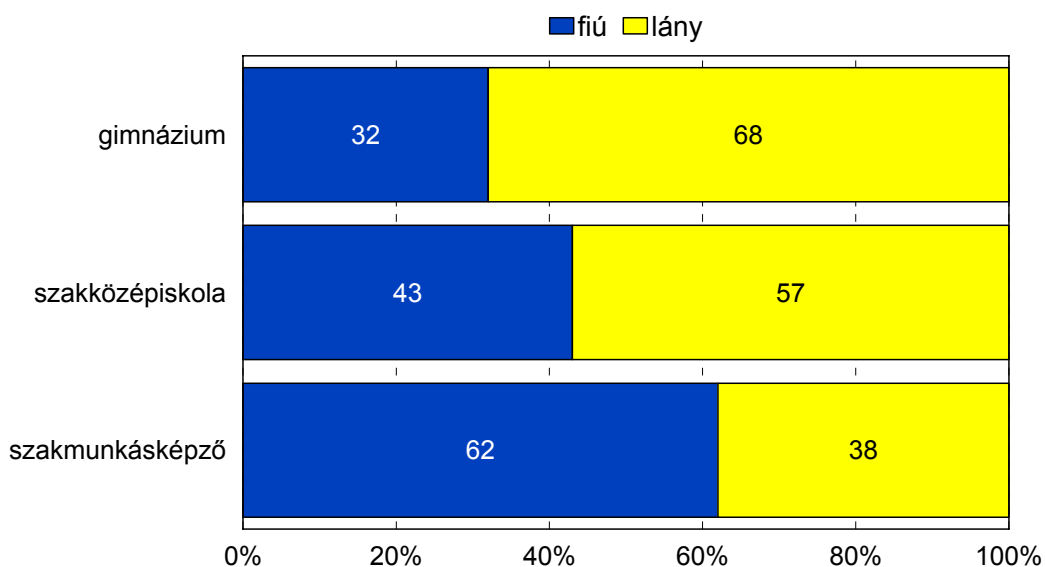
Ha a tanulók nemek szerinti összetételét az egyes iskolatípusok dimenziójában vizsgáljuk - ahogy az várható volt - szignifikáns eltérés tapasztalható. A gimnáziumokban jelentős lány-, míg a szakmunkásképzőkben fiútöbbség található.

Eddigi tapasztalataink alapján a legfontosabb magyarázó változók egyike a szülők iskolai végzettsége, azon belül is az apa iskolázottsága. A teljes mintában a diákok 6 százalékának édesapja csak általános iskolát végzett, 48 százalékuk kitanult valamilyen szakmát, további 30 százalék édesapja le is érettségizett. A diplomás szülők aránya 16 százalék.

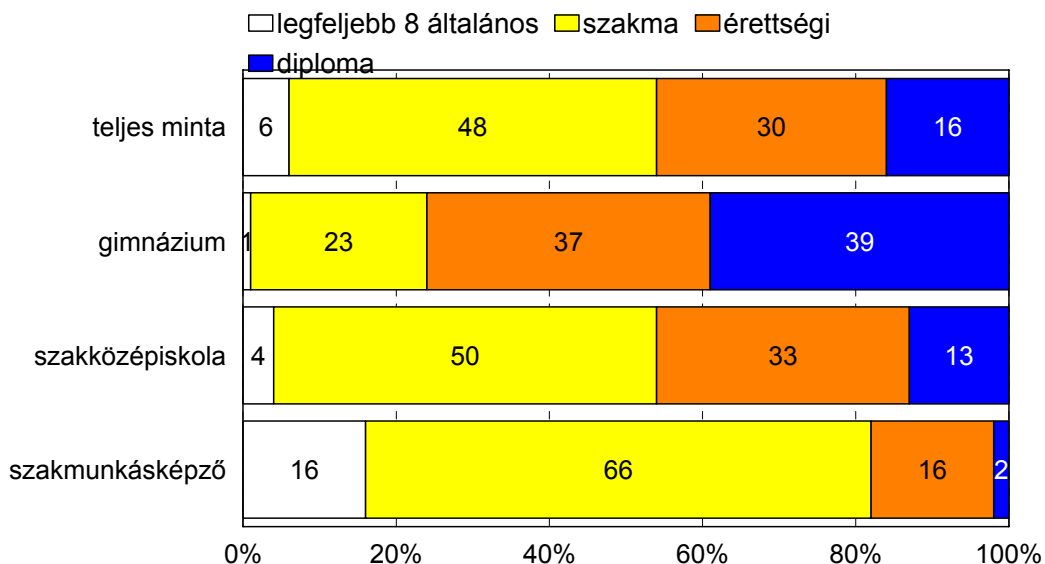
A szülő iskolai végzettsége - közvetve - jelentősen meghatározza, hogy a nyolcadikos tanuló milyen iskolatípusban tanul tovább, a képzetesebb szülők gyerekei a magasabb képzettséget adó iskola felé orientálódnak. A maximum szakmunkásképzőt végzett szülők gyermekei adják a mostani szakmunkásképző iskolák tanulóinak 82 százalékát, míg a diplomás szülők 54 százaléka gimnáziumba járattja gyermekét. Jellemző, hogy a teljesen

képzetlen szülők gyerekei között jóval átlag alatti az érettségit adó iskolába járó fiatalok aránya, s ez a kulturális tőke hátrányának újratermeléséről ad hírt.

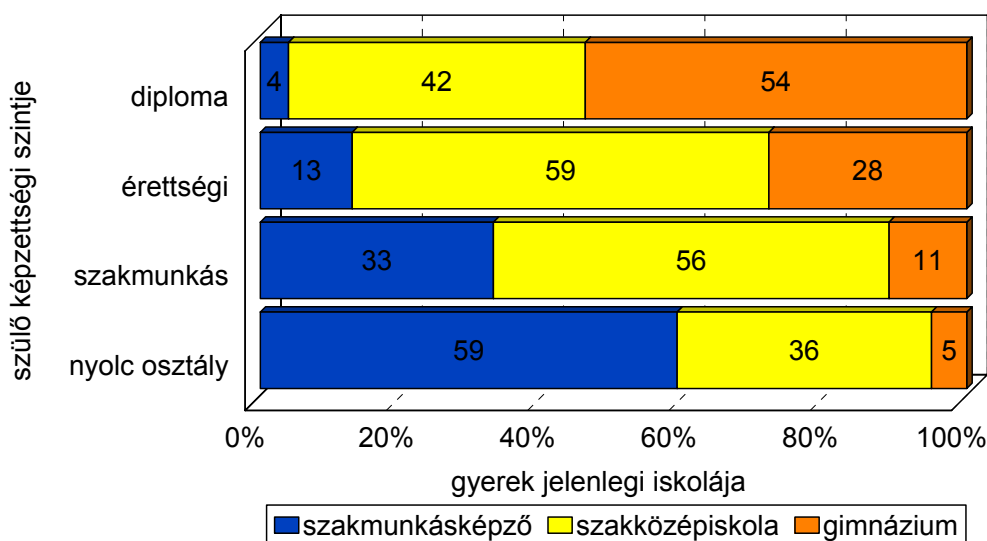
A válaszolók nemi megoszlása iskolatípusonként

A válaszolók édesapjának végzettsége iskolatípusonként

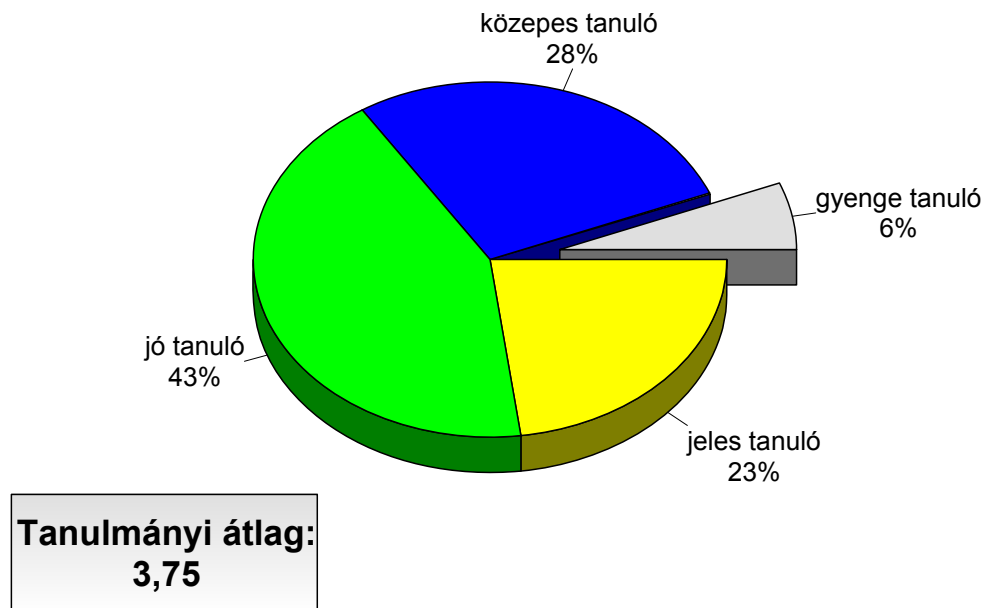
A szülő iskolai végzettségének hatása a gyermek képzettségére

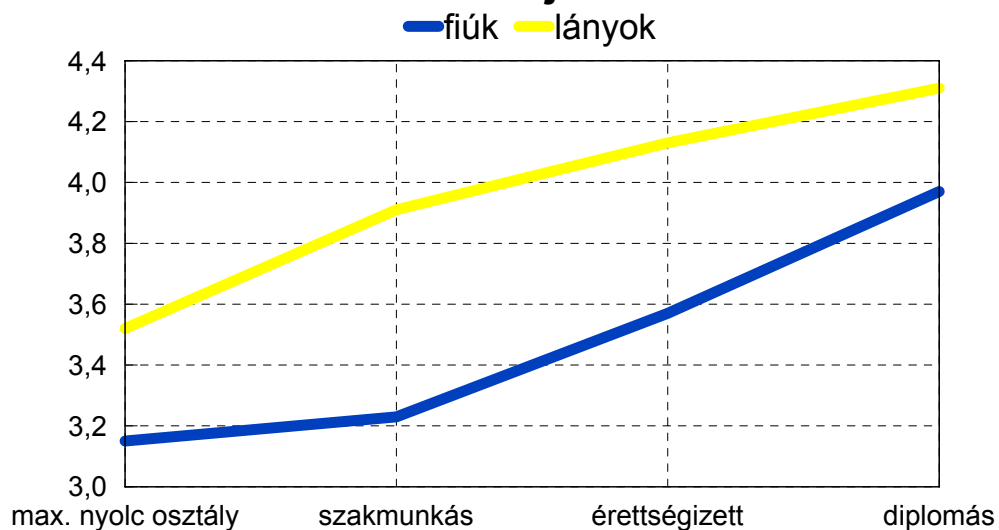
Mindezek alapján kísérletet tehetünk arra, hogy meghatározzuk a generációk közötti mobilitás irányát. A tanulók iskolázottsága nyilván még nem teljesen lezárt, de a tudás mobilitás értelmezéséhez felhasználható a hazai iskolarendszernek az a sajátossága, hogy a középiskolai végzettség erősen befolyásolja a későbbi tanulmányokat, illetve ezen keresztül az elért társadalmi státuszt. Immobilnak tekinthetjük azokat, akiknél a gyermek és a szülői helyzet megegyezik, felfelé mobilnak ha a gyermek helyzete jobb, s lefelé mobilnak, ha a gyermek helyzete várhatóan rosszabb, mint a szülőké. Az ily módon értelmezett mobilitási csoportok megoszlása a következő: 51 százalék immobil, 11 százalék lefelé mobil, 38 százalék felfelé mobil. Ez azt jelenti, hogy a vizsgált fiatalok több, mint fele ugyanolyan, egytizede alacsonyabb képzettségi szinten van, mint a szüleik, s 38 százalékuk magasabb kvalifikáltság felé van úton - egyenlőre. Nincs tehát lezárva a mobilizációs csatorna, nem determinisztikus a családi háttér, de nagyon erős a hatása.

A kérdőívben arra is megkértük a tanulókat, hogy nyilatkozzanak iskolai teljesítményükről, megkérdeztük a legutóbbi félévi tanulmányi átlagukat. A diákok összesített átlaga éppen, hogy jó, számszerűsítve 3,75.

A tanulók tanulmányi eredménye

Tanulmányi átlag a szülő képzettségének dimenziójában

Ha nominálisan kategorizáljuk a tanulmányi átlagokat, a diákok pusztán 6 százaléka minősül gyenge tanulónak (1-2,49 közötti átlag), további 28 százaléuk közepes eredményt ért el a legutóbbi félévben (2,5-3,49 közötti átlag). Jó átlagot produkált a tanulók közel fele és jeles átlagot ért el 23 százaléuk. Ha összehasonlítjuk az egyes iskolák adatait - ahogy az

várható volt - azt tapasztaljuk, hogy a legmagasabb tanulmányi átlagot a gimnáziumok tanulói produkálták (4,45), s a leggyengébben a szakmunkástanulók szerepeltek, éppen, hogy elérték a hármas átlagot (3,16).

A tanulmányi átlagokat vizsgálva fel kell hívni a figyelmet arra a - pedagógusok által jól ismert - tényre, hogy a magasabb iskolai végzettséggel rendelkező szülő gyermeke, mivel több kulturális tőkével rendelkezik, jobban meg tud felelni az iskolai elvárásoknak, s az iskolákat leginkább ők tudják "használni" céljaik elérésére. Míg a diplomás szülők gyermekeinek 83 százaléka jó vagy jeles tanuló, addig az érettségizetteknél 76, a szakmunkásoknál pedig csak 57 százalék ez az arány. A maximum nyolc osztályt végzett szülők gyermekeinek 42 százaléka közepes, további 15 százaléka pedig kifejezetten gyenge tanuló.

3. CSALÁD, EGZISZTENCIA

Köztudott, hogy az elsődleges szocializációs közeg, a család meghatározó szerepet tölt be az egyén életében. Kutatásunknak is mindenképpen ki kell térnie rá, már csak azért is, mert számos olyan ifjúsági probléma van, melynek a gyökere a családban, a családi mintában van. Több kérdésben magyarázó változóként szerepelnek a családi háttérhez tartozó tényezők, pl. a szülő iskolai végzettsége vagy a család anyagi helyzete.

A vizsgált tanulók nagyobb része (75 százaléka) a hagyományos értelemben vett nukleáris családban él, olyan családban, ahol mindkét szülő együtt lakik a gyermekével. 25 százalék a csonka családban élők aránya, közülük legtöbben egyedül édesanyjukkal vagy hármásban az anya új partnerével élnek. Egytizedük él vér szerinti apja, 2 százalékuk pedig vér szerinti édesanyja nélkül. 5 százalék azon fiatalok aránya, akiket nevelőszülők nevelnek.

A csonka családban való nevelkedésnek számos negatív következménye lehet (például a néhány tizeddel alacsonyabb tanulmányi átlag), de nem szabad azt gondolni, hogy a látszólag rendezett családok mindegyike hibátlanul funkcionál. A rossz családi háttér nem egyenlő a szociálisan és egzisztenciálisan rossz helyzetben lévő családokkal. Általános tapasztalat, hogy számos esetben az átlagos vagy átlagon felüli jómódú családok - talán éppen a hajtás miatt - nem működnek megtartó és visszatartó erőként. Gyakran halljuk, sőt tapasztaljuk, hogy a családi figyelem középpontjából kikerül a gyermek, nem jut rá mennyiségileg és minőségileg kielégítő figyelem, mert a szülők az egzisztenciális biztonságuk megteremtésével vagy szinten tartásával vannak elfoglalva.

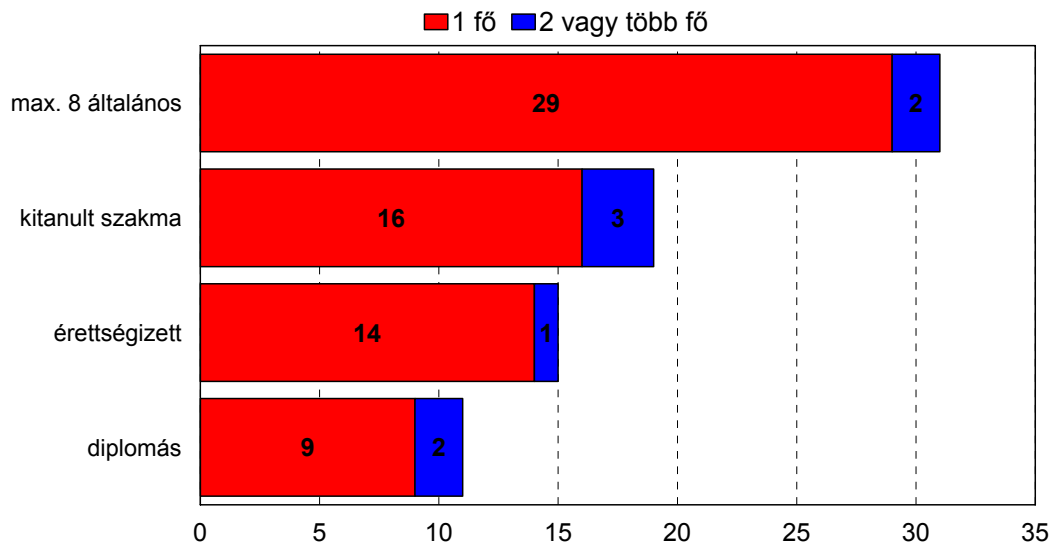
A háztartás nagysága is fontos jellemzője a családi státusznak. A leggyakoribb (49 %) a négy fős háztartási létszám. Ötnél többen a diákok 11 százalékának családjában élnek. A háztartás nagysága függ az apa iskolai végzettségétől, mely utóbbi minél magasabb, annál kevesebben élnek egy fedél alatt. A diplomás apák családjában az átlagos háztartás létszám 3.9, az ellenkező póluson 4.3 fő.

A család összetétele mellett a másik fontos tényező, amely járulékos hátrányokat okozhat, a munkanélküliség. A diákok számára a munkanélküliség - igaz egyenlőre csak közvetve, de - megélt jelenség. Szomorú tény, hogy a tanulók 15 százalékának családjában egy, míg 2 százalék családjában egynél több munkanélküli van. A munkanélküli családtag számos szempontból érinti hátrányosan a családot, elsősorban természetesen egzisztenciálisan, de az ebből eredő mentálhigiénés problémák veszélye sem elhanyagolható.

A családon belüli munkanélküliség jellemzőit és predesztinálhatóságát jól mutatja a

következő ábra, ahol a munkanélküliséget az apa iskolai végzettségével vetettük össze. Ezen látszik, hogy ennek elsősorban az alacsonyabb végzettségű családfővel rendelkező családok vannak kitéve, a szakképesítéssel nem rendelkező apák családjában 31 százalékos valószínűséggel találunk munkanélkülit.

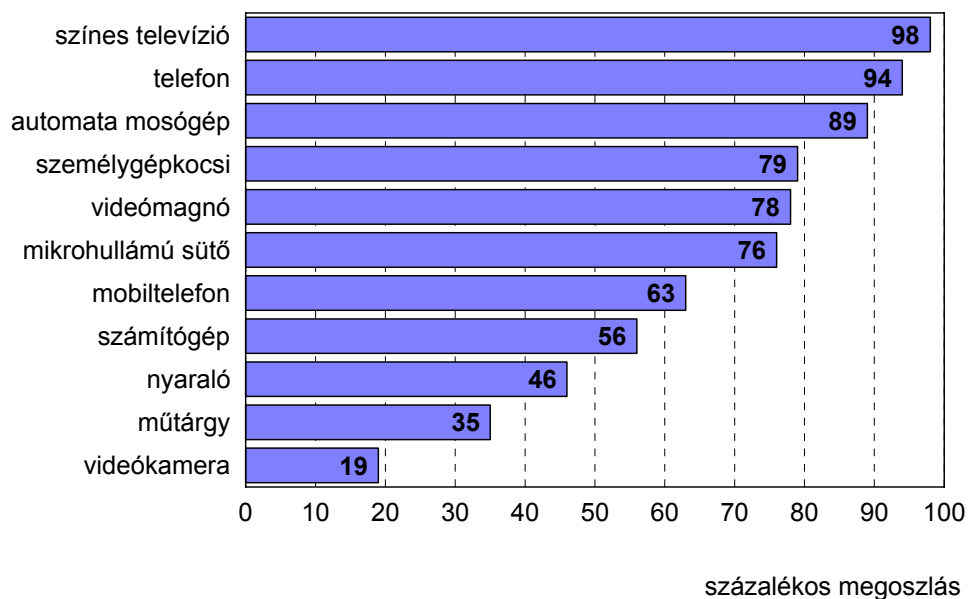
Családon belüli állástalanok száma az apa iskolai végzettségének dimenziójában

Az elemzésben a család vagyoni helyzetét is célszerű volt áttekinteni. Ezt a kérdést a családban fellelhető tartós fogyasztási cikkek alapján derítettük fel.

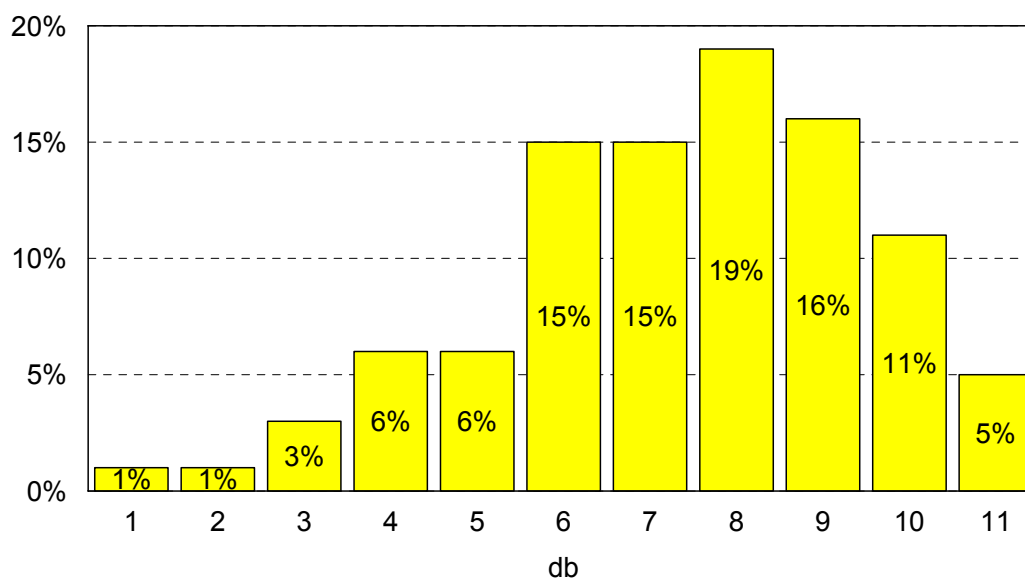
Gyakorlatilag minden tanuló otthonában van színes televízió és telefon. Régóta megszűnt luxuscikknek lenni a mikrosütő, a videomagnó és az automata mosógép. A családok közel négyötödében van személygépkocsi. Az általunk felsorolt műszaki, technikai cikkek közül figyelmet érdemel a számítógép és a mobiltelefon magas aránya, mely a Zalaegerszegen tanuló fiatalok családjait tekintve meghaladja az 50 százalékot.

A családban meglévő technikai eszközök

Ha összesítjük a 11 vagyontárgy elterjedtségét, a legszegényebb, a legelső decilisbe (tizedbe) tartozó családoknál is átlagosan 1-3 megtalálható, s inkább tehetősebb családokból 16 százalékuk származik (átlagosan kilencnél több vagyontárgy található).

A háztartásban lévő technikai eszközök száma

A megváltozott társadalmi, gazdasági viszonyok között a tanulók a piaci termékek aktív fogyasztójává váltak. Sokan közülük teljesen önállóan gazdálkodnak, magántulajdonnal, javakkal rendelkeznek s közvetve vagy közvetlenül igen jelentős összegek elosztása fölött rendelkeznek. Ebben természetesen számos olyan költség is benne van (pl. utazás-bérlet, étkezés, sport), ami közvetlenül a családi költségvetést terhelheti, hiszen a tanulók nemcsak a saját zsebpénzüket költik, hanem a szüleik pénzét is. Ennek megfelelően a reklámok egyre aktívabban célozzák e korosztályt.

A zalaegerszegi fiatalok kiadásai

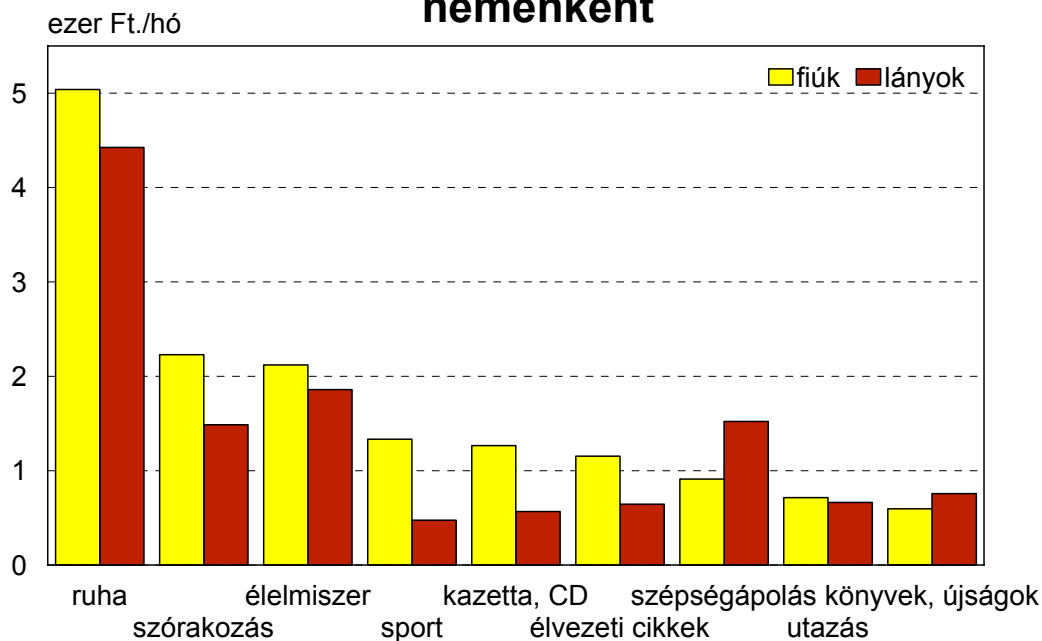
	költ rá (%)	átlag forint/hó/fő
szórakozás	83	1,822
ruha	75	4,726
szépségápolás	73	1,254
élelmiszer	72	1,972
könyvek, újságok	64	683
kazetta, CD	43	878
utazás	43	688
élvezeti cikkek	40	875
sport	30	864

A zalaegerszegi tanulók - saját becslésük alapján - havonta kb. 13,761 forintot költenek, s ennek 34 százalékát ruházati cikkek vásárlására fordítják (átlag 4,726 forint/hó), 14 százaléka megy el élelmiszerre, s további 13 százalék jut a szórakozásra. Ugyanakkor nem költ mindenki mindenre. Szórakozásra (mozi, diszkó, koncert, színház) a tanulók 83 százaléka költ, élelmiszerre, ruhára, könyvekre, újságokra, szépségápolásra a kérdezettek 64-75 százaléka. A tanulók közel fele áldoz rendszeresen kazettára, CD-re, költ utazásra és élvezeti cikkekre, s kevesebb, mint egyharmad azok aránya, akik sportra költenek.

Azok aránya, akik arról számoltak be, hogy semmilyen saját kiadásuk nincsen, 16 százalék, a havi 10,000 forint alatt költők aránya 32, a 10,000 és 20,000 forint között költőké 29, míg a 20,000 forintnál is többet kiadó diákok aránya 23 százalék (utóbbiból 3 százalék 50,000 forintnál is többet költ havonta).

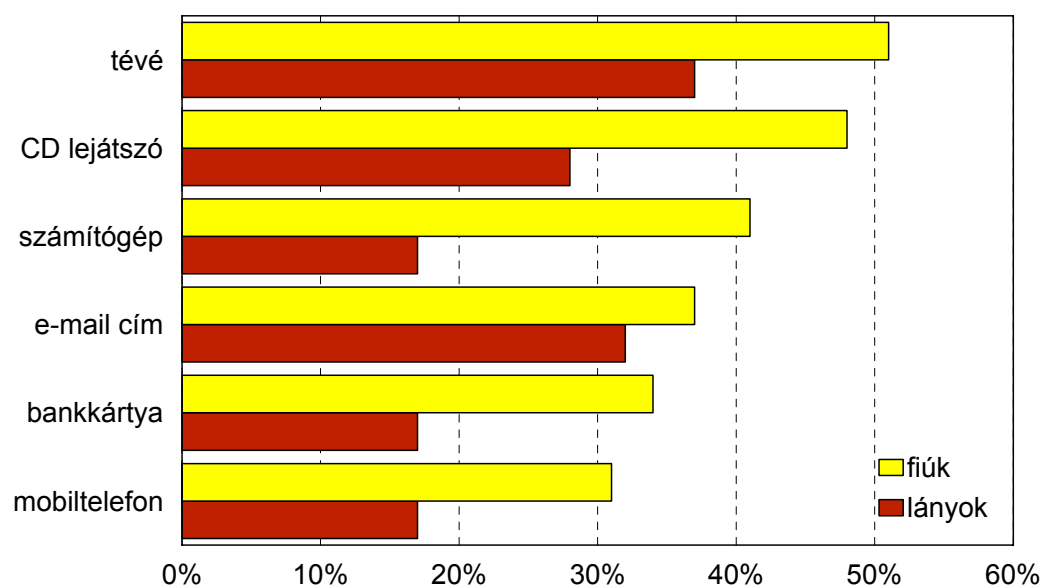
Ha a pénzköltési szokásokat a nemek szerint vizsgáljuk, akkor visszaköszönnek a jellegzetes különbségek, a fiúk többet költenek szórakozásra, sportra, kazettákra, CD-re, míg a lányok kiadásai magasabbak a szépségápolási termékek tekintetében. A kiadási adatok között az azonban érdekes, hogy a fiúk többet költenek ruhákra, mint a lányok.

A középiskolás diákok átlagos havi kiadásai nemenként

A megkérdezett diákok 72 százaléka külön, saját szobában lakik otthon (további 19 százaléuk a testvérével lakik közös szobában), amelyben sokaknál saját hifi, TV is található. A megkérdezett diákok 51 százalékanak van saját tévéje, további 14 százaléuknak csak a testvérével kell osztozkodnia rajta.

A saját TV, CD, számítógép, mobiltelefon, bankkártya és e-mail cím elterjedtsége

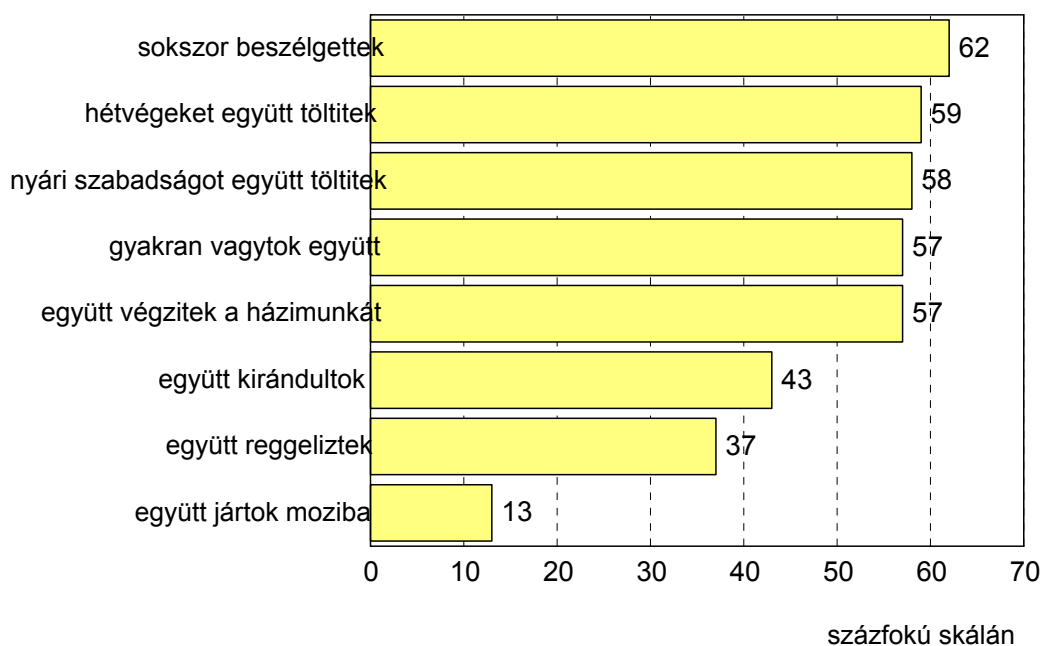

Saját vagy testvérével közösen használt számítógéppel a megkérdezett diákok 44 százaléka rendelkezik, míg a nálunk nagyon gyorsan elterjedt mobiltelefont a fiúk 31, a lányoknak pedig 17 százaléka birtokolja. A leggyorsabb és egyik legmodernebb kommunikációs csatorna az internet, illetve az elektronikus levelezés, a megkérdezett középiskolások 34 százalékának van saját e-mail címe. Ennél a legkisebb a rés a fiúk és a lányok között, utóbbiak ugyanis a felmérés szerint jelentősen el vannak maradva a modern elektronikai eszközök birtoklása terén. A fogyasztói szokásokhoz, pénzforgalomhoz kapcsolódó jellemző, hogy átlagosan a tanulók negyedének önálló bankkártyája is van.

A kérdés pontosabb demográfia elemzése megmutatta, hogy a fiúk, a gimnazisták, jobb tanulmányi eredményt elért tanulók és a magasabb kulturális tőkével rendelkező, képzetesebb családok gyermekei körében elterjedtebbek ezek a modern eszközök. Mivel ezek a technikai eszközök jelentősebb anyagi áldozatvállalást is jelentenek, érthető, hogy azoknál, ahol családjukban gyakran vagy alkalmanként anyagi problémákkal küszködnek kevésbé elterjedtek.

Annak érdekében, hogy tovább elemezzük a családi hátteret, a közös élményeket, nyolc együttes tevékenységre kérdeztük rá, hogy mennyire jellemző a diákok családjára. Ebből kiderült, hogy leginkább a beszélgetések jellemzőek, míg a közös kirándulások, reggelik és főként a moziba járás már nem annyira jellemző.

Mennyire jellemző a családonra?

A problémák megbeszélésével kapcsolatos hajlandóság mellett további nyolc szülői

magatartásforma szerepelt a kérdőívben. A leggyakoribb közülük – érthetően – az aggodás, míg a legritkább a fizikai bántalmazás, bár elgondolkodtató, hogy a diákok 10 százaléka néha-néha azért szembe kell nézzen ezzel is.

Mennyire jellemző a szüleidre, hogy...

	<i>Gyakran</i>	<i>Alkalmanként</i>	<i>Soha</i>
<i>aggódnak, ha nem vagy otthon időben</i>	67	27	6
<i>beleszólnak a dolgaidba</i>	26	62	12
<i>ha rossz jegyet viszel haza, megszidnak</i>	26	50	24
<i>engedik, hogy éjszakára kimaradj otthonról</i>	25	52	23
<i>veszekednek egymással</i>	12	53	35
<i>megkínálnak alkohollal</i>	4	47	49
<i>kikérdezik a leckét</i>	4	30	66
<i>fizikailag bántalmaznak</i>	1	9	89

százalékos megoszlások

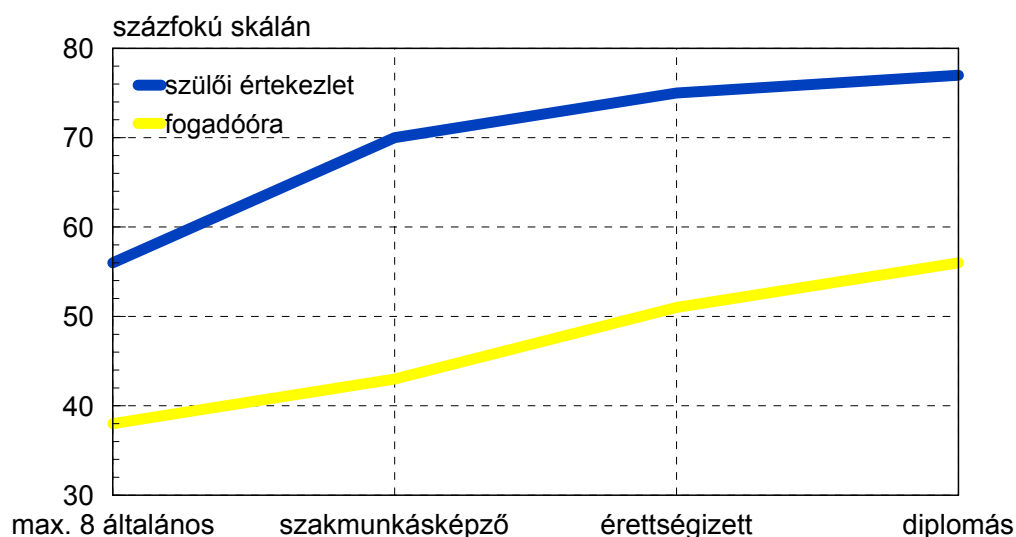
Az egyes szülői magatartásformák nem egyformán jellemzőek a különböző diákok szüleine. A fiúknak jobban engedik, hogy kimaradjanak éjszakára, viszont sokkal kevésbé aggodnak, ha nem érnek haza időben. A lányok szüleine ezzel szemben jobban jellemző a beleszólás, vagy legalábbis a lányok ezt jobban érzékelik. A fentiek mellett a szidás, a fizikai bántalmazás, a dolgokba való beleszólás és a szülői veszekedések jobban jellemzők az alacsonyabb végzettségű szülőkre. Ezzel szemben az iskolázottabb szülők engedékenyebbek az éjszakai kimaradásokkal kapcsolatban.

4. AZ ISKOLA VILÁGA

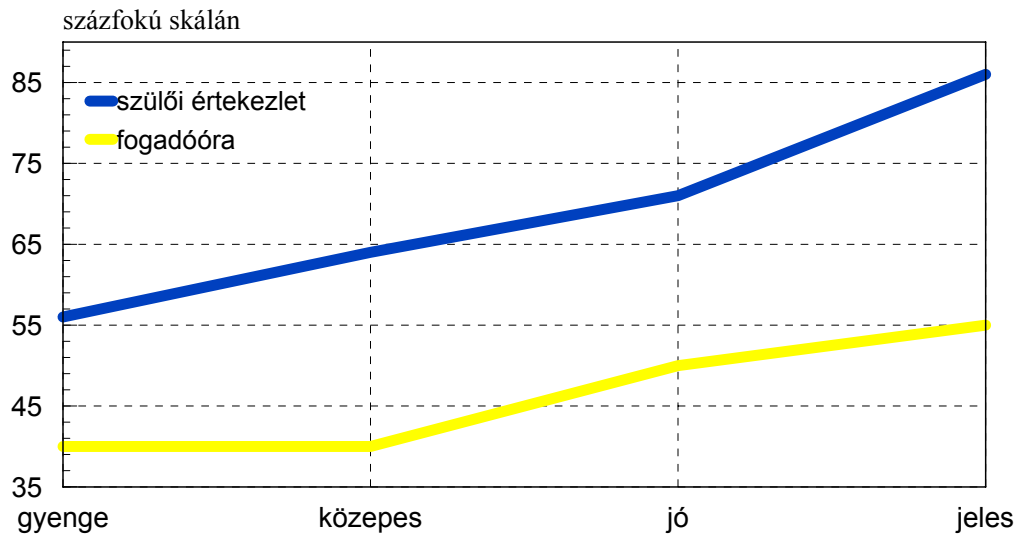
Az iskolára vonatkozó kérdésblokkot azzal kezdtük, hogy rákérdeztünk: milyen gyakran vesznek részt a szülők az iskolai fogadóórákon és szülői értekezleten. A kettő közül az utóbbinál mértünk nagyobb részvételi hajlandóságot, a szülői értekezlet részvételi indexe 72, a fogadóóraké 48 pont a százfokú skálán. Ez azt jelenti, hogy azon tanulók aránya, ahol a szülők minden esetben részt vesznek a szülőin, 43, míg a fogadóórán csak 17 százalék, illetve azok aránya, akik szülei egyszer sem vesznek részt ezeken az eseményeken, a szülői tekintetében 4, a fogadóórán 18 százalék.

A részvételi hajlandóságot alapvetően három, amúgy egymással is összefüggő dolog befolyásolja: az apa iskolai végzettsége, az iskola típusa és a diák tanulmányi átlaga. Ezek minél magasabbak (az iskola típusánál itt a magasabb szintű végzettségre, mint outputra kell gondolni), annál nagyobb a részvételi aktivitás mindkét fórumon. Az is kihat mindkét eseményre, ha a gyerek kollégista, ebben az esetben jóval alacsonyabb a részvételi index, a szülőinél 66, a fogadóóránál már csak 37 pont.

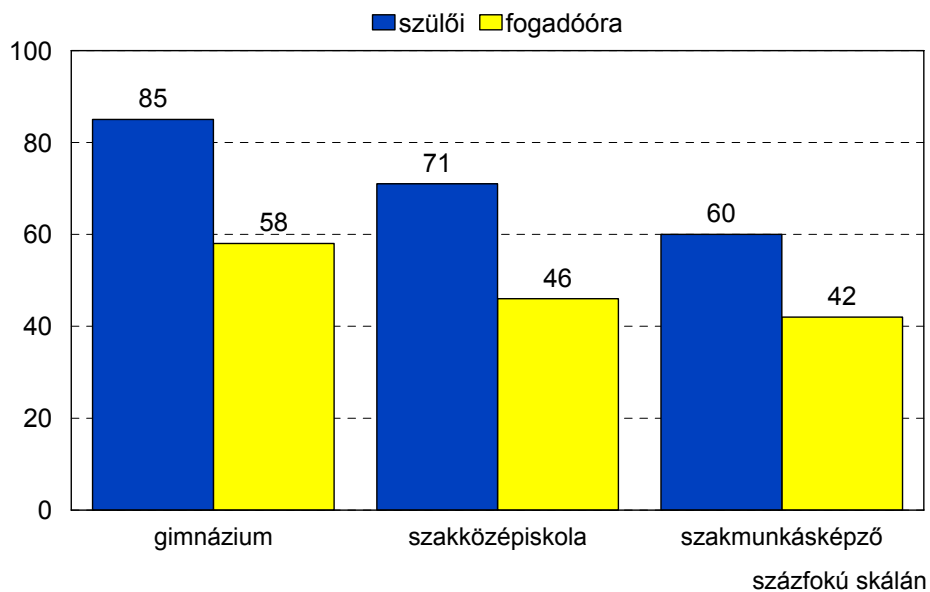
Részvétel a szülői értekezleten és a fogadóórán az apa végzettségének dimenziójában

Részvétel a szülői értekezleten és a fogadóórán a tanulmányi átlag dimenziójában

Részvételi indexek az iskola típusának dimenziójában

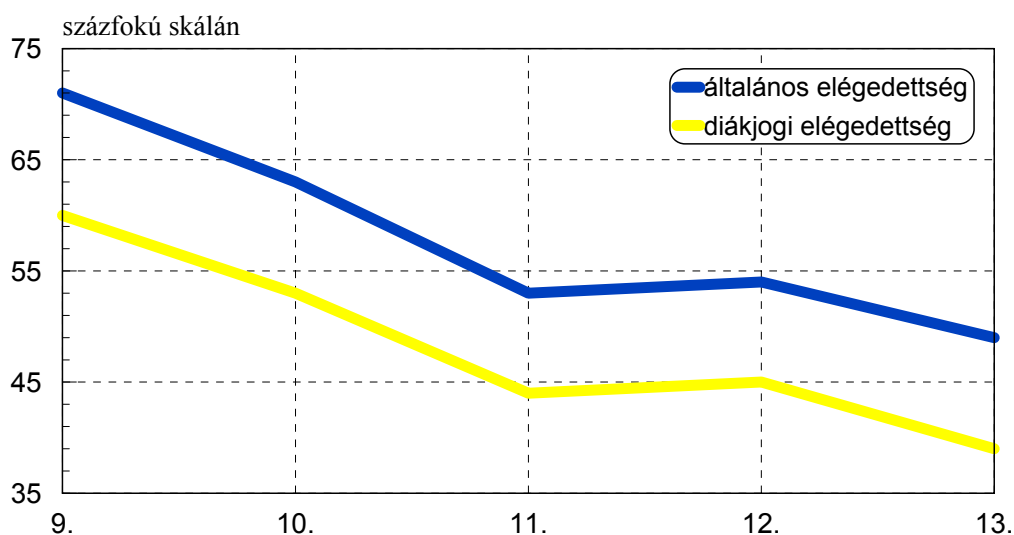
A diákoknak egy hosszú, 24 elemből álló itemsorról is véleményt kellett alkotni, amely három csoportba tartozott: iskolai elégedettség, fegyelmi problémák, és az iskola „hangulata”. Az itemek közt voltak pozitív és negatív irányultságúak egyaránt.

Mennyire vagy elégedett az alábbi területekkel az iskolában?

	Százfokú skálán
Általános elégedettség	
Mennyire vagy elégedett az iskolában folyó oktatás színvonalával?	66
Mennyire vagy elégedett az iskolában folyó nyelvoktatás színvonalával?	59
Mennyire vagy elégedett az iskolád technikai felszereltségével?	55
Mennyire vagy elégedett az iskolában folyó nevelés színvonalával?	55
Diákjogokkal kapcsolatos elégedettség	
Mennyire vagy elégedett az iskolai diákönkormányzat működésével?	53
Mennyire vagy elégedett az iskolában a diákjogok érvényesülésével?	44

Az elégedettségi itemsorban elkülönítettünk általános elégedettséget és a diákjogokkal kapcsolatos elégedettséget. Az általános elégedettségi itemek mindegyike az ötven pontos határ fölé került a százfokú skálán, de markáns elégedettség csak az oktatás színvonalával kapcsolatosan figyelhető meg, a többi inkább a bizonytalansági zónába esett – igaz annak pozitív felére. A diákjogokkal kapcsolatosan szintén inkább a bizonytalanság volt jellemző, bár az érvényesülésük (annak ellenére, hogy a DÖK munkája pozitívan lett értékelve) már az ötven pontos határ alatt van.

Elégedettségi indexek az évfolyam dimenziójában

Figyelemreméltó emellett mindkét típusú elégedettség folyamatos gyengülése az

iskolai évek előrehaladtával, valamint az, hogy ezek lényegében párhuzamosan változnak, az általános elégedettség mindig egy kicsivel magasabb.

A következő itemsor az iskola fegyelmi életére vonatkozott, kiemelve a házirend ismeretét és betartását. Ebből az derült ki, hogy a diákok ismerik ugyan a házirendet, de annak betartása inkább csak a tanárok részéről evidens (persze a tanulmányi átlag emelkedésével nő a házirend betartó diákok száma is). A komolyabb fegyelmi problémák nemigen jellemzőek az iskolákban, egyedül a tanóra menetének zavarása beszélgetéssel, levelezéssel történik meg gyakrabban. Az is örvendetes, hogy a diákok számára komoly problémákat okozó helyzetek (megalázás, levél elolvasása) nem jellemzőek, egyedül az órák túltartásában voltak bizonytalanok a fiatalok.

Az iskolai fegyellemmel kapcsolatos kérdések

	Százfokú skálán
Mennyire ismered az iskolai házirendet?	62
Mennyire jellemző osztálytársaidra, hogy zavarják a tanóra menetét?	60
Mennyire tartják be a házirend rájuk vonatkozó részét a tanárok?	55
Mennyire jellemző, hogy túltartják az órákat?	46
Mennyire jellemző osztálytársaidra, hogy igazolatlanul hiányoznak az órákról?	41
Jellemző, hogy a diákot megalázó helyzetbe hozzák?	41
Mennyire tartják be a házirendet a diákok az iskolában?	40
Jellemző, hogy a tanár elolvassa a diák levelét?	22

Mennyire jellemző az iskolátokra, hogy...

	Százfokú skálán
Van lehetőség arra, hogy a rossz jegyeket kijavítsák a diákok	70
Az órai számonkérés összhangban van a leadott tananyaggal	68
<i>Az iskolában túlterhelik a diákokat</i>	64
Általában jó hangulatúak a tanórák	62
A tanárok szavára lehet adni.	59
<i>Az iskolában skatulyáznak.</i>	58
A tanulók szeretnek a ebbe az iskolába járni.	55
Az iskola felkészít az életre	54
A tanárok elismerik, ha hibát követnek el.	45
Az iskolában foglalkoznak a diákok egyéni problémáival	41

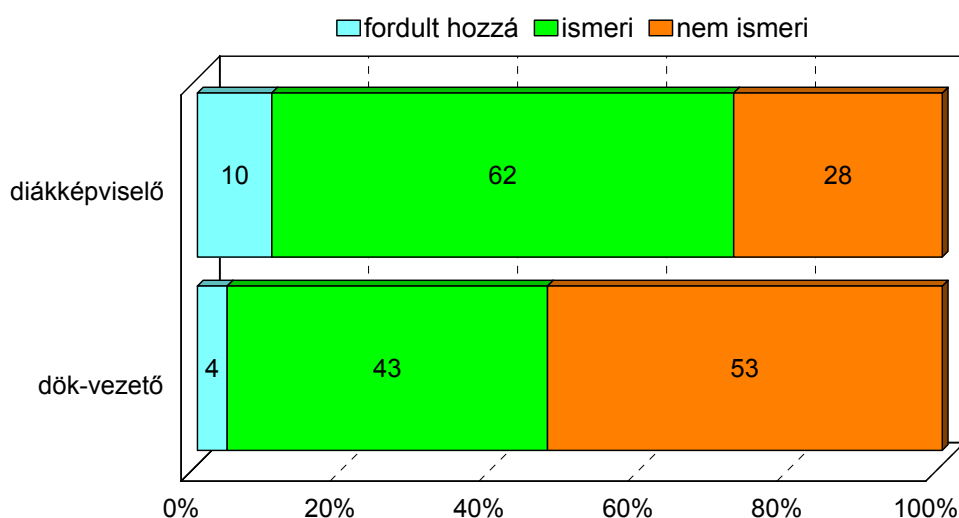
Az iskolai fegyelem kérdése mellett az iskola hangulata is fontos szerepet játszik abban, hogy a diákok miként élik meg iskolás éveiket. Ebben is alapvetően pozitív

véleményekkel találkoztunk.

Az itemsorban szereplő két negatív állítás (túlterhelés és skatulyázás) ugyan az ötven pontos határ fölé került, de csak a túlterhelés tekinthető markáns kritikának. Ugyanakkor az viszont a diákok szerint kevésbé jellemző, hogy a tanárok beismerik, ha hibáznak, illetve foglalkoznak a diákok egyéni problémáival, de az ötven ponttól való negatív eltérés itt sem szignifikáns.

A blokk végén néhány külön kérdés is foglalkozott a diákönkormányzat intézményével. A diákönkormányzat vezetőjét a fiatalok kevesebb, mint fele, 47 százaléka ismeri, de többségük még soha nem kereste meg jogsérelmével. Olyan fiatalt, aki fordult már hozzá valamilyen problémával csak elvétve találni, mindössze a tanulók 4 százaléka kereste meg az iskolai diákönkormányzat vezetőjét. Köztük nagyobb arányban vannak a 11-12. évfolyam tanulói (érthető, mivel legtöbbször közülük kerül ki a DÖK elnök) és a diplomás apák gyermekei. Akik nem is ismerik a DÖK elnökét, azok közt nagyobb számban találjuk a gyenge vagy közepes tanulmányi átlaggal rendelkezőket, és a 9. évfolyamosokat (akik még épp csak bekerültek a középiskolába).

A diákönkormányzati szereplők ismertsége

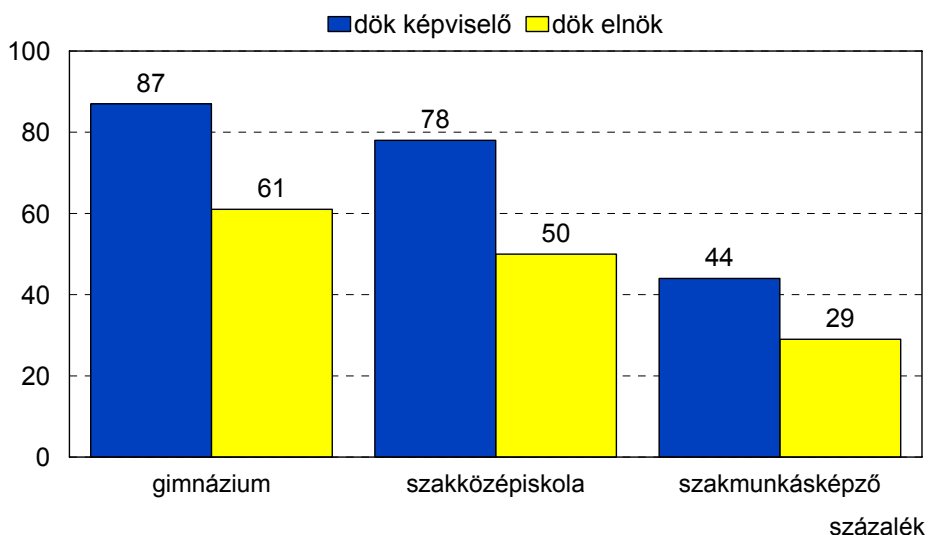

A diákképviselők ismertsége ennél magasabb, de ez nem is meglepő, mivel ők a diákok közvetlen közelében tevékenykednek. Itt 28 százalék azok aránya, akik nem ismerik a diákképviselőjüket (többségükben érettségivel nem rendelkező apák gyermekei, gyenge

tanulók, 9. évfolyamosok), míg a fiatalok egytizede már felkereste őket valamilyen problémával. Utóbbiak között nagyobb arányban vannak a 12. évfolyamosok, és a megkeresés valószínűsége együtt nő az apa iskolai végzettségével, valamint a fiatal tanulmányi átlagával.

Az iskola típusa jelentősen befolyásolja a diákönkormányzat intézményének ismertségét és igénybevételét egyaránt. A gimnazisták (akik közt jóval nagyobb arányban vannak jelen az iskolázottabb, a közéleti szereplés iránt érdeklődőbb, nagyobb kulturális tőkével rendelkező szülők gyermekei) jóval nagyobb arányban ismerik ezeket az intézményeket és többször is fordulnak hozzájuk.

A diákönkormányzati csatorna ismerete az iskolatípusok dimenziójában

A diákönkormányzat elnökéhez fordulás és az osztályképviselőhöz felkeresése nem független egymástól. Számszerűsítve ez azt jelenti, hogy a tanulók 2 százaléka fordult már mindkét helyre, s teljesen passzívnak 91 (!) százalékuk tekinthető. Az alábbi táblázat a két „intézmény” megkeresésének százalékos arányait mutatja.

		<i>Diákönkormányzat elnökét</i>	
		<i>felkereste</i>	<i>nem kereste fel</i>
<i>osztály- képviselőt</i>	<i>felkereste</i>	2	6
	<i>nem kereste fel</i>	1	91

Ezek az adatok persze akár azt is jelenthetik, hogy az adott intézményekben nincsenek olyan problémák, ami kiváltaná a DÖK megkeresését, de gyaníthatóan itt mégis inkább arról van szó, hogy az diákönkormányzat intézménye valamiért nem elfogadott módja a problémák kezelésének. A meglehetősen nagy bizonytalanság a DÖK megítélésében az elégedettségi kérdéssornál is azt mutatja, hogy a diákok kevés kapcsolatot tartanak fenn ezzel a speciális intézménnyel.

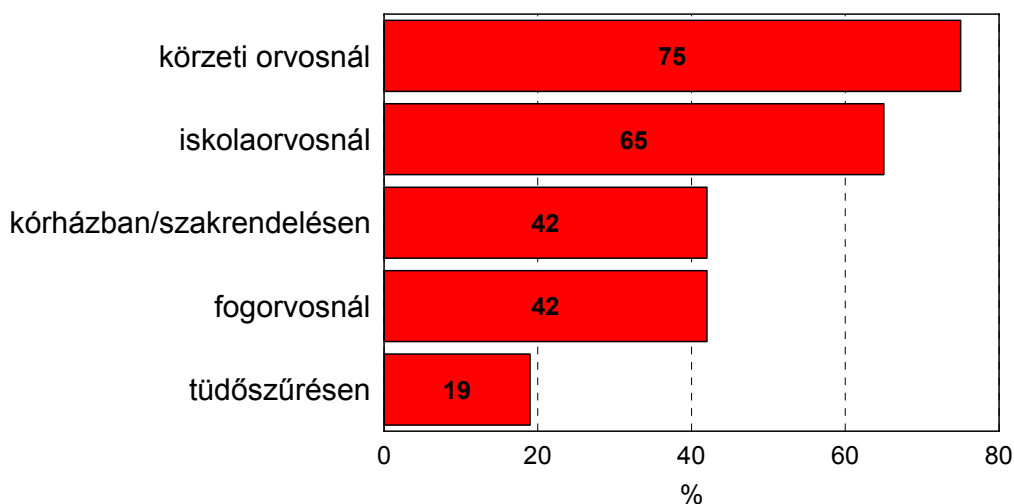
5. EGÉSZSÉGMEGŐRZÉS

5.1 Az egészséges életmód

Mindenkinek vannak elképzelései az egészséges életmódról, de persze csak kevesen élik is ezeket az elképzeléseket, mert bár a kilencvenes évektől kezdődően nagy reneszánszát éljük az egészséges életmódnak, ennek anyagi feltételei is vannak (gondoljunk csak az egészséges étkezés költségeire).

A kérdőívben az egészségkárosítási blokkok mellett az egészséges életmód elemeit próbáltuk meg röviden megközelíteni. Megkérdeztük, hogy az elmúlt egy évben a fiatalok milyen orvosoknál jártak.

Az utóbbi egy évben voltál...

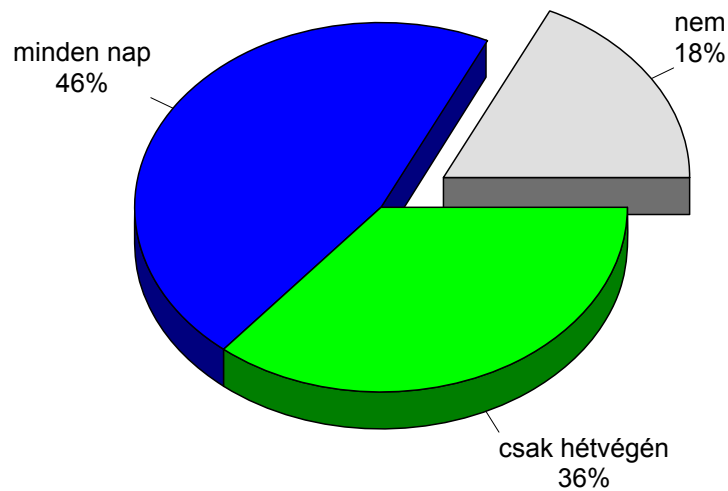

Megállapítható, hogy a fiatalok háromnegyede megfordult a körzeti orvosánál, sokaknak valószínűleg ez volt az első lépés a szakrendelés felé. A fogorvos érdekes módon valamivel népszerűbb, mint más városokban, itt a fiatalok közel fele járt az elmúlt évben. Sajnos viszonylag alacsony a tüdőszűrésen megjelent fiatalok aránya, ugyanakkor jó hír, hogy nem volt olyan fiatal a válaszadók között, aki ne fordult volna meg valamilyen orvosnál az elmúlt egy évben.

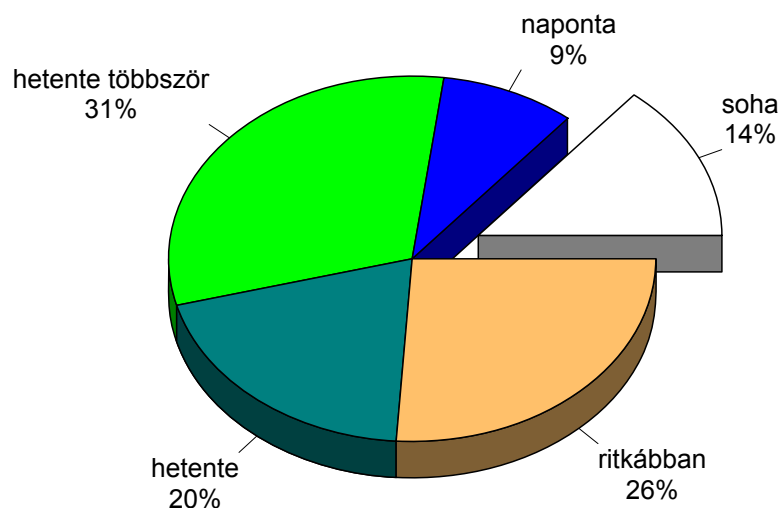
A fiatalok egészségromlásának fontos okozója a korán kialakított egészségtelen életmód. Ebbe tartozik a káros szenvedélyeken kívül az életmódból adódó problémák köre is. Ezek között gyakran első helyen szerepel a helytelen, egészségtelen táplálkozás. A kérdőívben megkérdeztük a tanulókat, hogy szoktak-e otthon reggelizni. A diákok kevesebb,

mint fele minden nap, 36 százalékuk csak hétfénte. Az iskolaévek előrehaladtával nő az otthon nem reggelizők aránya, míg a napi közös otthoni reggelik jobban jellemzőek a fiúkra, a gimnazistákra, a magasabb végzettségű apák gyermekeire és a jobb tanulókra.

Szoktál otthon reggelizni?

Milyen rendszeresen sportolsz az iskolán kívül?

Az életmóddal kapcsolatos másik elterjedtebb probléma a rendszeres testmozgás, a

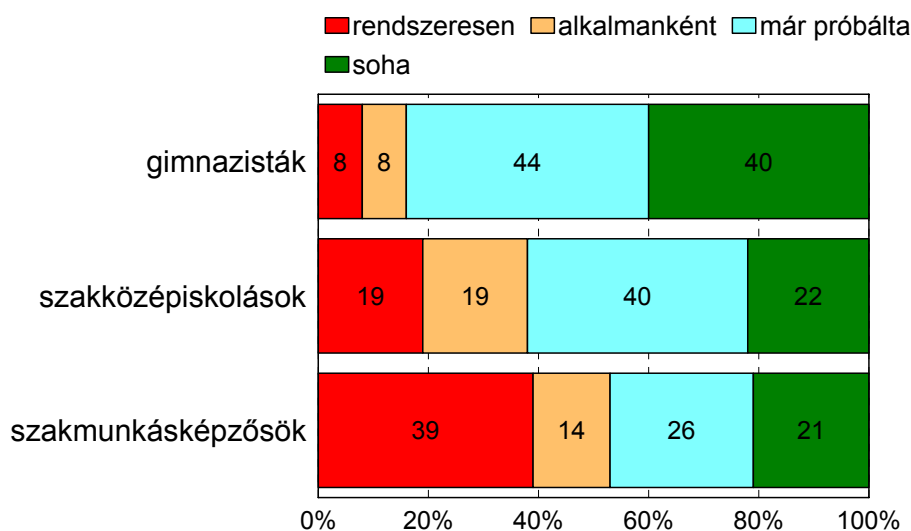
sport hiánya. Megkérdeztük azt is, hogy az iskolai testnevelésórán kívül milyen rendszerességgel sportolnak a fiatalok. 9 százalékuk jelezte, hogy naponta jár valamilyen sportfoglalkozásra, míg 14 százalék a tanórán kívül soha nem sportoló fiatalok aránya. Az aktív sportélet kevésbé jellemző a szakmunkástanulókra, a 12. évfolyamos tanulókra (érettségi előtt) és a lányokra. A sportolási intenzitás viszont az apa iskolai végzettségének emelkedésével és az átlaggal együtt nő.

5.2 Dohányzás

A gyermek és fiatalkori dohányzás világszerte komoly gondot jelent. Jól látható tendencia, hogy amíg a dohányosok száma az elmúlt 20 évben a világon csökkent, a rendszeresen dohányzó fiatalok aránya jelentősen megnőtt.

A vizsgált tanulók 22 százaléka rendszeresen dohányzik, további 15 százalékuk pedig alkalmanként gyújt rá. A tanulók 37 százaléka válaszolt úgy, hogy nem dohányzik, de már kipróbálta.

A dohányzók aránya iskolánkénti bontásban

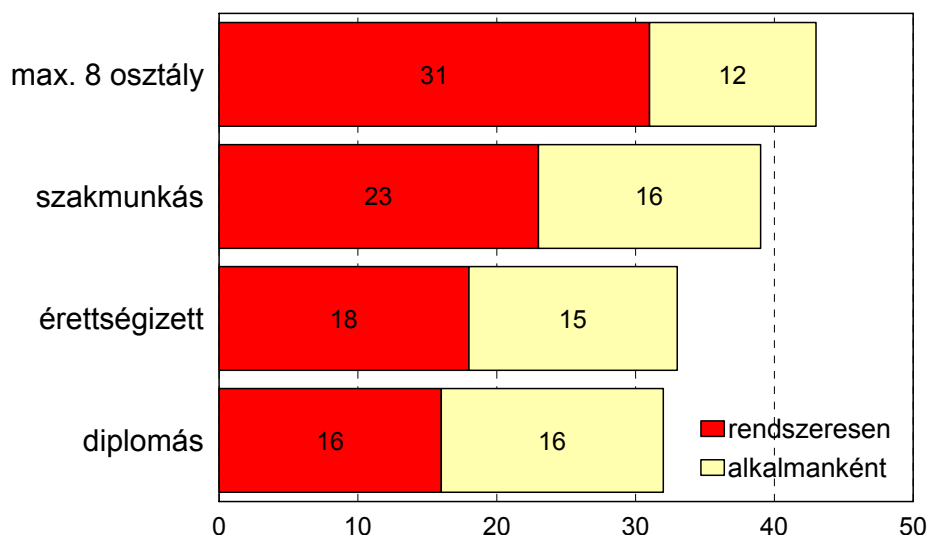
Azok aránya, akik soha nem is próbálták, mindössze 26 százalék. Iskolatípus mentén tekintve, a kérdezett gimnazisták körében a legjobb a helyzet, a tanulók több, mint egyharmada soha nem is próbálta ki a dohányzást, a rendszeres dohányzók aránya csak 8 százalék. Ennél rosszabb a helyzet a szakmai képzést adó középiskolákban, a szakközepesek 19 százaléka és szakmunkás tanulók 39 (!) százaléka rendszeresen dohányzik, s a korosztály

további 19-14 százaléka alkalmanként gyújt rá.

Jól látható tendencia, hogy az alkalmi dohányosok aránya a lányoknál magasabb, a rendszeres dohányosok között pedig a fiúk vannak magasabb arányban képviseltetve. Ugyanakkor az is kimutatható, hogy a dohányzó fiúk nemcsak rendszeresebben, de hajszállal többet is szívnak, a napi átlaguk 10 szál, míg a lányoknál csak 8. A naponta elszívott cigarettamennyiség emellett együtt nő az életkorral is.

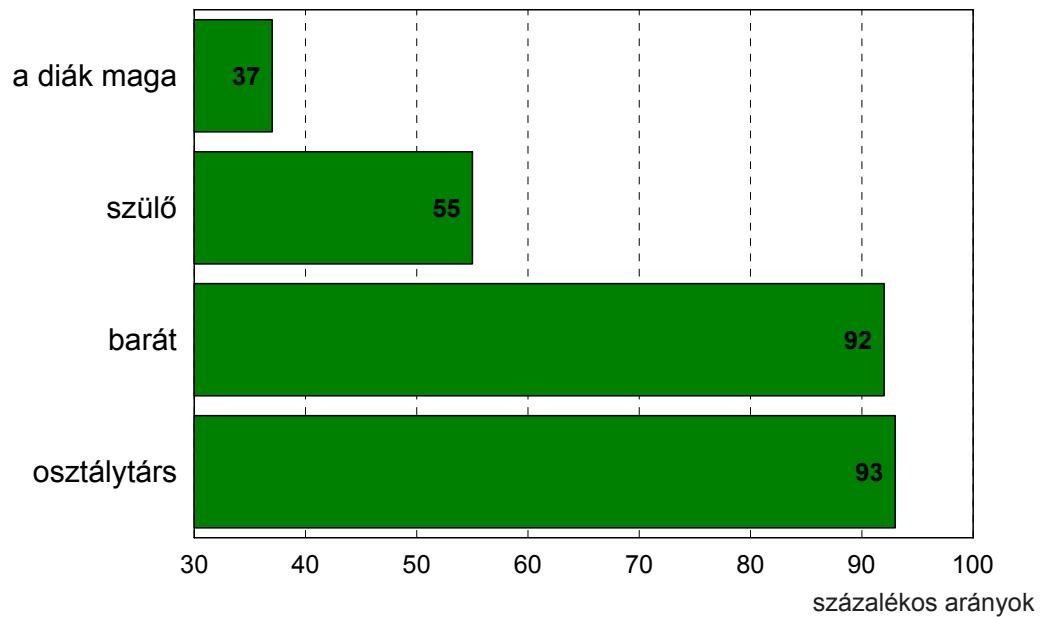
A szülő iskolai végzettsége mentén is található szignifikáns eltérés. A maximum nyolc általánossal rendelkező szülők gyermekei körében mérhető a legintenzívebb dohányzás, s a diplomás szülők gyermekeinél a legalacsonyabb. Az eltérést inkább a rendszeresen dohányzók száma okozza, az alkalmanként rágyújtók aránya nagyjából kiegyenlített.

A dohányzók aránya az apa iskolai végzettsége mentén

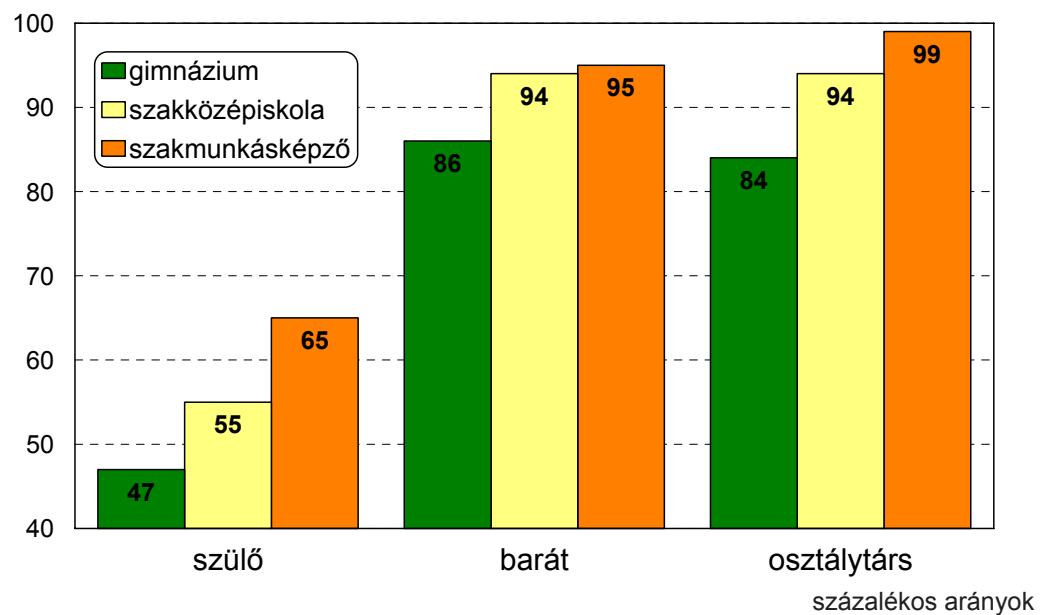

Az, hogy egy fiatal elkezd dohányozni, alapvetően kétféle minta miatt lehetséges. Az egyik a negatív családi példa, a másik a kortárs csoport hatása. A zalaegerszegi tanulók családjának 55 százalékában a szülők között van dohányos. Ennél is rosszabb eredményeket kapunk, ha tovább szélesítjük a közösségi teret. A diákok 92 százalékának van a baráti körében olyan, aki dohányzik, és ugyanennyinek van dohányos osztálytársa, csoporttársa.

Ki dohányzik a diák környezetében?

Ki dohányzik a diák környezetében?

A környezeti ingerhatások különböző erősségűek, ha az iskola típusa mentén vizsgáljuk a kérdést. Az elsődleges különbség a szülői mintában van, itt a gimnazisták alacsonyabb aránya lát ilyen magatartást otthon. Ugyanakkor a kortárs csoport szempontjából már majdnem mindegy, hogy hová jár a fiatal, a barátok és osztálytársak körében csak a

gimnáziumokat tekintve van szignifikáns eltérés az egyes iskolatípusok közt, ezekben alacsonyabb a dohányos ingerek száma.

A dohányos tanulók átlagban napi 9.4 szál cigarettát szívnak el. Több, mint egyharmaduk napi öt száznál kevesebbet szív, míg a napi 15 szál feletti dohányosok aránya 15 százalék. A fiúk, a gyengébb tanulmányi átlaggal rendelkezők és a szakmunkásképzősök az átlagosnál többet szívnak, míg nemcsak a dohányosok száma, hanem a dohányzás intenzitása is csökken a szülők iskolai végzettségének növekedésével.

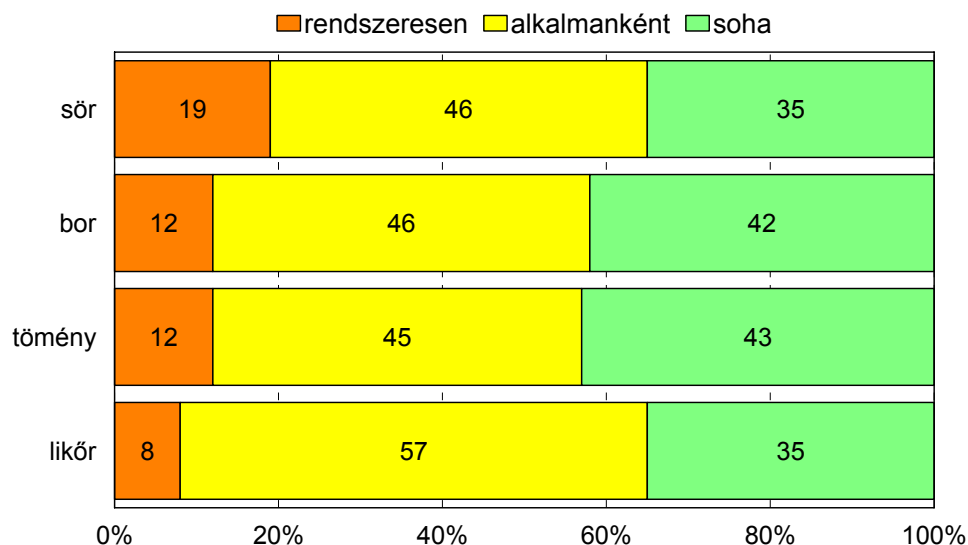
Az elszívott cigaretták száma a különböző alcsoportokban

	Az elszívott cigaretták száma
fiúk	10,2
lányok	8,5
zalaegerszegi diákok	9,2
naponta bejárósok	9,8
kollégisták	8,3
képzetlen szülők gyermekei	12,7
szakmunkások gyermekei	9,7
érettségizettek gyermekei	8,6
diplomásak gyermekei	5,5
gyenge tanulmányi átlaggal rendelkezők	12,7
közepes tanulmányi átlaggal rendelkezők	10,7
jó tanulmányi átlaggal rendelkezők	7,3
jeles tanulmányi átlaggal rendelkezők	4,2
gimnazisták	4,8
szakközépiskolások	9,2
szakmunkásképzősök	10,5
ÁTLAG napi szál	9,4

5.3 Alkoholfogyasztás

A magyar társadalomban a legelterjedtebb pszichoaktív szer az alkohol. Ez érezhető a zalaegerszegi kutatás mintájában is, ugyanis a vizsgált tanulók mindössze 13 százaléka nem ivott még soha alkoholt. A rendszeres alkohol fogyasztók aránya (napi vagy heti rendszerességgel) legmagasabb a söröknél (19 százalék), míg likőröket „csak” 8 százalék fogyaszt rendszeresen.

Alkoholfogyasztás az egyes alkoholtípusok tekintetében

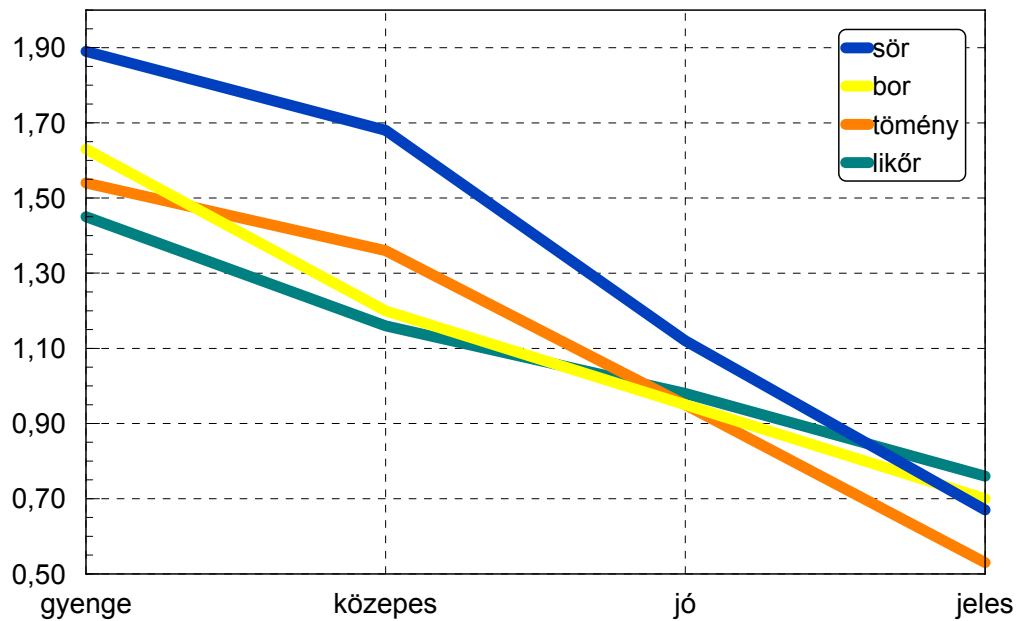

Az egyes italfélék fogyasztása nem egyformán jellemző az egyes tanulói csoportokra. A gimnazisták kevesebbet fogyasztanak minden alkoholtípusból, míg a szakmunkástanulók többet. A söroket, a borokat és a töményeket inkább a fiúk fogyasztják, míg a likőrök jobban illenek a lányokhoz. Az apa iskolai végzettsége csak annyiban tesz különbséget, hogy a legfeljebb nyolc osztályt végzett apák gyermekei az átlagnál többet fogyasztanak minden alkoholtípusból.

Ami a tanulmányi átlagot illeti, az adatokból világosan bebizonyosodott, hogy nem az alkohol okozza a jó tanulmányi eredményeket, ugyanis mind a négy alkoholfajtát tekintve fordított arányosságot találtunk, vagyis minél jobb tanuló valaki, annál kevesebbet iszik. A következő ábrán az indexértékek 0 és 4 közé eshettek, és minél magasabb az érték, annál gyakoribb az adott alkoholtípus fogyasztása.

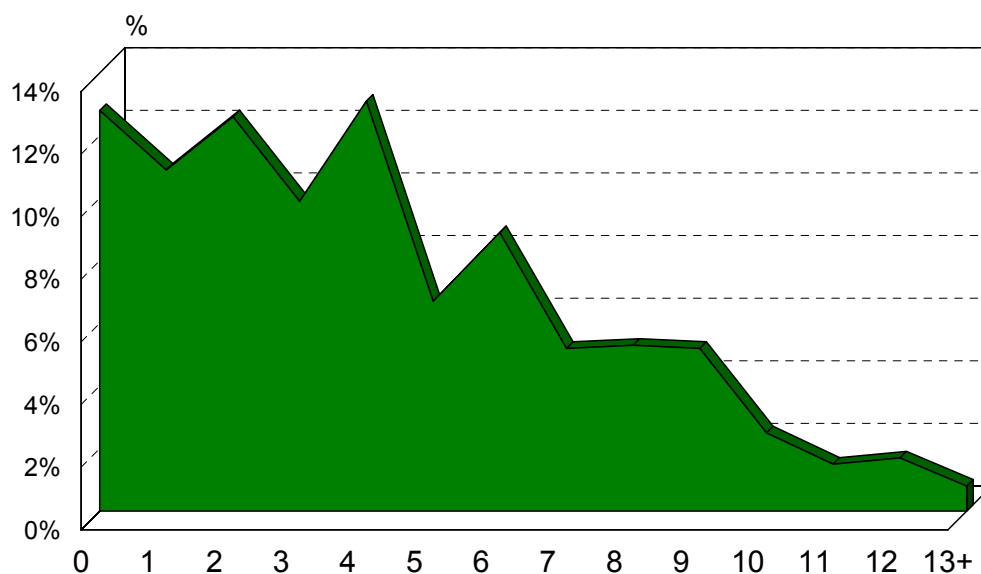
Itt csak két érdekességre hívnánk fel a figyelmet. A jeles tanulók körében a legnépszerűbb italfajta a likőrök csoportja, ez azzal függ össze, hogy körükben magas a lányok aránya, akik ezt kedvelik a leginkább. A másik pedig, hogy ugyanebben a körben a legkevésbé kedveltek a tömény italok.

Alkoholfogyasztási indexek a tanulmányi átlag dimenziójában

Az egyes alkoholtípusok fogyasztási arányaiból egy összetett indexet szerkesztettünk, mely 0 és 16 között vehetett fel értékeket, 0 az érték akkor, ha a négy típus közül egyiket sem fogyasztja valaki és 16, ha mind a négyet naponta fogyasztja. A teljes mintát tekintve az index alakulását az alábbi ábra mutatja.

Alkoholfogyasztási összetett index

Ez az index arra is alkalmas, hogy az egyes társadalmi/demográfiai csoportok mentén mutassuk ki az alkoholfogyasztásban lévő különbségeket. Ebből az látszik, hogy az alkoholfogyasztás az átlagnál jellemzőbb a fiúkra, a kollégistákra, az idősebb tanulókra, a képzetlenebb apák gyermekeire, a gyengébb tanulmányi átlaggal rendelkezőkre és a szakmunkásképzőbe járókra.

	alkoholfogyasztási index
fiúk	5,31
lányok	3,23
zalaegerszegi diákok	4,09
naponta bejárások	4,17
kollégisták	4,48
9. évfolyam	3,72
10. évfolyam	3,43
11. évfolyam	4,51
12. évfolyam	4,45
13. évfolyam	5,82
képzetlen szülők gyermekei	5,07
szakmunkások gyermekei	4,12
érettségizettek gyermekei	4,01
diplomásak gyermekei	4,13
gyenge tanulmányi átlaggal rendelkezők	6,56
közepes tanulmányi átlaggal rendelkezők	5,36
jó tanulmányi átlaggal rendelkezők	3,98
jeles tanulmányi átlaggal rendelkezők	2,67
gimnazisták	2,97
szakközépiskolások	4,30
szakmunkásképzősök	5,04
teljes minta átlaga	4,18

Érdekesen befolyásolja az alkoholfogyasztást a rendelkezésre álló havonta elkölthető összeg. Akiknek nincs semmi elkölthető vagyonuk, azok alkoholfogyasztása az átlagnak megfelelő. Ha ez az összeg 10,000 forint alatti, akkor ez az index alacsonyabb, 10,000 és 20,000 forint között ismét megfelel az átlagnak, majd 20,000 forint felett jelentősen nő (5,18), ami azt mutatja, hogy az alkoholfogyasztás nem feltétlenül a legszegényebb családok sarjainak sajátossága.

A családi minta a tanulói alkoholfogyasztást is befolyásolhatja. Azokban a családokban, ahol van alkoholbeteg, alkoholfüggő személy (a mintába került családok 9 százalékánál fordul elő, és további négy százalék volt bizonytalan a kérdésben), a rendszeresen sört, és töményt fogyasztó tanulók aránya kicsivel magasabb. Ez kihat a fenti

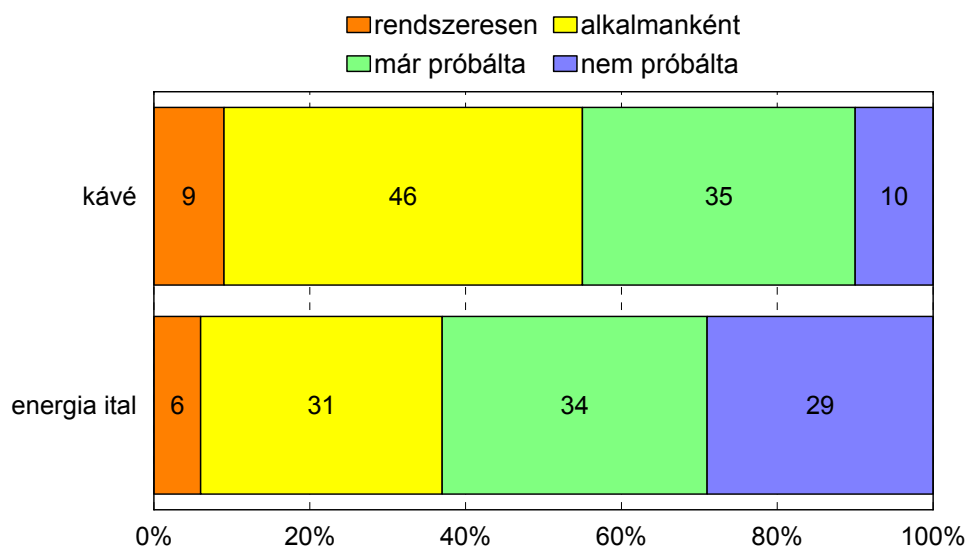
összetett indexre, amelynek értéke azoknál a tanulónál, ahol alkoholbeteg van a családban valamivel magasabb.

Az alkalmankénti alkoholfogyasztás szomorú vége a részegség. A zalaegerszegi diákok 5 százaléka mindig, 19 százaléka pedig esetenként válik részeggé italozás után. 50 százalék említette, hogy soha nem rúg be, bár ebben benne van az a 15 százalék is, aki nem fogyaszt alkoholt. A részegség nagyobb arányban jellemző a fiúkra, a gyengébb tanulókra és a szakmunkásképzősökre.

5.4 Serkentő szerek (kávé, energia ital) fogyasztása

Bár nem sorolják a klasszikus egészségkárosítási módozatok közé a kávé fogyasztását, ugyanakkor túlzott fogyasztása, életformává válása esetén - különösen hosszabb távon - gyengíti a szervezetet, ugyanúgy megbontja az egészséges rendszert, mint bármely más pótszer, ha szenvedéllyé válik (naponta 6-8 csésze kávé elfogyasztásának már jelentős veszélyei lehetnek).

Serkentő készítmények fogyasztása

A kérdezett fiatalok 9 százaléka rendszeresen, 46 százaléka alkalmanként szokott kávé inni. Azok aránya, akik kipróbálták ugyan, de nem fogyasztanak, 35 százalék, és mindössze a tanulók egytizede nem próbálta soha. Az energia italok fogyasztásánál a diákok 37 százaléka tekinthető fogyasztónak, ebből 6 százalék rendszeresnek. Itt már 29 százalék azok aránya, akik nem próbálták ezeket az italokat (itt szerepet játszik természetesen az

anyagi lehetőségek korlátozottsága is). A kávézók arányát tekintve mindössze egyetlen szignifikáns különbséget találtunk az egyes tanulói csoportok között, ez inkább a szakmunkásképzőkben tanulókra jellemző.

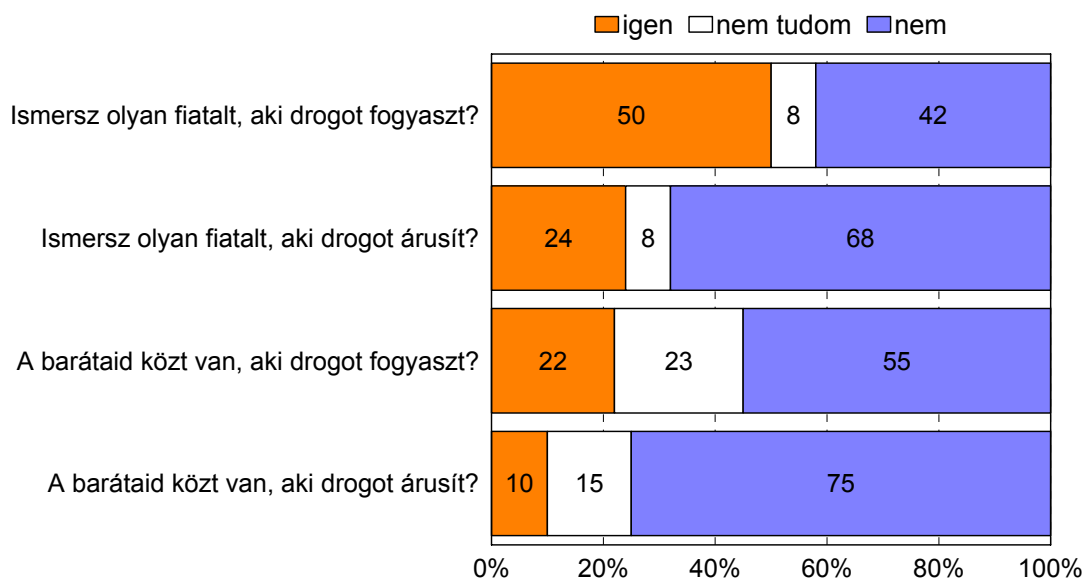
Az energia italok fogyasztásánál már több különbséget lehet észrevenni a diákok egyes csoportjai között. Ez elsősorban a fiúk szenvedélye, fogyasztása a jeles tanulók körében az átlagnál is alacsonyabb. Az iskolai évek előrehaladtával egyre többen fogyasztanak energia italokat, bár a gimnáziumokban az ezekkel élők aránya az átlagnál alacsonyabb. Itt ugyanakkor tettenérhető az anyagi vonzata ennek a „szendélynek”, az összességében havonta többet (10,000 forint felett) költő fiatalok körében nagyobb a különböző energia italok fogyasztásának aránya.

5.5 Drogfogyasztás

A legális pszichoaktív szereknél sokkal kevésbé elterjedt a kábítószer fogyasztása. A kérdezett középiskolások 78 százaléka gyakorlatilag elutasítja, nem próbált ki semmilyen klasszikus értelemben vett kábítószer, 11 százalékuk nem fogyasztott ugyan, de már gondolt rá, hogy kipróbálja. 8 százalékuk egyszer már próbálta, míg fogyasztónak a zalaegerszegi diákok 4 százaléka minősíthető.

Azt, hogy a kábítószer fogyasztása átlagosan mindössze a tanulók 12 százalékát érintené, némileg fenntartásokkal kell kezelnünk, valószínűsíthető, hogy a valós arány ennél sokkal magasabb, ugyanis a megkérdezett tanulók 50 százaléka ismer olyan fiataalt, aki kábítószer fogyaszt, 22 százalékának a barátai körében is van drogos. Minden negyedik tanuló személyesen ismer olyan fiataalt, aki kábítószer árusít, 10 százalékuknak a baráti körében is akad ilyen. Tapasztalataink szerint a kábítószer fogyasztó tanulók jelentős része a kormány szigorú büntetőpolitikájából fakadó törvénymódosítás óta (BTK szigorítás) rejtőzködve marad, még az anonim kérdőívekben sem vállalja drogfogyasztását, tudva, hogy jogilag is elítélhető cselekedetről van szó. Az alábbi ábrán látható számok is ezt bizonyítják, mivel megfigyelhető, hogy a barátokat érintő két kérdésnél volt a legmagasabb a bizonytalanok aránya. Külön felhívnánk a figyelmet a barátok drogfogyasztását firtató kérdésre, ahol a bizonytalanok mutatkozott csaknem a válaszadók egynegyede. Mivel feltételezhetjük, hogy a fiatalok azért nagyjából ismerik a barátaikat, így a bizonytalanok mögött részben a fogyasztók be nem vallása is szerepelhet.

A kábítószerrel való kapcsolat

Megállapítható, hogy a fiúk körében magasabb a kábítószer fogyasztás aránya, a 26 tanulóból, aki fogyasztónak vallotta magát, 18 fiú volt. A lányok ugyanakkor nagyobb arányban vannak azok közt, akik gondolkoznak a drog kipróbálásán. A drogfogyasztásról gondolkodók aránya kiugró a 12. évfolyamban, míg a fogyasztóké a 13.-ban. Ami az iskolatípusokat illeti, legkevésbé fertőzöttek a gimnáziumokat lehet tekinteni, itt a tanulók 85 százaléka utasítja el a drogokat. A tanulmányi átlag növekedésével csökken a fogyasztók és nő az ellenzők tábora. Az apa iskolai végzettsége érdekesen hat a kábítószer-fogyasztásra, a rendszeres fogyasztók inkább az alacsonyabb, míg az alkalmanként fogyasztók, illetve akik csak egyszer próbálták ki, a magasabb (főként a diplomás!) végzettségű apák gyermekei közül kerülnek ki. Utóbbiak lehetnek azok, akik egy-egy buli alkalmával próbálnak ki füves cigit vagy valamilyen tablettát.

A kábítószer fogyasztók körében igen erős korcsoport hatás mutatható ki. A drogozó fiatalok 75 százaléka (!) nyilatkozott úgy, hogy van kábítószer fogyasztó barátja. Akik nem fogyasztottak még, de már gondoltak rá, 47 százalékban rendelkeznek drogozó baráttal, 41 százalékuk drogdíler is ismer, sőt 17 százalékuknak a baráti körében is van kábítószer árusító fiatal. Ezzel szemben, akik soha nem is gondoltak arra, hogy kipróbáljanak valamilyen kábítószer, 64 százalékban mondták, hogy nincs kábítószer fogyasztó barátjuk vagy legalábbis nem tudnak róla.

A kábítószerek és azok hatásai között jelentős különbségek vannak, így nem lehet

közömbös számunkra, hogy a kábítószer kipróbálók, illetve a kábítószerrel elöl el nem zárkózók milyen szerekekkel kísérleteznének, milyen szereket próbálnának ki. A legkisebb - szinte elenyésző - arányban a központi idegrendszerre depresszív hatású, kábító-fájdalomcsillapító hatású opiátokat (heroin, metadon) és a pszichotrop hatású pótszereket, szerves oldószereket (ragasztó, hígító, csavarlazító) említették. Ez utóbbiak az alkohol okozta részegséghez hasonló állapotot, továbbá lelki függőséget és igen komoly testi károsodásokat okoznak. Mindössze egy említés jutott a szorongásoldó gyógyszereknek. A stimulánsok, mint például a speed a vagy a kokain 22 említést kaptak (ebből 19 a speed). Ezek a szerekek általában serkentőleg hatnak a központi idegrendszerre, motoros nyugtalanságot, a fizikai és pszichés teljesítőképesség növekedését idézik elő.

A legnépszerűbb kábítószerrel a hallucinogén anyagok, az extasy, az LSD, a hasis, és kiemelkedve ezek közül a marihuána, általában (dohánnyal keverve) cigaretta formájában elszívják. Ezek az anyagok olyan vegyületek, amelyek átmeneti pszichózist váltanak ki. Népszerűségüket elsősorban annak köszönhetik, hogy nem okoznak testi függőséget (bár ezt egyes szerzők vitatják), s nem járnak elvonási tünetekkel sem. Hatásukat tekintve egyszerre izgatóak és nyugtatóak, a tér- és időérzéklet megszüntetik, gyönyörködtető hallucinációk jellemzik.

	említések száma
hallucinogén anyagok (extasy, LSD, marihuána, hasis)	99
stimulánsok (kokain, speed, amfetamin, chat, crack)	22
pszichotrop hatású pótszerek, szerves oldószerek (ragasztó, hígító, csavarlazító)	4
depresszáns (heroin, morfium, ópium, metadon)	2
szorongás oldó gyógyszerek	1

5.6 Pszichés állapot

Az egészségi állapotra vonatkozó fejezet végén röviden szólni kell a diákok pszichés állapotáról is. A kérdezett fiataloknak tíz állítást kellett megítélni aszerint, hogy mennyire tartják igaznak őket magukra nézve.

A következő állításokat igaznak érzed magadra nézve?

	Egyetértés mértéke (százfokú skálán)
Általában határozott vagyok céljaim követésében	68
Boldog vagyok	63

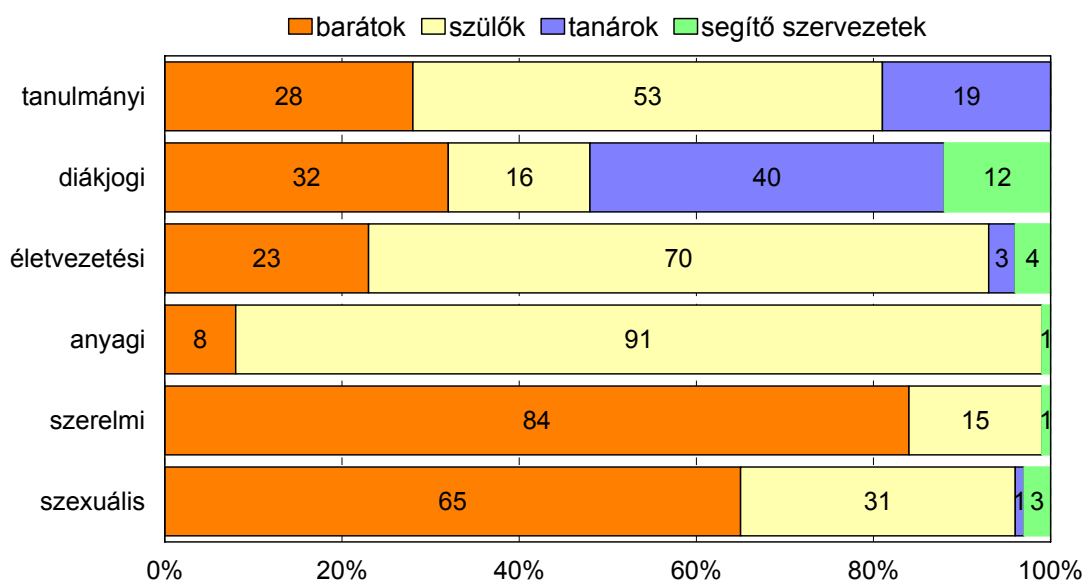
Gyakran idegeskedem	60
Sikeres életet élek	54
Sokszor magányosnak érzem magam	43
Gátlásos vagyok	41
Néha úgy érzem, hogy senkinek sincs rám szüksége	36
Gyakran fog el félelemérzés	35
Általában rosszul alszom	25
Kerülöm a társaságot	16

A fenti állítások közül a diákok egyedül a boldogságra és a határozottságra vonatkozó kitételrel értettek egyet jelentős mértékben, ami azért mindenképpen pozitívumnak tekinthető. A táblázatban vonal (vagyis 50 pont) alá került állítások kivétel nélkül negatív irányultságúak, azaz itt az alacsony vonatkoztatási index kifejezetten pozitív eredménynek tekinthető. A negatív itemek közül egyedül az idegeskedésre vonatkozó került ötven pont fölé, ez a bizonytalansági tartomány felső határán található.

Az egyes állítások természetesen nem egyforma mértékben érintették a diákok különböző társadalmi-demográfiai csoportjait. A lányokra az átlagosnál jobban jellemző az idegeskedés, a gátlásosság, a magány, a félelem- és feleslegességérzet. Az apa iskolai végzettsége egyedül a boldogságra van hatással, a magasabb végzettségű apák gyermekei az átlagnál boldogabbnak tartják magukat. A sikeresség érzetét elsősorban a gimnazisták érzik, míg a szakmunkástanulók az átlagnál nagyobb arányban vélik magukat feleslegesnek, igaz ők az átlagnál kevésbé gátlásosak is. A tanulmányi eredmények több állítás esetén is jellemző különbségeket okoznak, a gyengébb tanulókra jellemzőbb az idegeskedés, a rossz alvás, a feleslegesség és a magány érzete, míg a jobb tanulók az átlagosnál nagyobb arányban gondolják magukat sikeresnek.

Arra is rákérdeztünk, hogy különböző problémák esetén kihez fordulnának a fiatalok, Mi hat problémátípust soroltunk fel: tanulmányi, diákjogi, életvezetési, anyagi, szerelmi és szexuális problémákat, négy választási lehetőséggel: barátok, szülők, tanárok, segítő szervezetek. Az eredményeket az alábbi ábra mutatja.

Kihez fordulnál az alábbi problémákkal?

Az eredmények jól mutatják az egyes segítségül hívható lehetőségek „profilját”. A barátokra leginkább a szerelmi és szexuális ügyekben számítanak a fiatalok, a szülők az életvezetési, anyagi és tanulmányi problémák kezelése háru, míg a tanárokhoz elsősorban diákjogi gondok esetén fordulnának a fiatalok (főként a lányok). A segítő szervezeteket igénybevevők aránya igen alacsony, leginkább még a diákjogi problémák kezelésében számítanak rájuk.

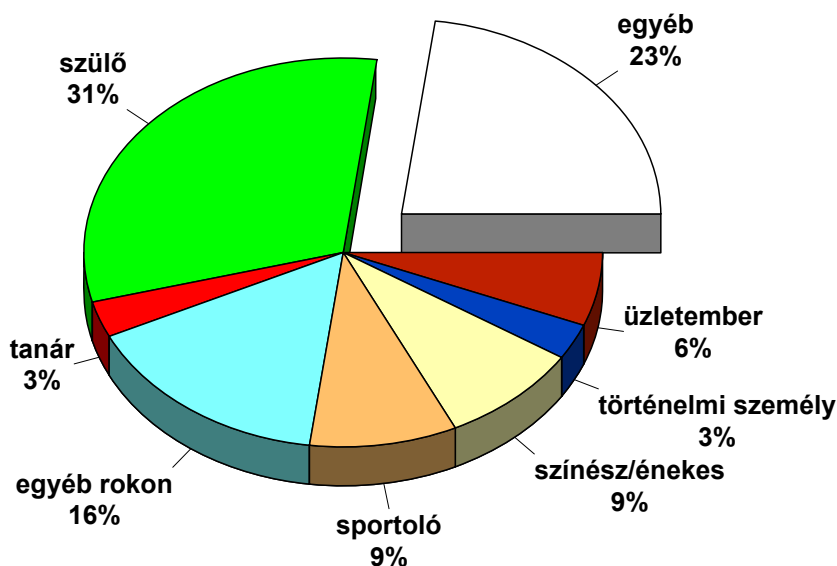
Ha megvizsgáljuk az egyes lehetőségeket a nemek és az iskola típusának dimenziójában, akkor azt tapasztalhatjuk, hogy szakközepesek inkább a barátokat keresik az életvezetési és tanulmányi problémákkal, a gimnazisták pedig a szülőket a tanulmányi és a szexuális gondokkal. A szakmunkások a barátokhoz inkább anyagi segítség ügyében fordulnak, ez ügyben a szülőkhöz fordulás valószínűsége együtt nő az iskola által kiadott papír fokával. A lányok emellett inkább keresik barátaikat (barátnőiket), elsősorban szerelmi és szexuális gondjaikkal, míg a fiúk ezeket, illetve az életvezetési ügyeiket inkább a szülővel beszélnek meg.

6. IDENTITÁS, ÉRTÉKREND

Az identitás és értékrend témaköre alapján meghatározza a diákok egyes kérdésekre adott válaszait, segít, hogy világképük egységes egészzé rendeződjön. Ugyanakkor ezek a kérdések önmagukban is számos fontos információt hordoznak. A kérdőív vonatkozó blokkja kitért a példaképekre, egyes cselekedetek megítélésére. Az első kérdés arra vonatkozott, hogy meg tudnak-e nevezni a diákok olyan személyeket, akikre felnőtként hasonlítani szeretnének. Erre a tanulók mindössze 32 százaléka vállalkozott.

A választott példaképek legnagyobb része a közvetlen családból (szülők, egyéb rokonok), illetve ismerősi körből kerültek ki. Ezek az említések adták az összes említés közel kétharmadát, vagyis a fiatalok példaképei a közhiedelemmel ellentétben nem feltétlenül a külföldi sztárok, hanem a körülöttük élő hús-vér emberek. Ez persze a környezettől függően lehet pozitív és negatív egyaránt, de úgy gondoljuk, hogy ennek elsősorban pozitív hatása van. Az ismerősök mellett közel egytizednyi sportoló és színész/énekes lett felsorolva példaképként.

A választott példaképek

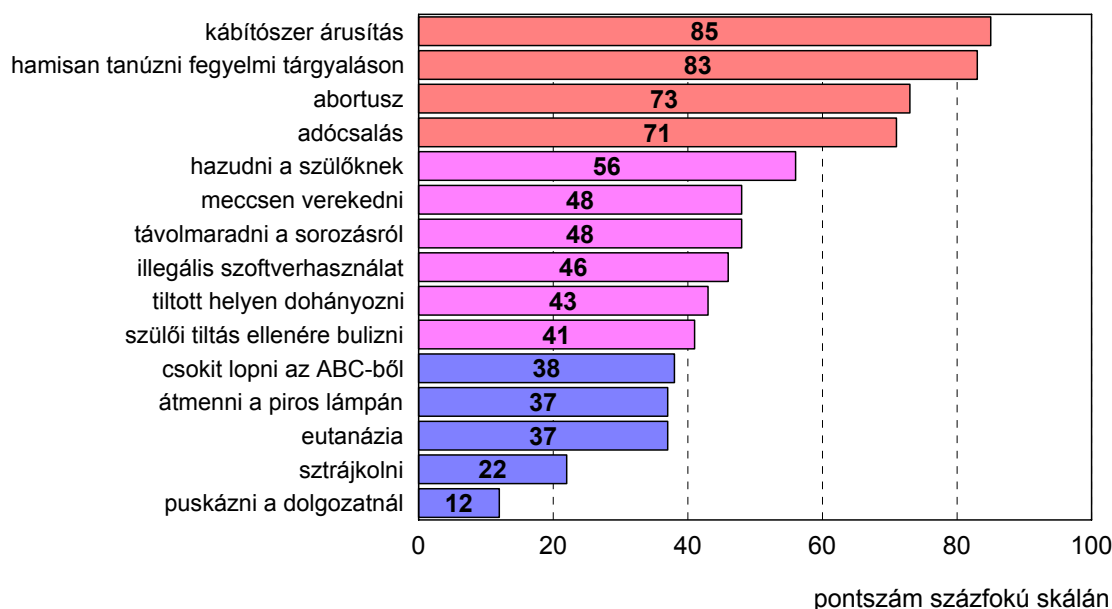

Az identitás fontos mércéje a vallásosság is. Ami a diákok templomba járási gyakoriságát illeti, 28 százalék soha nem szokott templomba járni (főként a fiúk), 40 százalékuk csak ünnepek vagy családi események alkalmából és csak 11 százalék a

rendszeres templomlátogatók aránya. A diákok egyötöde alkalmanként jár valamilyen vallási összejövetelre. Az apa iskolai végzettsége érdekes különbséget tesz ebben a szokásban, a rendszeres templomlátogatók és a templomba egyáltalán nem járók között egyaránt többségben vannak a diplomás apák gyermekei, vagyis ez esetben a magasabb kulturális tőke a templomba járással kapcsolatos attitűdökben markánsabb kiállást eredményez.

Az empirikus adatfelvétel során olyan adatokat is gyűjtöttünk, amely alapján képet kaptunk a különböző cselekedetek megítéléséről. Arra kértük a tanulókat, hogy az általunk felsorolt cselekményeket értékeljék aszerint, hogy mennyire érzik súlyosnak.

Mennyire súlyosak az alábbi cselekedetek?

Mint az ábrán látható, a diákok legsúlyosabbnak a kábítószer árusítását és a hamis tanúzást tartják. Ezeken kívül súlyos cselekedetnek mondható szerintük az adócsalás, az abortusz. A szülőknek való hazugságnál érdekes megfigyelni, hogy mennyire eltér egymástól ez és a szülői tiltás ellenére való bulizás esete. Súlytalannak minősült, alighanem a gyakorisága miatt a puskázás, továbbá a sztrájk.

Ha megvizsgáljuk, hogy a diákok különböző csoportjai milyenek minősítették a fenti cselekedeteket, akkor jellemző különbségeket vehetünk észre. A lányok hat cselekedetet ítéltek az átlagosnál súlyosabbnak (drogárúsítás, abortusz, adócsalás, verekedés, hamis tanúzás, illegális szoftverhasználat), ezek a verekedés kivételével az amúgy is súlyosabbnak ítélt cselekedetek. Érdekes, hogy a sorozástól való távolmaradás megítélésében nem volt a nemek közt különbség. Az évfolyam négy cselekedetnél okozott szignifikáns különbséget.

Ennek előrehaladtával csökken a puskázás, az eutanázia és az adócsalás súlyossága. Mindhárom viszonylag könnyen magyarázható, a puskázáshoz a végzősök már teljesen „hozzászoknak”, az eutanázia megítélése a társadalomban is igen vitatott, és az életkor előrehaladtával a diákok más és más érvekre fogékonyak ezzel kapcsolatban, valószínűleg egyre jobban egyetértenek azzal, hogy ez esetben némelyeknek a halál valóban könnyebbséget jelenthet. Ami az adócsalást illeti, itt a csökkenés mértéke figyelemreméltó, 78-ról a 13. évfolyamra 48-ra csökken a súlyossági index, ez nem túl jó hír az adóhivatal szempontjából, bár a magyar társadalmi viszonyokhoz tökéletesen illeszkedik. Az iskola típusa szerint kétféle eltérés volt megfigyelhető, a gimnazisták szigorúbban ítélik meg a drogterjesztést, míg a szakmunkásképzőkben járók szemében súlyosabb cselekedetek a sztrájk, az eutanázia, a sorozástól való távolmaradás, az illegális szoftverhasználat és a piros lámpán való átmenés.

Az értékrendet vizsgáló blokkban felsoroltunk tíz különböző mozgalmat és megkértük a diákokat, mondják meg, részt vennének-e valamelyikben. Mint az alábbi táblázatban látható, a legtöbb jelentkezőre Zalaegerszegről az AIDS és a szegénység elleni küzdelem, valamint a világbéke iránti mozgalom számíthat, míg a meleg jogaiért való küzdelem egyáltalán nem népszerű erre felé. A legtöbb bizonytalan az idegengyűlölet és a sorkatonaság elleni mozgalomhoz való csatlakozásban volt. Külön érdekesség, hogy a diákjogi mozgalomban pontosan ugyanannyian vennének részt, mint ahányan elkerülnék.

Az alábbiak közül melyik mozgalom munkájában vennél részt?

	igen	nem	nem tudom
AIDS elleni küzdelem	65	25	10
mozgalom a világbékéért	65	23	12
szegénység elleni mozgalom	64	27	9
mozgalom az állatkísérletek betiltására	61	26	13
környezetvédelmi mozgalom	56	30	14
férfi és női egyenjogúság mozgalma	47	40	13
diákjogi mozgalom	42	42	16
idegengyűlölet elleni mozgalom	37	46	17
mozgalom a kötelező sorkatonai szolgálat ellen	24	59	17
mozgalom a homoszexuálisok jogaiért	8	77	14

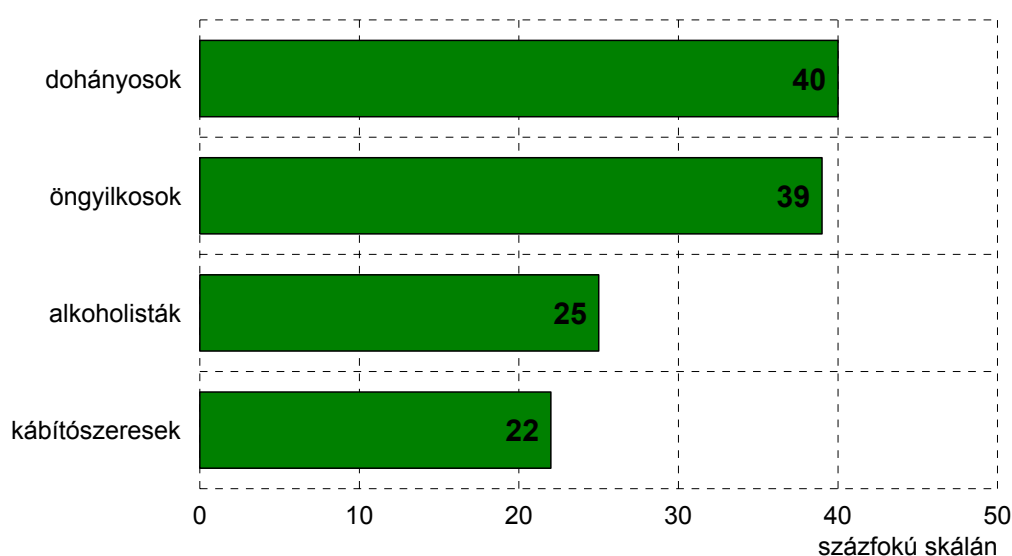
százalékos megoszlások

A mozgalmakban való részvételtől egy összetett indexet szerkesztettünk, mely 0 és 10 között vehetett fel értékeket aszerint, hogy hány mozgalomban venne részt valaki. Az összesített átlag 4,64 volt. Így a kérdés alkalmassá vált arra, hogy a diákok különböző

csoportjainak aktivitását is mérjük ezzel. Ebből kiderült, hogy az átlagnál több mozgalomban vennének részt a lányok, a gimnazisták, a jobb tanulók és a kollégisták, míg kevesebb mozgalomban a 13. évfolyamba járók, a diplomás apák gyermekei (!) és a szakmunkástanulók.

Az értékrend összetevőéhez tartozik, hogy a diákok mennyire megértően viszonyulnak különböző devianciákhoz. A kérdőívben négy deviáns viselkedést soroltunk fel, és megkérdeztük a diákokat, mennyire értik meg elkövetőiket.

A deviáns viselkedésformákkal szemben tanúsított megértés

Az ábrán jól látszik, hogy nem véletlenül áll az ország az öngyilkossági statisztikák élén, ez a deviancia a dohányzás mellett a legelfogadottabb a fiatalok körében is. Ez természetesen nem jelenti azt, hogy abszolút értéken elfogadott lenne, hiszen az index értéke az ötven pont alatt marad. Ezeknél sokkal kevésbé toleránsak a fiatalok az alkoholisták és a kábítószeresek irányában. A dohányzás és az alkoholizmus közti különbséget az is okozhatja, hogy magát a viselkedést produkáló deviáns megjelenése eltérő, a dohányzás külső jegyei kevésbé riasztóak, mint az alkoholizmusé. A drogozás megítélése az igen szigorú társadalmi normarendszerbe illeszkedik és érdekes kérdés, hogy ennek a nagyon negatív eredménynek a kialakulásában vajon milyen szerepet játszik az újonnan elfogadott és igen szigorú, drogokkal kapcsolatos törvényi szabályozás.

Ha az egyes devianciákat megvizsgáljuk a fiatalok társadalmi/demográfiai összetevői szerint, akkor azt látjuk, hogy a fiúk és a szakmunkásképzősök és a gyengébb tanulók jobban

megértik a két legelterjedtebb devianciát produkálókat, az alkoholistákat és a dohányosokat. A dohányzással és a drogozással szembeni megértés az iskolai évek előrehaladtával együtt nő. A drogozással kapcsolatos tolerancia viszont az apa iskolai végzettségével egyre nő.

7. JÖVŐKÉP

A tanulók iskolai tanulmányaik alatt folyamatosan tervezgetik jövőjüket, karrierjüket, konkrét és kevésbé konkrét lépéseket tesznek céljaik elérése érdekében. Természetesen a jövőjükre kihatással van jelenlegi stratégiájuk, élethelyzetük, mentális, egészségi és pszichés állapotuk, ugyanakkor igaz az is, hogy karrier terveik, jövőjükéről szóló elképzeléseik visszahatnak értékrendjük alakulására is.

Köztudomású, hogy a kilencvenes évek társadalmi-gazdasági és politikai változásai jelentősen átrendezték és egyben szegregálták az emberek értékhierarchiáját. Felmerült a tradicionális családi értékekhez való visszatérés gondolata éppen úgy, mint az ezzel élesen szembenálló piaci alapokon nyugvó, fogyasztáscentrikus attitűd. A szabadpiaci szemléletmód megjelenése eltérő típusú válaszreakciókat "provokált".

Azok, akik társadalmi és kapcsolati tőkájukat gazdaságira tudták váltani, könnyen idomultak az új helyzethez, sikeres életpályán mozognak, s gyermekeiknek sem okoz jelentősebb problémát az új világrend szocializációja. A pedagógusok és a fiatalokkal foglalkozó más humánszolgáltató szakemberek körében sokan vannak, akik hisznek a társadalmi igazságosságban és felháborodnak olyan társadalmi jelenségek láttán, melyek a piacgazdaságnak természetes velejárói, de értékrendjüknek nem felelnek meg. Gyakran panaszkodnak a fiatalok, diákok "eltorzult" értékrendjére, s igyekeznek a szerintük elvárható klasszikus értékek szerint nevelni a rájuk bízott tanulókat. Ugyanakkor a tanulók látják a sikertelen és boldogtalan szülői és tanári mintát, s az értékkonfliktusban egyre határozottabban utasítják el azt. Megpróbálnak alkalmazkodni az új világ új rendjéhez, hiszen a legfontosabb számukra, hogy az átalakult társadalmi és gazdasági berendezkedés játékszabályai szerint sikeresen próbáljanak helytállni az életben.

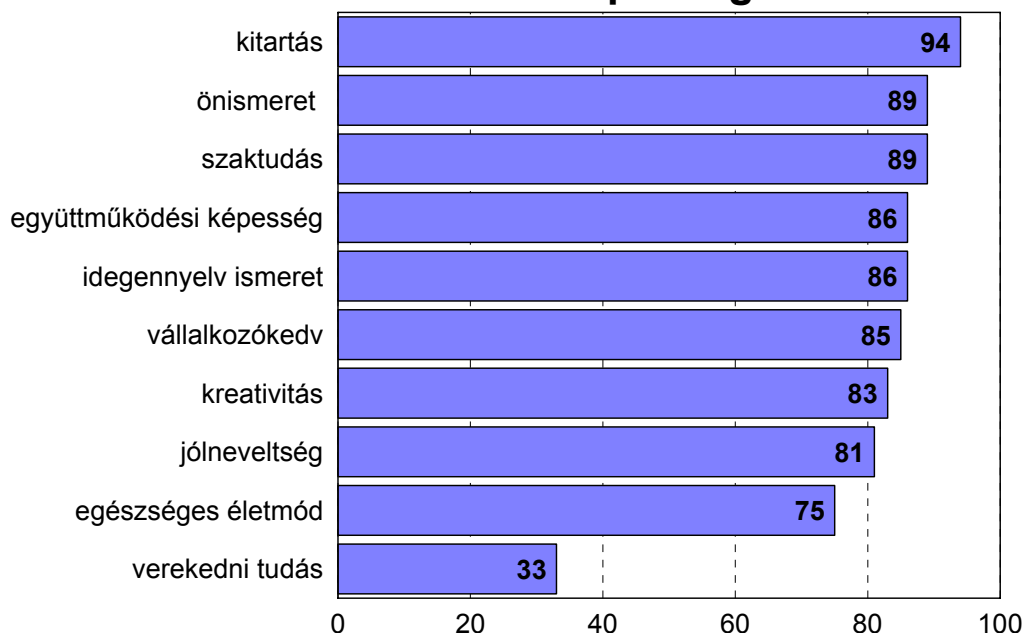
Tény, hogy a teljesítményelvű értékeket egyelőre csak viszonylag kevés fiatal tudja sikeresen követni, s a többiek közül sokan - kivonulva kudarcuk színhelyéről, - vagy könnyebben élhető értékrendeket követnek, vagy pedig szembesülve saját maguk és mikroközösségük kudarcával anómiás tüneteket produkálnak. Az anómiás tünetek deviáns viselkedésbe csapnak át, mely legtöbb esetben alkoholizmust, kábítószer-fogyasztást, extrém helyzetekben öngyilkosságot eredményeznek. (Ezek mindig fokozottan jelentkeznek az értékrendi átalakulással küzdő társadalmakban.)

De mi is kell az életben való sikeres érvényesüléshez? A kérdőívben megkértük a

tanulókat, hogy az általunk felsorolt tíz jellemzőről mondják meg, melyek azok a képességek, amelyek szerintük a sikeres érvényesüléshez fontosak. Az életben való sikeres érvényesüléshez többféle képesség megléte szükséges. A vizsgálat során kiderült, hogy az általunk felsorolt képességek a válaszoló diákok szerint - a verekedni tudás kivételével - mind fontosak. A legfontosabb képesség a kitartás, a megfelelő önismeret és a szaktudás.

Százfokú skálára átszámolva a százalékos értékeket, a tíz képességből, készségből 8 kapott 80 pont feletti pontszámot (önismeret, szaktudás, együttműködési képesség, idegen nyelv ismeret, kreativitás, vállalkozó kedv, kitartás, jólneveltség). Az egészséges életmód csak közepesen fontos, míg a verekedni tudás 33 pontos fontossági indexe elutasítást jelent.

Az életben való sikeres érvényesüléshez mennyire fontosak az alábbi képességek?

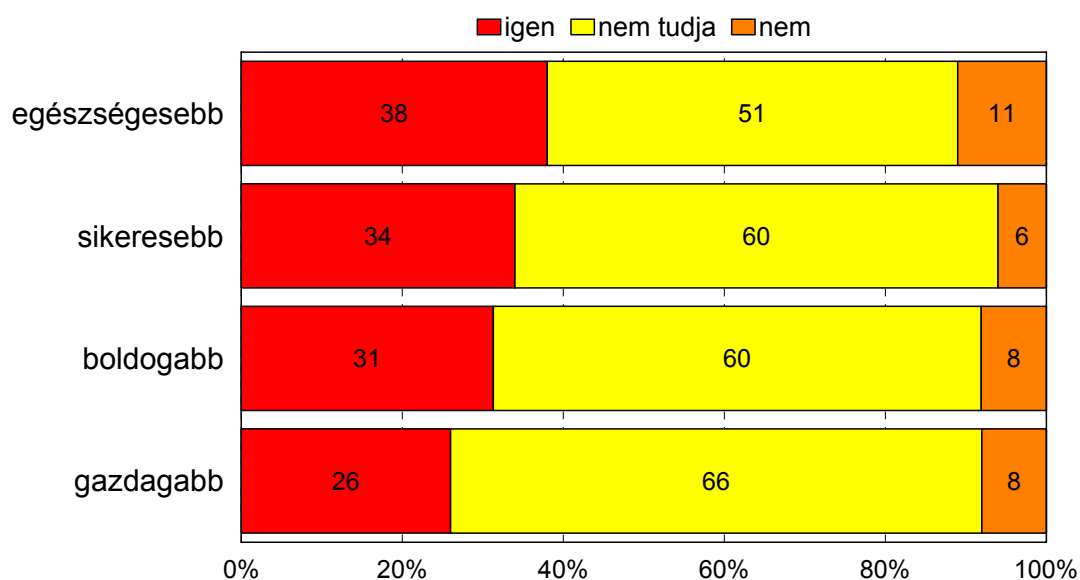
A fenti képességek, készségek fontosságának megítélésében elsősorban az iskola típusának van nagy szerepe. Még a viszonylag magas átlagok mellett is a gimnazisták fontosabbnak ítélték meg az együttműködési készséget, az idegen nyelv ismeretét, a kreativitást, a vállalkozó kedvet és a kitartást. Ezzel szemben a szakmunkástanulóknak a verekedni tudás és az egészséges életmód voltak az átlagnál fontosabbak. A nemek tekintetében csak két helyen mérhető különbség, a lányoknak az idegen nyelv ismerete, a fiúknak a verekedni tudás tűnt lényegesebbnek. Az is megfigyelhető, hogy a szülő képzettségi szintjének növekedésével nő az idegen nyelvi ismeret és a kreativitás fontossága, ugyanakkor csökken a verekedni tudás jelentősége. Mindez azt mutatja, hogy a sikeres érvényesüléshez

szükséges képességekről való gondolkodás átöröklődik, újratermelődik a szocializáció során a különböző társadalmi rétegekben, s leképeződik az iskolatípusok mentén is.

A jövőre vonatkozó terveik alapján kiderült, a zalaegerszegi tanulók nem akarnak több gyereket vállalni, mint amennyi a szüleiknek van, csak 11 százalékuk vélte így, sőt 16 százalékuk egyenesen úgy nyilatkozott, hogy szerinte kevesebb gyermeke lesz, mint a szüleinek. E kérdésben bár meglehetősen magas volt a bizonytalanok aránya (45 százalék) kimutatható, hogy a lányok magasabb arányban nyilatkoztak úgy, hogy kevesebb gyermeket vállalnak majd, mint a szüleik, míg a gimnazisták, a jeles tanulók és a diplomás apák gyermekei mondták azt, hogy több gyermekre számítanak.

Arról is megkérdeztük a diákokat, hogy szerintük hogyan alakul az életük a szüleikéhez képest. E tekintetben nagy volt a bizonytalanság a tanulók többsége egyelőre nem látja még, hogy milyen pályát futhat be. Ha a bizonytalan válaszoktól eltekintünk, az látszik, többen gondolják, hogy egészségesebb, sikeresebb és boldogabb életük lesz, mint amit szüleik élnek, az ellenkező oldalon számottevő ellenvélemény nincs. Azok aránya akik már most biztosra veszik azt is, hogy gazdagabbak lesznek mint a szüleik, 26 százalék.

Szerinted leszel mint a szüleid?

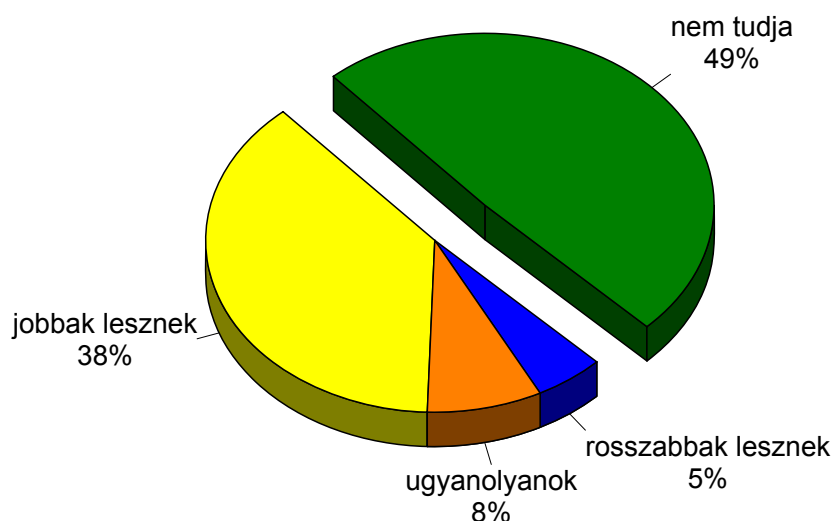

A jövőre vonatkozó optimizmus a négy dimenzióban nem független egymástól, megítélésük szorosan korrelál. Ha azonban a korrelációs értékeket alaposan szemügyre vesszük, akkor az derül ki, hogy mind a sikeresség, mind pedig a boldogság legerősebben a

gazdagsággal van összefüggésben.

Mind a négy dimenzióban találtunk jellemző eltéréseket a tanulók társadalmi/demográfiai ismérvei alapján. Az átlagnál nagyobb arányban sikeresebbnek a gimnazisták és az alacsonyabb végzettségű apák gyermekei jósolják magukat, boldogabbnak ugyanez a két csoport, plusz a jobb tanulók. A gazdagságban biztosabbak a fiúk, a jobb tanulók, a gimnazisták és érdekes módon az apa iskolai végzettsége szerint a két véglet: a szakmával sem rendelkező, illetve a diplomás apák gyermekei. Az egészségesebb életet a lányok, a gimnazisták és a jobb tanulók vélik nagyobb arányban elérhetőnek.

Szerinted a munkakörülményeid a szüleidéhez képest milyenek lesznek?

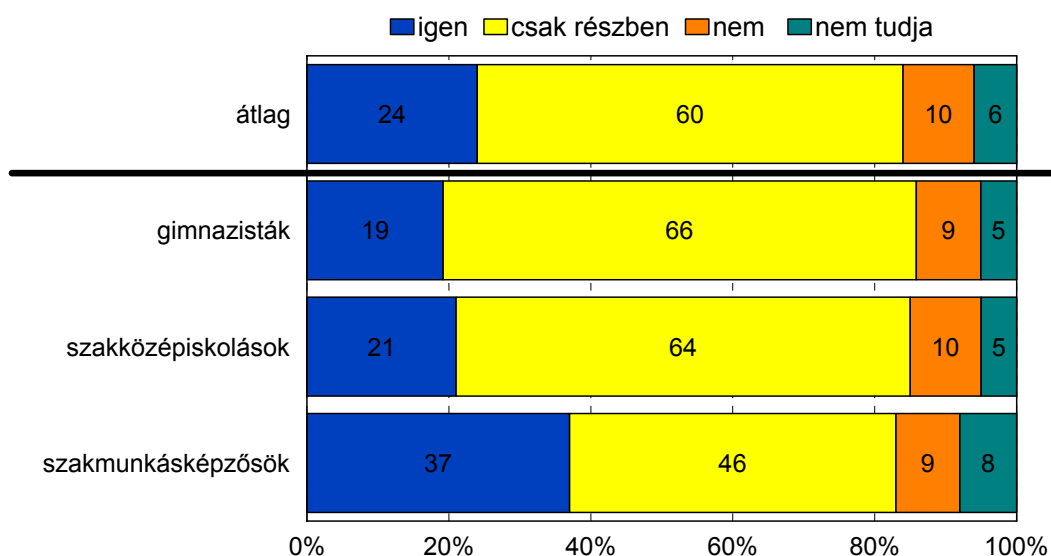

A diákok több, mint egyharmada abban is biztos, hogy munkakörülményeik a szülőkéhez képest jobbak lesznek, 49 százalékuk bizonytalan a kérdés megítélésében, s csupán 5 százalékuk gondolja úgy, hogy e téren negatív változás következhet be. Jellemző, hogy az optimisták ebben az esetben is inkább a lányok, a gimnazisták, a jobb tanulók és az alacsonyabb végzettségű apák gyermekei, utóbbiak valószínűleg reálisan mérték fel a helyzetet, és talán hasonló lehet az oka annak, hogy a diplomás apák gyermekei sokkal pesszimistábbak e téren.

A munkába állásnál döntő fontosságú, hogy az iskola át tudja-e adni azokat a készségeket, amelyek a munkaerőpiacon elengedhetetlenek. Megkérdeztük a diákokat, hogy

szerintük a munkavállaláshoz szükséges ismeretek megszerezhetőek-e az iskolában. A diákok 24 százaléka szerint egyértelmű pozitív, 10 százalékuk határozott negatív választ fogalmazott meg. A válaszok iskolatípusonkénti megoszlását a következő ábra mutatja.

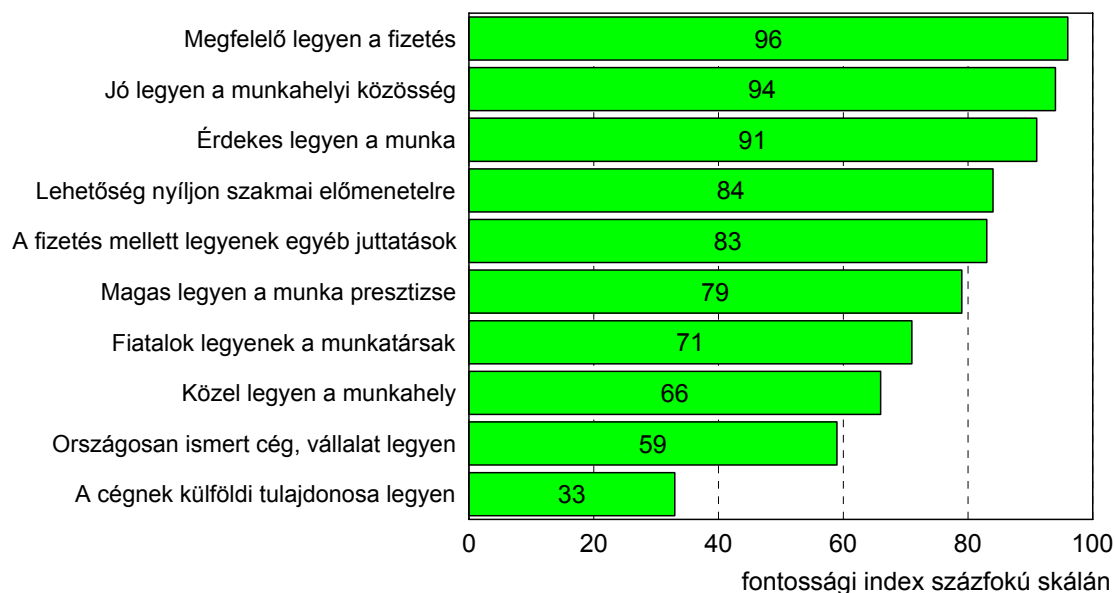
A munkavállaláshoz szükséges ismeretek megszerezhetőek az iskolában?

Ebben a kérdésben – az iskola típusa szerinti különbségek mellett – nagyobb arányban bíztak az iskola ismeretátadási lehetőségeiben a fiúk, a jobb tanulók és az alacsonyabb végzettségű apák gyermekei.

A tervezett munkába álláskor a munkahely kiválasztásánál a különböző szempontok eltérő szerepet játszhatnak. Tíz szempontot soroltunk fel a diákoknak, arra kérve őket nyilatkozzanak hogy az egyes szempontok mennyire számítanak fontosnak. A válaszok százfokú skálán történő értékelését az alábbi diagram mutatja. (A kérdés feltételezte azt a hipotetikus esetet, hogy a fiatalok szabadon válogathatnak a munkahelyek közt. Ez nyilvánvalóan nem lesz igaz, de így képet kaphatunk a mögöttes motivációkról.)

A munkahely kiválasztásában mennyire fontosak az alábbiak?

A sorrend élére a megfelelő fizetés került, ami egyáltalán nem meglepő, ez valószínűleg bárhol így lenne. A jó közösség felértékelése már inkább életkori specialitás. Nagyon magas pontszámot kapott még a munka érdekessége és a szakmai előmenetel lehetősége, ez szintén jellemző igénye a karrier elején állóknak. A teljesülése persze bizonytalan, és sokan valószínűleg erről mondanak le a leggyorsabban. Csak az utolsó item került az 50 pontos határ alá, vagyis ezt egyáltalán nem tartják fontosnak a fiatalok.

Ha ezt a kérdést megvizsgáljuk az egyes társadalmi/demográfiai szegmensek alapján, akkor az derül ki, hogy a szociálisan érzékenyebb lányoknak a munkahelyi közösség és a munka érdekes volta fontosabb az átlagnál. Utóbbi a jobb tanulmányi eredményűeknél is lényegesebb szempont – ők valószínűleg nagyobb választékból is választhatnak majd -, a fizetés mellett, míg a gyengébb tanulóknak a munkahely közelsége fontosabb egy kicsit. Ami pedig az iskola típusát illeti, a gimnazistáknak lényegesebb a munka érdekessége, a szakmai előmenetel lehetősége, míg a szakmunkásoknak elsősorban a munkahely közelsége fontosabb.

Ha a felsorolt 10 itemet faktoranalízis segítségével elemzzük, akkor kiderül, hogy a munkahely kiválasztását meghatározó szempontok három halmazba rendeződnek a diákok gondolkodásában.

1. faktor: „biztonság”	faktor súly
A cégnek külföldi tulajdonosa legyen	0,77
Fiatalok legyenek a munkatársak	0,67
Közel legyen a munkahely	0,63
Országosan ismert cég, vállalat legyen	0,59
2. faktor: „külső identitás”	faktor súly
Országosan ismert cég, vállalat legyen	0,57
A fizetés mellett legyenek egyéb juttatások (üdülés, telefon, benzinpénz)	0,46
Megfelelő legyen a fizetés	0,41
Magas legyen a munka presztizse	0,69
Lehetőség nyíljon szakmai előmenetelre	0,74
3. faktor: „közösség”	faktor súly
Jó legyen a munkahelyi közösség	0,80
Megfelelő legyen a fizetés	0,62
Érdekes legyen a munka	0,60

Az első csoport a biztonsággal kapcsolatos jellemzőket tartalmazza (országos ismertség, külföldi tulajdonos), és ide tartozik a még a fiatal munkatársak léte. Az egyén identitásának és munkahelyhez való viszonyának meghatározásában szerepet játszanak olyan tényezők, mint a vállalat ismertsége, a munkakör társadalmi presztizse. Ezek alkotják a “külső identitás” faktort, melyben a közösség és a munka konkrét tartalmi része alárendelt szerepben van. Jól elkülönült halmazba rendeződnek a közösséggel, a munka elfogadottságával kapcsolatos szempontok, a munkahelyi közösség, az érdekes munka és ide is beletartozik a megfelelő fizetés, ráadásul nagyobb faktorsúllyal, mint a „külső identitás” faktorban.

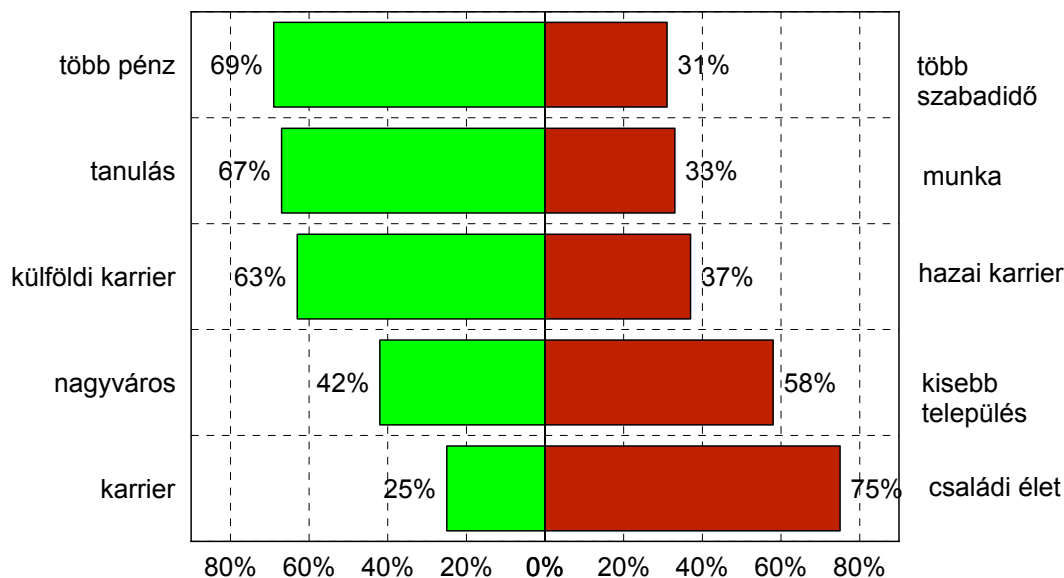
Részben a jövőképről, részben a tanulók értékrendjéről informál az a kérdéssor, melyben öt - az életben felmerülő - dichotóm kérdés közül kellett választaniuk. A kérdések a sok pénz vagy sok szabadidő, a karrier vagy család, a hazai vagy külföldi karrier, a tanulás vagy munka és a nagyvárosi lét vagy kistelepülés relációkat jelentették.

A tanulók többsége - ahogy az a sikeres élet jellemző értékeinél is látható volt - fontosabbnak tartja a megfelelő anyagi háttérrel és az gazdagságot mint a szabadidőt. Most az is kiderült, hogy a diákok több mint kétharmada ha választhatna, inkább a több pénzt és nem a több szabadidőt választaná. Ebben meglehetősen nagy az egyetértés, csupán a tanulmányi átlag tekintetében mérhető némi eltérés, a jobb tanulók körében egy kicsit magasabb a szabadidőt választók aránya.

A karrier vagy család közötti választás szintén sok embernek - különösen nőnek - okoz problémát. A megkérdezett zalaegerszegi diákok 75 százaléka ebben a relációban inkább a boldog családi életet választaná. A lányok között egy kicsit magasabb azok aránya akik, nem áldoznák fel a családi életet a karrierért, míg a fiúk nagyobb része voksol egyértelműen a

karrier mellett. Érdekes, hogy ebben a relációban nem tesz különbséget a szülő iskolai végzettsége, pedig azt hihetnénk, hogy a magasabb apai végzettség nagyobb késztetés a karrierre.

Dichotóm választások

Bár sok fiatal vállal alkalmankénti vagy rendszeres munkát az iskola mellett, alapvetően életük a tanulás köré szerveződik. Ha a jövőben választhatnának, 67 százalékuk akkor is inkább tanulna, s nem dolgozna. A munkát választók aránya átlag feletti a fiúk, a képzetlenebb családokban nevelkedő, a gyengébb tanulmányi átlaggal rendelkező és a szakmunkástanuló fiatalok csoportjában.

A jól képzett fiatal szakembereknek ma már reális életcél lehet a sikeres külföldi karrier építése. A mai magyar jövedelmi viszonyok ismeretében nem véletlen, hogy a diákok 63 százaléka előnyben részesíti a külföldi karriert a hazaival szemben, s ebben teljesen egységesek a tanulók. Sokan vannak a gimnazisták és némiképp meglepő módon a lányok között azok, akik azt mondták, hogy inkább külföldi karriert építenének. Utóbbiak talán tisztában vannak a munkaerőpiacon fellelhető nemi egyenlőtlenségekkel.

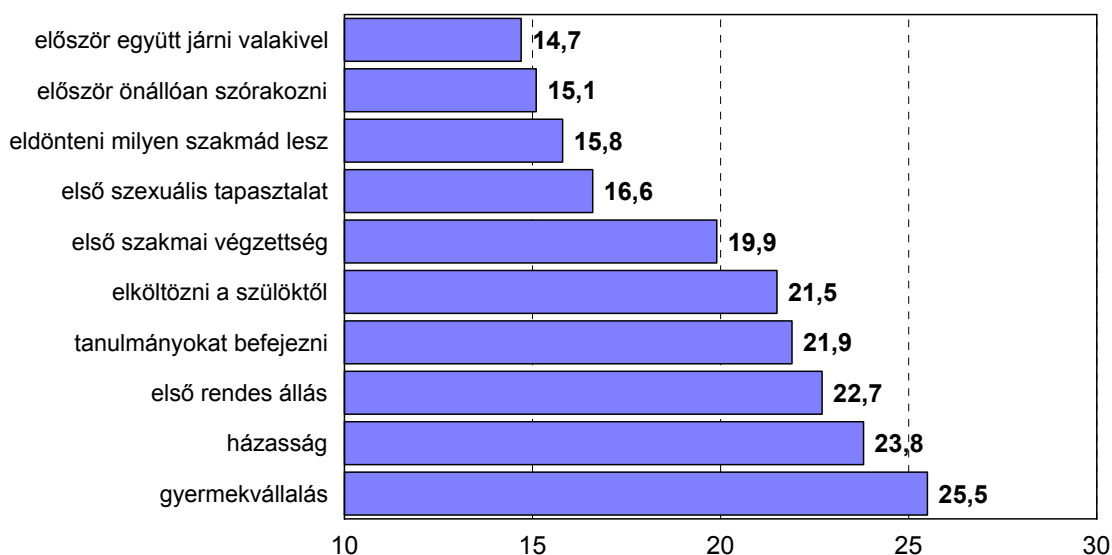
Végezetül egy ötödik elképzelt választási helyzet elé is állítottuk a válaszolókat, arra kértük őket nyilatkozzanak, ha választaniuk kellene hogy egy modern nagyvárosban vagy a természetes környezetben lévő kis településen éljenek, hogyan döntenének. A diagramból kiolvasható, hogy a szűk többség (58 százalék) inkább a nyugodtabb, tisztább kisebb

települést választaná, míg a tanulók 42 százaléka a modern nagyváros mellett döntene annak minden előnyével és hátrányával együtt. A nagyvárosokat inkább a magasabb végzettségű apák gyermekei, a jobb tanulók, a gimnazisták (vagyis a munkaerőpiacon amúgy előnyösebb pozíciókban lévő, vagy abból induló fiatalok) választják, míg a természetes, kistelepülési környezet vonzóbb a fiúk és a Zalaegerszeg környéki tanulók számára.

A korrelációs elemzés kimutatta, hogy az öt dichotóm választás nem független egymástól, aki a pénzt választja az nagyobb valószínűséggel választja a külföldi karriert a családdal szemben, s életét inkább egy modern nagyvárosban képzei el.

Mikor következnek be az alábbiak az életedben?

(átlagéletkorok)

Az emberrel élete folyamán sok olyan dolog történik, ami megváltoztatja vagy jelentősen befolyásolja további életét. Mi 10 ilyen eseményt soroltunk fel a fiataloknak, és arra kértük őket, mondják meg, vajon mikorra várják ezek bekövetkeztét. Itt meglehetősen magas volt a bizonytalanok aránya, az adott eseménytől függően 20-40 százalék, legkevesebb az első szórakozás, legtöbb az első rendes állás tekintetében. Azt is elmondhatták a fiatalok, ha úgy vélik soha nem következik be az adott eseményt. Mindössze három olyan esemény volt, amivel viszonylag többen nem terveztek, a házasság (6 százalék), a gyermekvállalás (4) és a szülőktől való elköltözés (4). A legtöbbben a házasságot tartották be nem következő eseménynek, ami a társadalmi normák más kutatásokban is hangsúlyozott átalakulását erősíti.

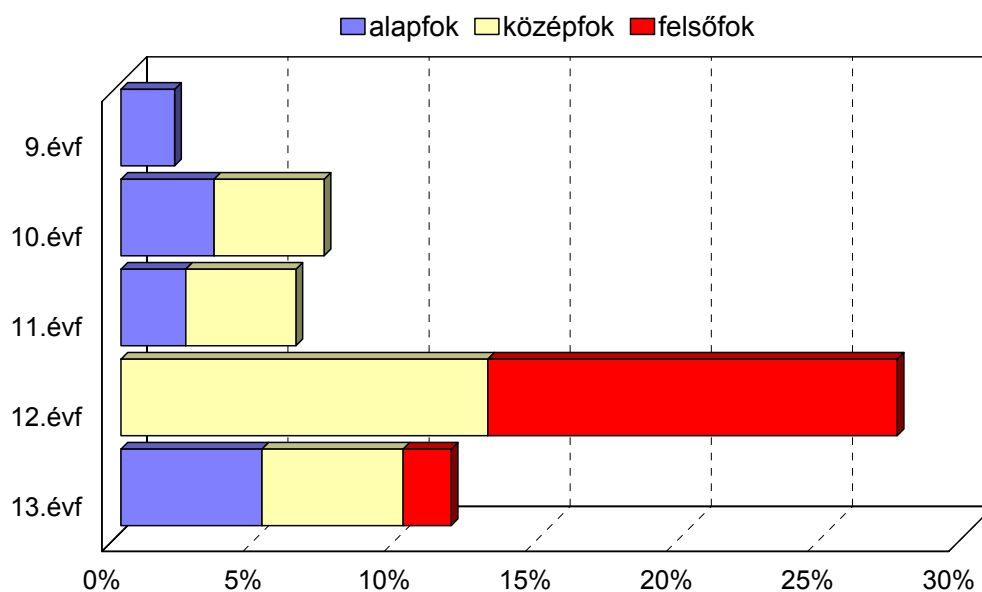
Mint a fenti ábrán is látszik, ezek az események viszonylag logikus sorrendben követik egymást, az első párkapcsolattól a gyermekvállalásig, nagyjából egy évtizedet fogva

át.

Az elképzelt dátumok kialakulásában elsősorban az apa iskolai végzettségének, és a vele szorosan összefüggő tanulmányi átlagnak van szerepe. Ezek növekedésével későbbre tolódik az első szakmai végzettség megszerzése, az első rendes állás, a házasság, a gyermekvállalás és leginkább (több, mint négy éves különbséggel) a tanulmányok befejezése, ami maga után vonja az előbbi négy esemény eltolódását is.

Az apa végzettsége és a tanulmányi átlag mellett egy-egy eseményt más csoportképző változók is befolyásolnak. A gimnazisták gyakorlatilag az első partner, az első szórakozás és a szülőktől való elköltözés kivételével mindent későbbre terveznek, ami a továbbtanulási szándékokkal van összefüggésben. A lányok korábban vállalnának gyermeket, mint a fiúk, akik viszont előbbre tervezik a szakmáról való döntést és az első szakmai végzettséget.

Nyelvvizsgával rendelkező fiatalok aránya

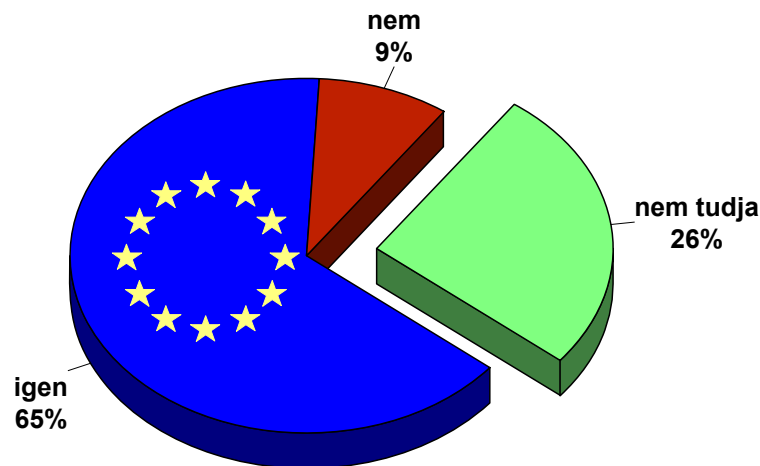

Sem a hazai karrier, sem pedig a külföldi munkavállalás szempontjából nem mindegy, hogy a diákok ismernek-e idegen nyelveket. Annak ellenére, hogy minden diák legalább egy, de többségük két élő nyelvet tanul nagyon alacsony a nyelvvizsgával rendelkező fiatalok aránya. A megkérdezettek közül mindössze 10 százalék rendelkezik valamilyen nyelvvizsgával (többségük német nyelvből tett sikeres vizsgát). A legelterjedtebb a középfokú nyelvvizsga, a tanulók 5 százaléka birtokolja, 3 százalékuuk felsőfokú, s 2 százalékuuk alapfokú nyelvvizsgát is tett.

A megkérdezett diákok többsége egyetért azzal, hogy amint csak lehet, az országnak

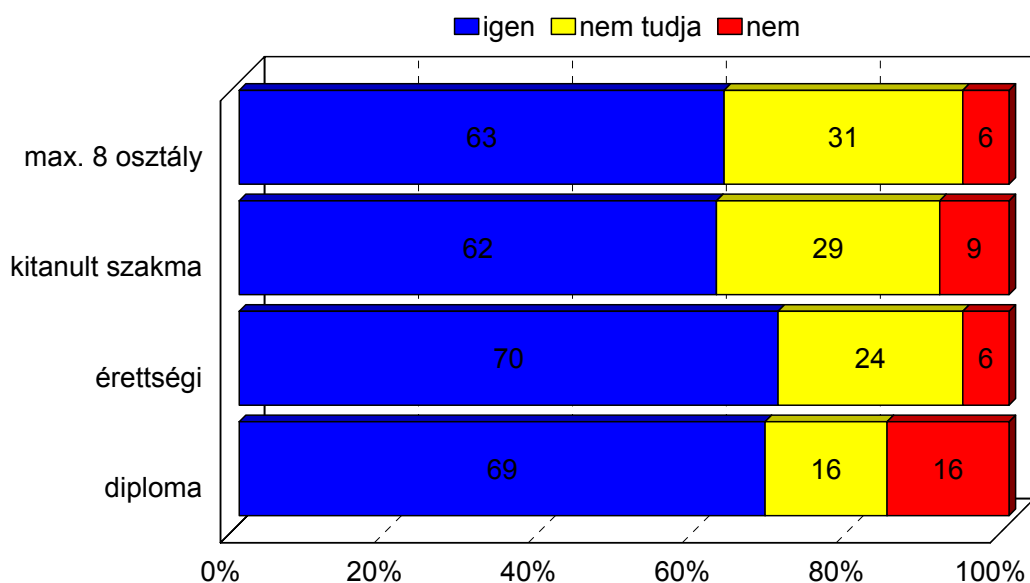
csatlakoznia kell az Európai Unióhoz, bár nem szabad elfelejteni a 9 százaléknyi ellenzót, és a válaszadók további egynegyedét, akik nem tudtak véleményt nyilvánítani.

Egyetértesz azzal, hogy amint csak lehet, az országnak csatlakoznia kell az Európai Unióhoz?

A jobb tanulmányi eredménnyel rendelkezők magasabb arányban támogatják a csatlakozást, és hasonlóképpen vélekednek a gimnáziumba járók is. Az apa iskolai végzettsége is hatással van a válaszok alakulására. Míg a maximum nyolc általánost végzett szülők gyermekeinek 63 százaléka támogatja egyértelműen a csatlakozást, addig a szakmunkások gyermekeinél 62, az érettségivel rendelkezők gyermekeinél ez az arány 70 százalék. Első látásra a diplomás szülők gyerekei is határozott támogatóknak tűnnek, de itt a többi három kategóriához képest több, mint kétszeres az ellenzők aránya is.

Egyetértesz azzal, hogy az országnak amint lehet, csatlakoznia kell az Európai Unióhoz ?

Az Európai Unióhoz való csatlakozás majdani mérlegét természetesen nem lehet előre megvonni, de a csatlakozástól a politikusok és a közvélemény is általában javulást vár, még akkor is, ha plusz kiadások terhelik az országot vagy rövid távon akár hátrányos helyzetbe is kerülhetünk.

Amikor azt kérdeztük, hogy a válaszadó saját életére az EU csatlakozás inkább pozitív vagy negatív hatással lesz, akkor a többség (40 százalék) pozitív hatásról számolt be, 5 százalék negatívról, míg minden hatodik diák szerint a csatlakozás nem lesz hatással az életére. Az átlagnál jobbnak ítélik meg a csatlakozás várható hatásait a diplomás szülők gyermekei, a jobb tanulmányi átlaggal rendelkező diákok és a helyi tanulók. Emellett, mint az alábbi táblázat is mutatja, a fiúk és a gimnazisták is optimistábbak.

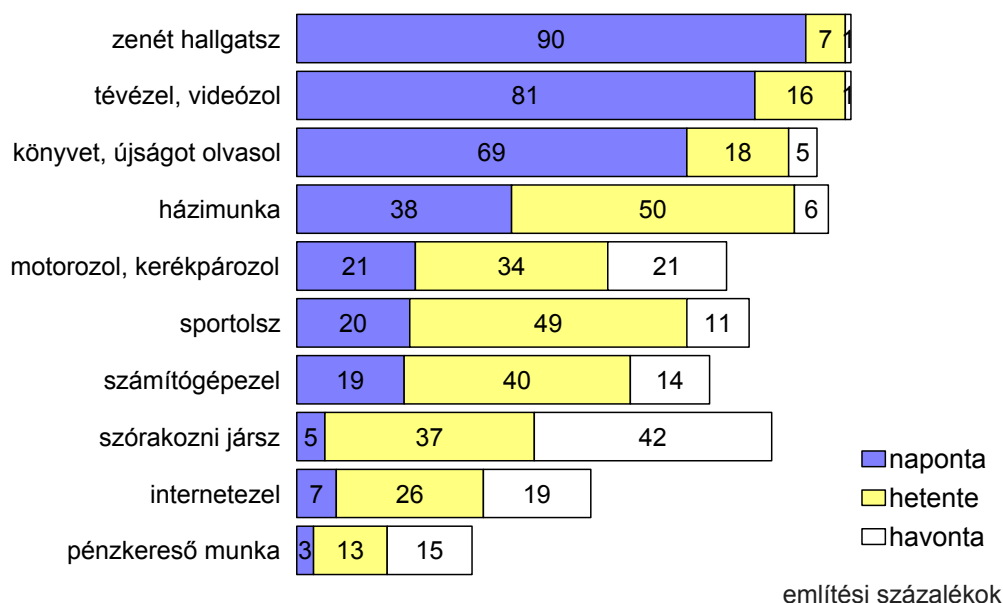
	pozitív %	nem lesz hatással %	negatív %	bizonytalan %
fiúk	45	13	6	36
lányok	35	19	5	41
gimnazisták	51	18	3	27
szakközépiskolások	38	15	5	43
szakmunkásképzősök	32	19	8	41
Összesen	40	16	5	39

százalékos megoszlás

8. SZABADIDŐ

A fiatalok életében meghatározó jelentősége van annak, hogy a szabadidejüket milyen módon töltik, mire van egyáltalán lehetőségük. A kérdőívben a fiataloknak 10 szabadidős tevékenységről kellett megmondaniuk, hogy milyen gyakran végzik.

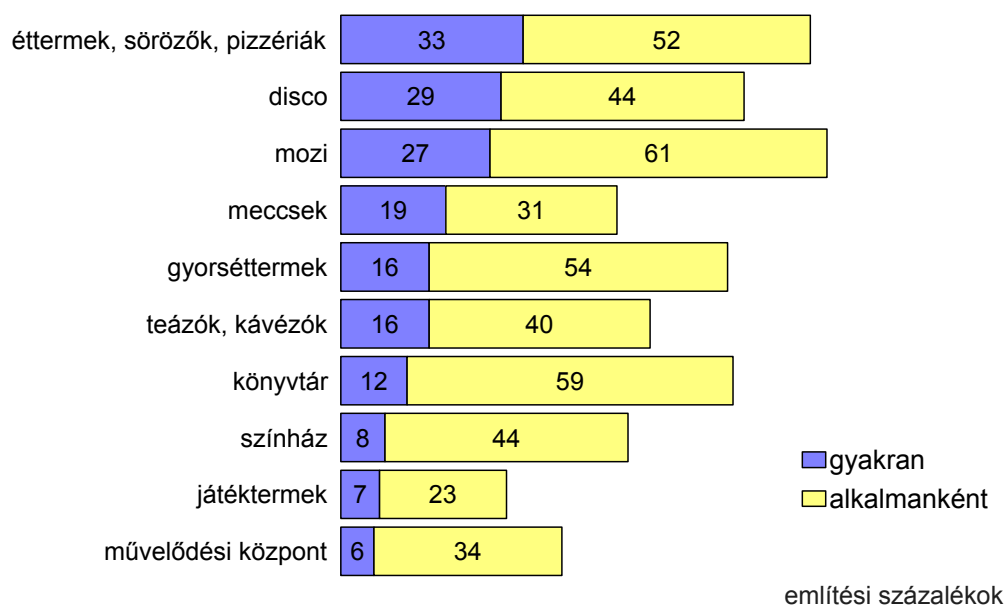
Szabadidős tevékenységek gyakorisága

Az ábrán is jól látszik, hogy az országos, és a felnőtt népeiséget érintő tendencia, a passzív időtöltések dominanciája itt is megfigyelhető. Számtalanszor emlegetett tény, és ez a kutatás is alátámasztotta, hogy a tévé, videó a hagyományos olvasás elé került gyakoriságban. A házimunka viszonylagos gyakorisága, mint „szabadidős” tevékenység, szintén elgondolkodtató. A sorrend értékelésénél azt is figyelembe kell venni, hogy az egyes tevékenységek eleve eltérő gyakoriságúak, így például a szórakozni járás csak viszonylag keveseknél napi elfoglaltság, a többség ezt havi rendszerességgel űzi.

A szabadidő eltöltésének különböző formái mellett rákérdeztünk arra is, hogy milyen intézményeket érintenek ezek. Zalaegerszegen – és ez nincs másképp más nagyvárosokban sem – legnépszerűbbek az éttermek, pizzériák, sörözők, a diszkók és a mozik, és a sor végén a művelődési központ található, kissé meglepő módon.

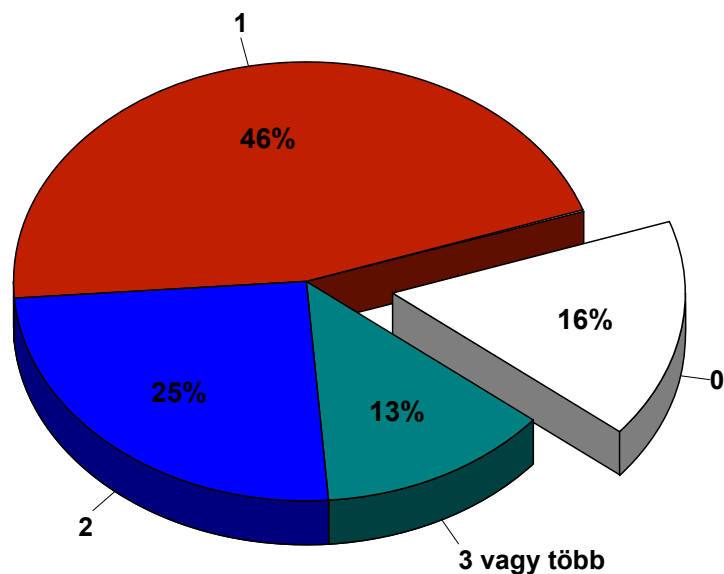
Az egyes intézmények, programok látogatottsága

Ha megvizsgáljuk az egyes szórakozási lehetőségeket, akkor azt láthatjuk, hogy a meccsek és a játéktermek inkább „fiús”, míg a könyvtár, a színház és a teázók inkább „lányos” szabadidős programok. Utóbbiak kedveltebbek a gimnazisták körében is (mivel ott magas a lányok aránya), míg a disco és a játéktermek főként a szakmunkástanulók számára népszerűek. Két esetben találtunk szignifikáns eltérést az (iskola)évek előrehaladtával, e szerint a művelődési központ egyre kevésbé, míg a sörözők, éttermek egyre inkább népszerűbbek lesznek a fiatalok körében.

Rákérdeztünk arra is, hogy egy átlagos héten a fiatalok hány alkalommal mennek el otthonról szórakozni. Itt 16 százalékuk említette, hogy soha, a többség (46 százalék) heti egy estét tölt házon kívül. A teljes minta átlaga 1,5 nap hetente, de ez természetesen nem egyenlően oszlik meg az egyes alcsoportok között. Az átlagnál többször mennek el otthonról esténként az alacsonyabb végzettségű apák gyermekei, a gyengébb tanulók, a fiúk, a havi 20,000 forintnál többet költő fiatalok, a szakmunkástanulók, a 12. és 13. évfolyamosok, illetve a helyi diákok (érdekes módon a kollégisták, alighanem feszítettebb munkarendjük miatt viszonylag kevés ilyen estéről számoltak be).

Az otthonon kívüli szórakozás heti gyakorisága

Arra is rákérdeztünk, hogy a szórakozás vajon a megyeszékhelyen zajlik, vagy esetleg más településen. Itt a tanulók 57 százaléka említette Zalaegerszeget, 43 százalék más települést. A helyi diákok 88, a környékiek csak 27 százaléka jár szórakozni a megyeszékhelyre, érdekes módon utóbbiak egy átlagos héten többször járnak el otthonról.

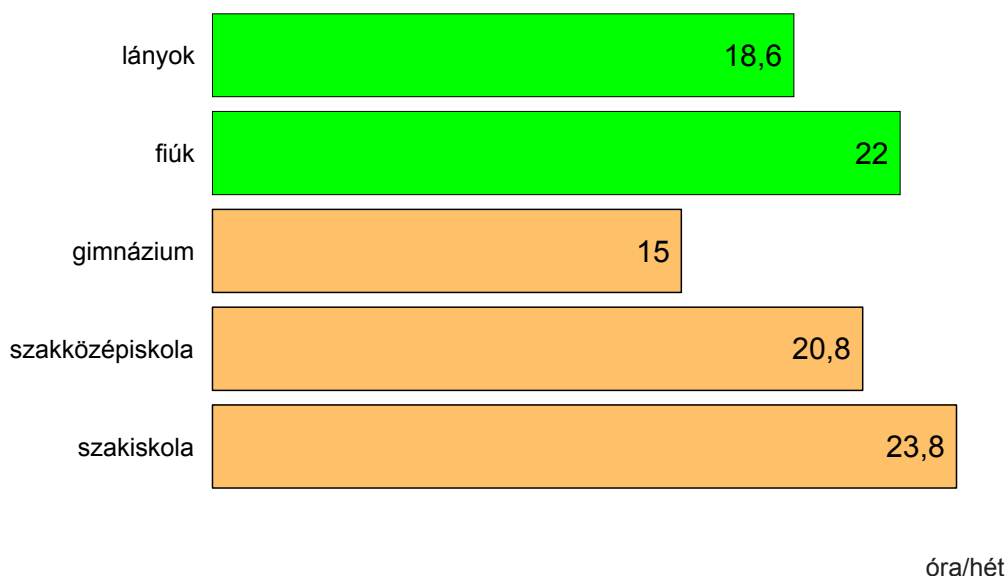
A leggyakrabban említett egyéb települések a szórakozás szempontjából a következők voltak.

Település	Említések száma
Söjtör	33
Zalaszentgrót	20
Nagykanizsa	18
Keszthely	17
Lenti	14
Szombathely	9
Zalalövő	9
Vaspör	7
Siófok	6
Bagod	5

Utaltunk rá, hogy a fiatalok szabadidős tevékenysége az utóbbi évtizedben a passzív időtöltések felé tolódott el. A tévé, a videó, a számítógép és az utóbbi években az internet az egyik legkönnyebben elérhető, legkényelmesebb szabadidős tevékenység, s a diákok az egyik

legnagyobb elektronikus médiafogyasztók. A zalaegerszegi tanulók egy átlagos hétköznap 140 percet töltenek a tévé előtt, ez hétfőtől péntekig közel 11 és háromnegyed órát jelent. Egy átlagos hétvégi napon 255 percet töltenek a képernyő előtt. Ha mindent összeadunk egy átlagos tanuló egy héten 20,2 órát, azaz a hét 168 órájának 12 százalékát tölti tévénézéssel. Mindössze a diákok három százaléka nyilatkozta, hogy nem tévéznek hétköznap és ez az arány a egyre csökkent a hétvége tekintetében.

Tévénézésre fordított átlagos idő hetente

A tévénézési szokásokat befolyásolják az egyes társadalmi/demográfiai jellemzők. A fiúk, a gyengébb tanulók, a szakmunkásképzőkben járó és a képzetlen szülők gyermekei az átlagnál többet tévéznek, míg a diplomás szülők gyermekei, a jeles tanulók és a lányok valamivel kevesebbet. A legvédelebbe a média hatásaitól a kollégisták, ahol a házirend és pontosabb időbeosztás valamint a nehezkesebb hozzáférésnek köszönhetően egy átlagos hétköznap "csupán" 77 percet tévéznek, míg a helyben lakók 149, a bejárósok 146 percet. Azt azonban hozzá kell tenni, hogy hétvégén már a kollégisták is 3,6 órát, 216 percet ülnek a tévé előtt.

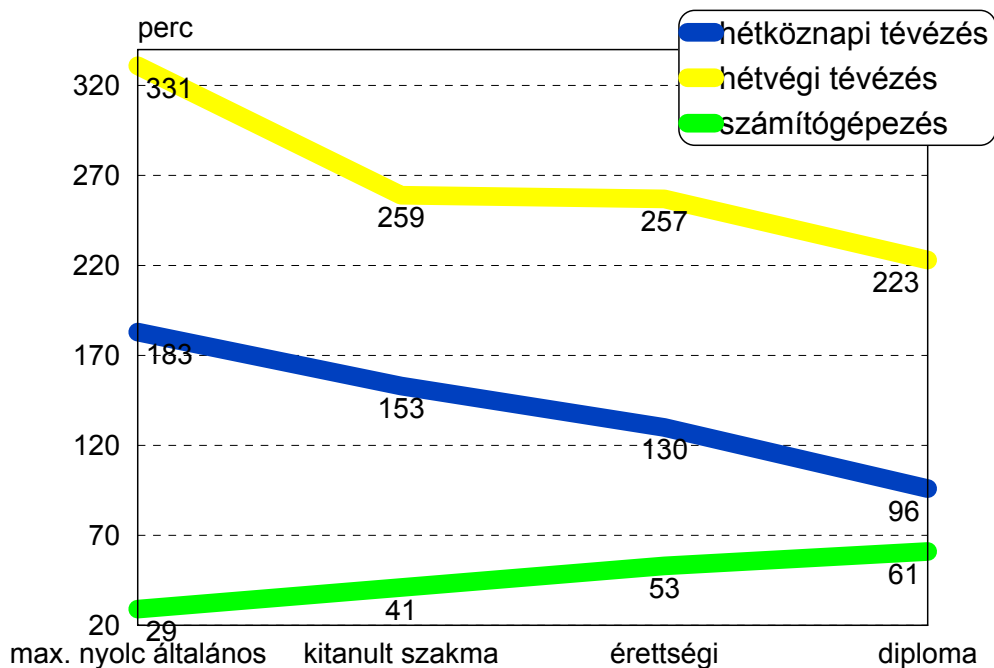
A tévéképernyők mellett a számítógép is egyre inkább meghatározó elemmé válik a fiatalok szabadidő-eltöltési szokásaiban. A kérdőívben megkérdeztük, hogy az iskolán kívüli szabadidejükben a diákok naponta hány órát ülnek a számítógép előtt (nem számítva tehát az iskolai kötelező használatot). Itt már 41 százalék volt azok aránya, akik semennyi időt nem töltenek a számítógép képernyője előtt, a többiek viszont napi negyvenhét percet ülnek a gép

előtt.

A számítógép egyelőre inkább fiús elfoglaltság (napi átlag egy és negyed óra), a lányok mindössze napi húsz perc körüli időt ülnek előtte. Intenzívebb fogyasztás jellemzi a szakközépiskolásokat, a gyengébb tanulókat (a tanulmányi átlag emelkedésével a gép előtt töltött idő drámaian csökken, 81 percről 35-re), és azokat, akiknek a családjában nincs munkanélküli. Ez utóbbi egyértelműen az anyagi különbségekre vezethető vissza. Hasonló a helyzet az apa iskolai végzettségével, amely minél magasabb (vagyis minél nagyobb a család keresete), annál több időt szán a gyerek a számítógépre.

Ez utóbbi dimenzió meglehetősen nagy eltéréseket okoz a képernyő bármelyik típusának „fogyasztásában”, így ezt egy külön ábrán is bemutatjuk. Jól látható, hogy míg a tévénézés az apa iskolai végzettségének növekedésével csökken, addig a számítógéphasználat, ahol az elsődleges különbségek a hozzáférési (anyagi) lehetőségekben rejlenek, folyamatosan nő, és a diplomás apák gyermekeinél már megközelíti a tévénézésre fordított időt, legalábbis hétköznapokon.

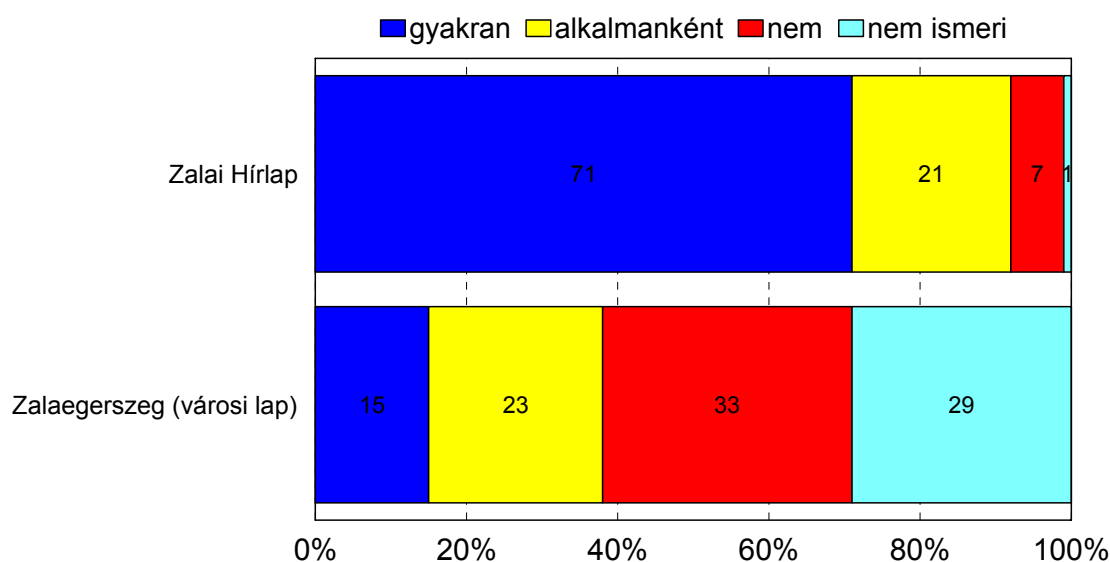
A képernyők előtt töltött idő az apa végzettsége mentén

A fiatalok a felsorolt helyi sajtótermékek közül leggyakrabban a Zalai Hírlapot forgatják, és ez egyben a legismertebb helyi újság körükben, 71 százalékuk rendszeresen

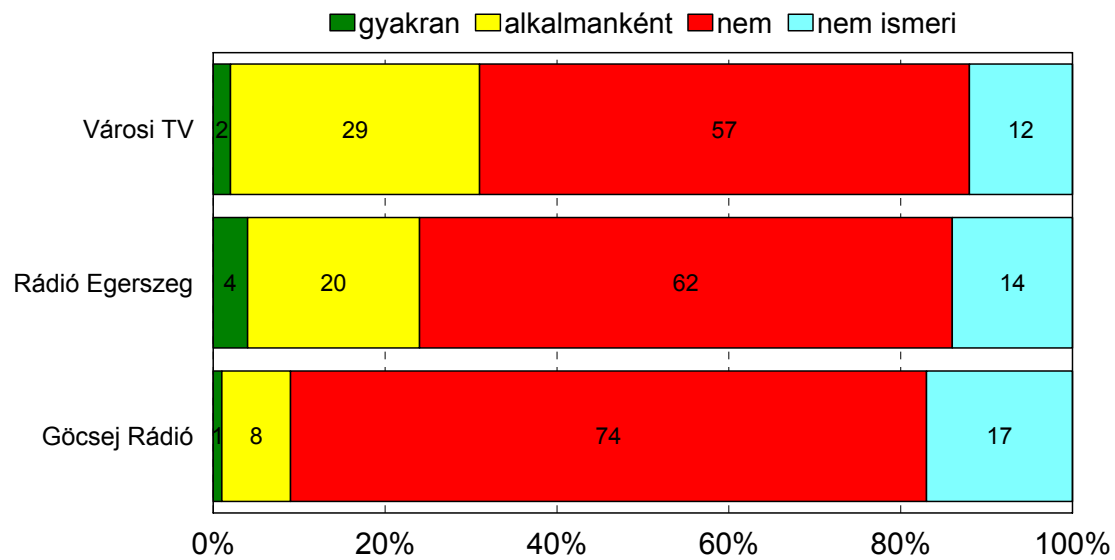
hozzájut és belenéz. A Zalaegerszeg című városi lapot a középiskolások 15 százaléka olvassa rendszeresen, további 23 százaléka alkalmanként. Ugyanakkor, ha ezt az adatot nem a teljes középiskolai populációra vetítjük, hanem csak a Zalaegerszegen lakó középiskolásokra, akkor magasabb ismertséget és olvasottságot mérhetünk, a helyben lakó diákok 27 százaléka rendszeresen, további 40 százaléka alkalmanként olvassa a városi lapot (csak egytizedük nem ismeri). Ha a válaszokat a szülő képzettsége szerint bontjuk, akkor az derül ki, hogy a helyi nyomtatott újságok olvasottsága növekszik az iskolázottsággal együtt.

A középiskolás fiatalok tájékozódási szokásai a nyomtatott sajtóból

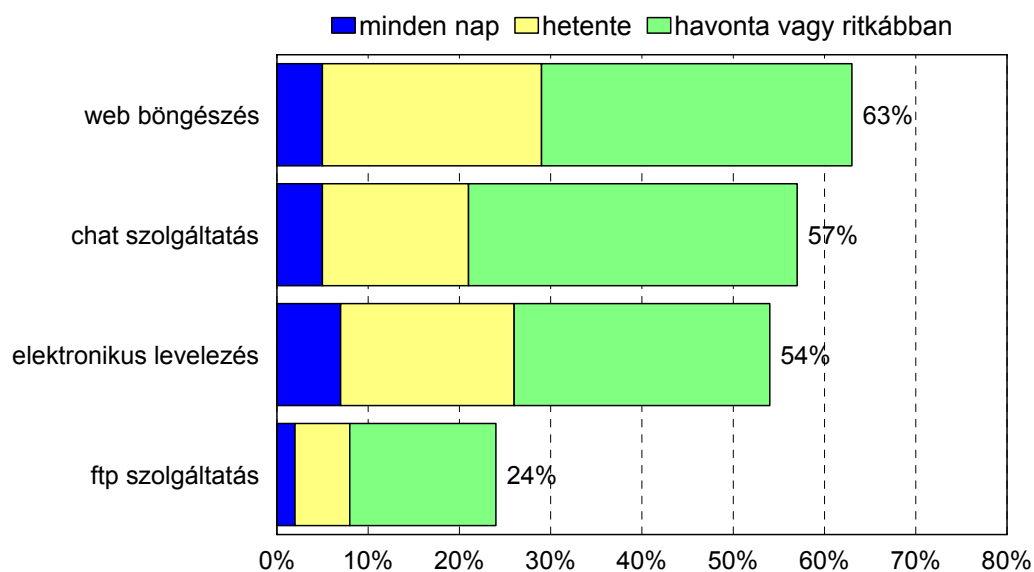
A városban nemcsak írott, hanem elektronikus médiából is informálódhatnak, a tanulók. Ezek ismertsége nagyjából megegyező, ugyanakkor a fiatalok igencsak eltérő arányban fogyasztják őket. A városi tévét a tanulók 57 százaléka soha sem, 29 százaléka csak alkalmanként nézi, de ezzel is ők a leginkább „fogyasztott” helyi elektronikus médium. A két rádióadó közül a Rádió Egerszeg a népszerűbb, a Gőcsej Rádiót a középiskolások alig egytizede hallgatja, túlnyomó többségük ráadásul csak néha-néha.

A középiskolás fiatalok tájékozódási szokásai az elektronikus sajtóból

A médiafogyasztási szokások vizsgálatakor kiemelt figyelmet szenteltünk az internetnek, az internet adat lehetőségek használatának. Bár az iskolában térítésmentesen juthatnak hozzá a tanulók, egyelőre a diákok kevesebb, mint egytizede használja napi rendszerességgel.

Internet használat gyakorisága

Egyelőre az sem jellemző, hogy az internet a tanulók heti használati eszköze lenne. Böngészni hetente 24, ennél ritkábban 34 százalékuk böngészik a weben, e-mailt 7 százalékuk naponta, 19 százalékuk hetente, 28 százalékuk pedig ennél ritkábban ír, vagy fogad. A chat szolgáltatást mindösszesen 57, az ftp szolgáltatásokat pedig 24 százalékuk veszi igénybe, elsősorban havi rendszerességgel.

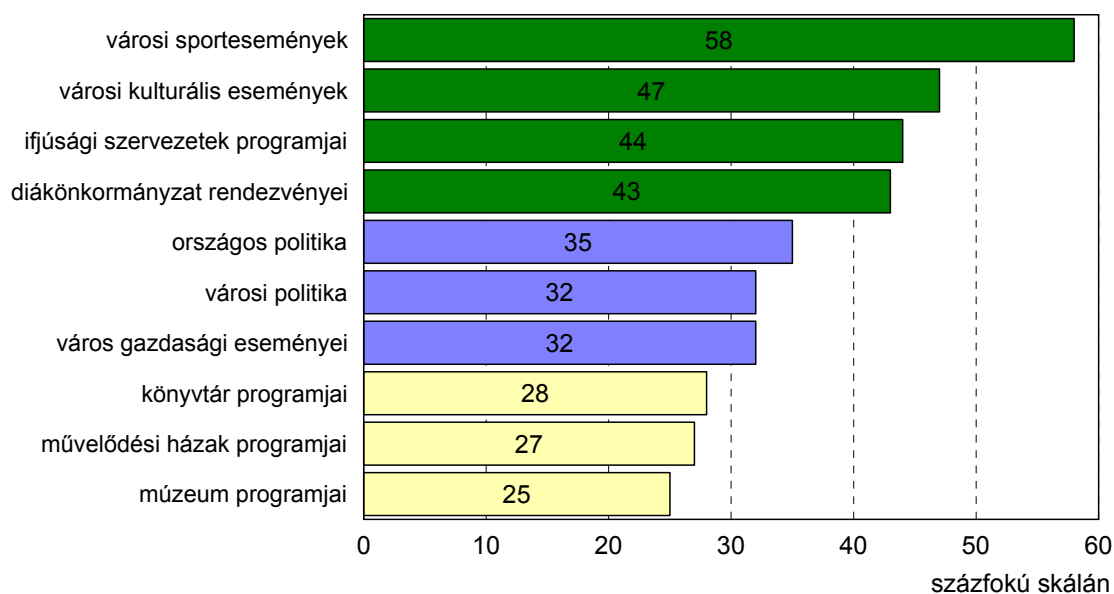
A diákok többsége egyelőre csak az iskolában használja az internetet. Azok, akik otthonról is rájelentkezhetnek a hálózatra az összes internet használó 11 százalékát jelentik, s ennél valamivel többen (15 százalék) csatlakoznak a világhálóra „egyéb helyen”, ami legtöbbször valaki barát, ismerős otthoni lehetőségét jelenti. Viszonylag kevesen interneteznek a szülők munkahelyéről (4 százalék), illetve nyilvános helyekről, pl. Internet kávézókból (3 százalék).

Zalaegerszeg Megyei Jogú Városnak a hivatalos honlapját a megkérdezett középiskolás tanulók 14 százaléka már látta, 41 százaléka nem látta ugyan, de tud a létezéséről. Természetesen a rendszeresen böngésző tanulók körében az oldal látogatottsága jóval magasabb, 44 százalék (és további 22 százalék tud a létezéséről).

9. KÖZÉLET

A közéleti tevékenységeket nagymértékben meghatározza a fiatalok általános érdeklődési köre, az hogy ebben mennyi helye van magának a közéletiségnek. Mi tíz dologgal kapcsolatban kérdeztük meg, hogy mennyire érdeklík ezek a fiatalokat. A feltett lehetőségeket faktoranalízissel soroltuk csoportokba, és különös módon a csoportok (összesen három, az ábrán eltérő színnel jelölve) úgy tűnik az érdeklődési fok alapján alakultak ki, bár a csoportokhoz tartozó elemek közt amúgy is felfedezhető hasonlóság.

Mennyire érdekelnek az alábbiak?

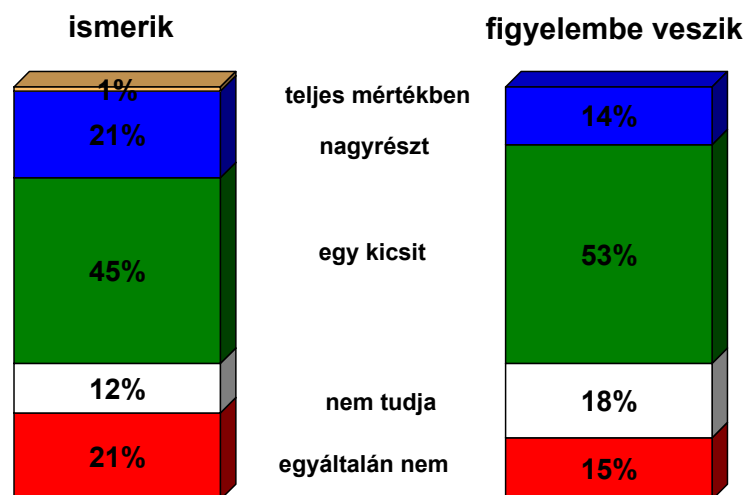
A fenti ábrából egy meglehetősen passzív kép szűrődik le. Ötven pont fölé egyedül a városi sporteseményekkel kapcsolatos érdeklődés került, de az sem lendült túl a bizonytalansági zónán (40-60 pont). A többi témával kapcsolatosan meglehetősen nagy érdektelenséget mértünk, és ez különösen igaz a kulturális-művelődési szféra által nyújtott lehetőségekre. A közéletiséget meghatározó események is inkább kevesebb, mint több érdeklődésre tartottak számot.

Általában elmondható, hogy az érdeklődést a fenti lehetőségekkel kapcsolatban három jellemző befolyásolja. A lányok érdeklődőbbek az átlagnál, különösen a különböző kulturális programokat illetően, míg a gimnazistákat a politikán, a gazdaságon és a sporton kívül

minden jobban érdekli az átlagnál. Ez alól egyedüli kivétel az országos politika, mellyel kapcsolatban az átlagosnál is érdeklődőbbek. Végezetül a tanulmányi átlag is hasonlóképpen hat az érdeklődési szintre, minél magasabb, annál nyitottabbak a fiatalok (kivéve a sporteseményeket és a művelődési házak programjait). Egy tényezőről kell még szólni, az évfolyam hatásáról. Az iskolaévek előrehaladtával a fiatalokat egyre jobban érdeklik az országos politikával kapcsolatos események, míg egyre kevésbé a diák-önkormányzati és más ifjúsági szervezetek által szervezett rendezvények. Ez utóbbi figyelmeztető jel lehet az érintettek számára.

A közéleti blokkban arra is kerestük a választ, hogy a diákok mennyire bíznak abban, hogy a város vezetői jó munkát végeznek. Itt 48 százalék volt a bizakodók, 27 pedig a kétkedők aránya (azok, akik egyáltalán nem bíznak ebben pont ugyanannyian voltak, mint akik teljes mértékben bíznak ebben). A tanulók kerek egynegyede nem tudott a kérdésre válaszolni. A válaszokat átszámoltuk százfokú skálára és ez 54 pontot ért, vagyis a diákok nem tudtak dönteni a kérdésben. Az index értéke valamivel alacsonyabb a szakmunkásképzőkben, illetve a bizakodás egyre nő a tanulmányi átlag emelkedésével is (41-ről 60 pontra).

Az igények ismerete és azok figyelembe vétele

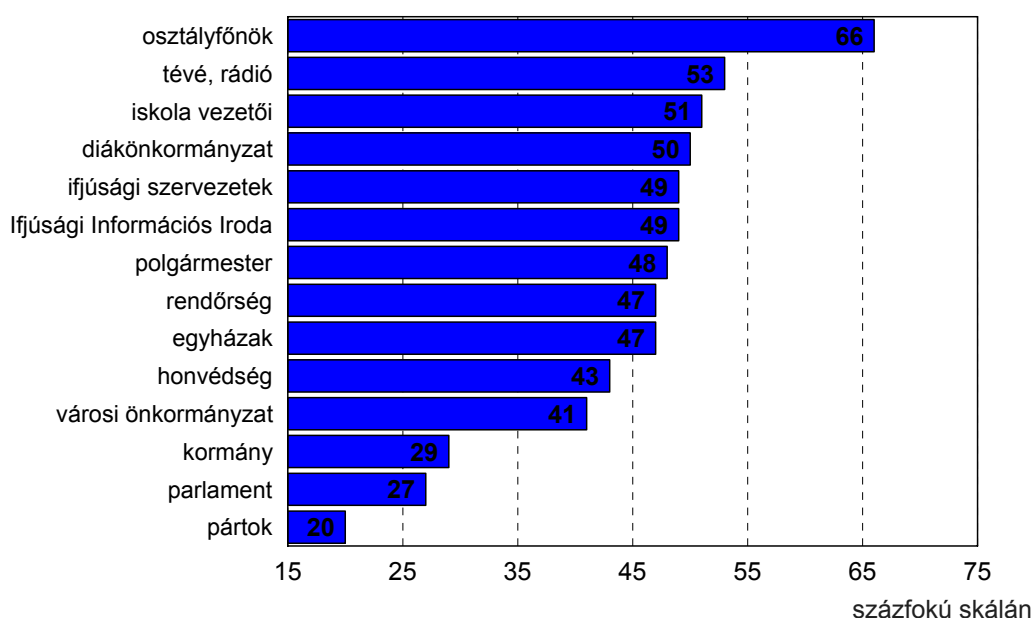

Arra is kíváncsiak voltunk, hogy a megkérdezett fiataloknak mi a véleménye, az önkormányzatnál mennyire ismerik, hogy mit szeretnének az itt élő fiatalok, és mennyire

veszik figyelembe a döntéseknél a fiatalok igényeit. Itt már inkább kritikus vélemények kerültek elő, bár ezt a kérdést mindig inkább negatívabban ítélik meg a válaszadók. Itt mindkét érték a százfokú skálán 34 pont volt, és ebben nem mutatkozott szignifikáns eltér a diákok egyetlen alcsoportjával kapcsolatban sem.

A fiataloknak felsoroltunk 14 intézményt is, és megkérdeztük, mennyire bíznak meg bennük. A legnagyobb bizalmat az osztályfőnök bírja, míg markáns ellenérzések a kormányt, a parlamentet és a politikai pártokat övezték. A többi intézmény megítélésénél igen nagy volt a bizonytalanság.

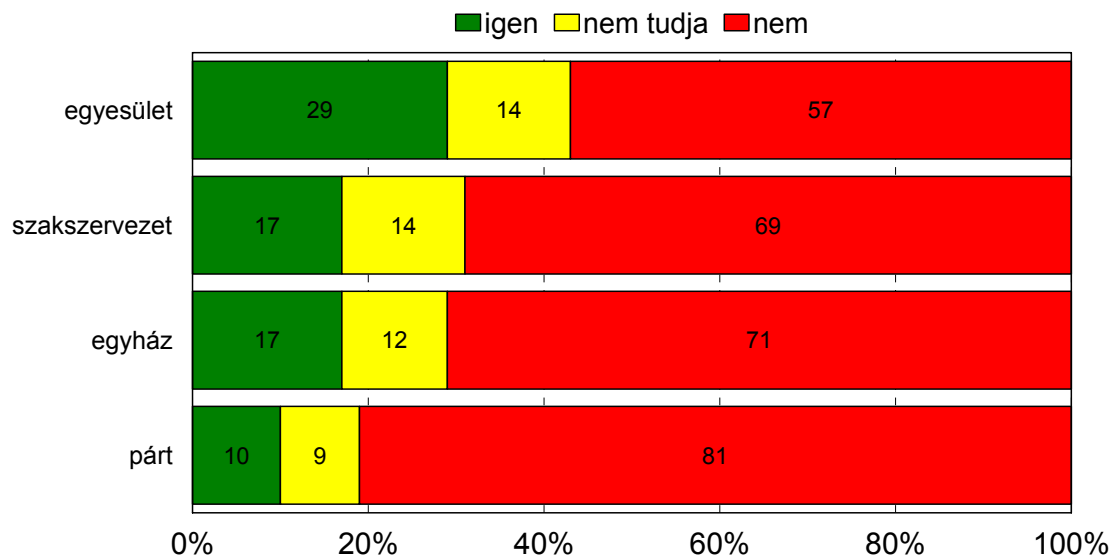
Az egyes intézmények bizalmi indexe

A tágan értelmezett közéleti aktivitás fontos fokmérője, hogy valaki tagja-e valamilyen szervezetnek, egyesületnek. Erre a fiatalok 13 százaléka válaszolt igennel. Az aktivitás jelentősen magasabb a fiúk körében, náluk 21, míg a lányoknál csak 7 százalék tagja valamilyen szervezetnek. Az aktivitás emellett – az átlaghoz képest legalábbis – kimagasló a diplomás apák gyermekeinél is (19 százalék). Rákérdeztünk arra is, hogy konkrétan melyik ez a szervezet, majd csoportokba soroltuk őket.

Legtöbben valamilyen sportegyesületnek a tagjai (35 említés). Őket a hobbiszervezetek (15), a művészeti (tánc és zene) csoportok (6), illetve a politikai jellegű szervezetek tagjai követik (6), utóbbiak többsége valamilyen DÖK tag vagy vezető.

Lennél-e tagja az alábbi szervezetnek?

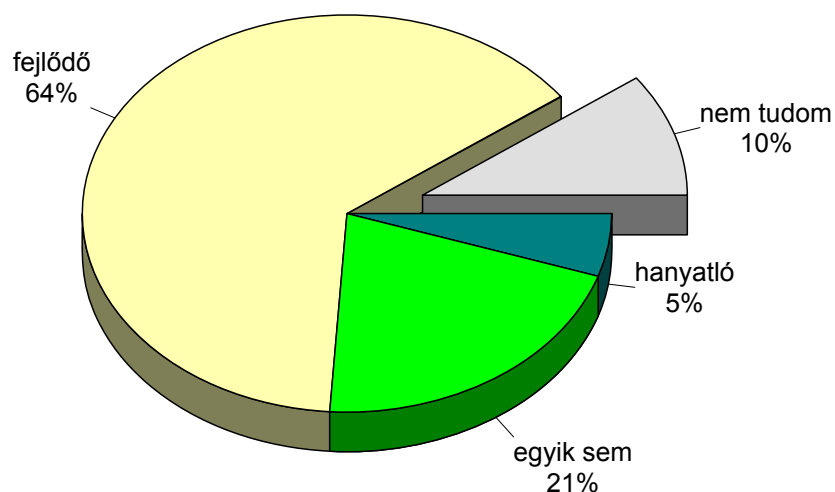

Arra is kíváncsiak voltunk, hogy a fiatalok vajon lennének-e tagjai bizonyos szervezeteknek. Legkevesebben a politikai pártokat választották, ez a fiatalok egytizedét (elsősorban a fiúkat) vonzza. Más kutatásokhoz hasonlóan legtöbben a leglazább szerveződést, a civileket választották, bár a 29 százalék több, mint kétszerese azoknak, akik ténylegesen tagjai valamilyen szervezetnek.

10. LOKÁLPATRIOTIZMUS

A városhoz való kötődést nagymértékben befolyásolja, hogy milyenek látjuk a helyet, ahol élünk. A diákok arra a kérdésre, hogy Zalaegerszeg inkább fejlődő vagy hanyatló, jelentős arányban a „fejlődő” kategória mellett tették le voksukat, mindössze 5 százalékuk gondolta a várost hanyatlónak.

Zalaegerszeg inkább fejlődő vagy hanyatló?

Ha a fenti adatokat mérleg-indexre vetítjük, akkor árnyaltabban megfogalmazhatók a diákok egyes csoportjai között lévő különbségek. Itt a mérleg-index főátlagja 66 pont, ami a pozitív válaszok túlsúlyát jelzi. Három tényezőt találtunk, amelyek befolyásolják ezt a vélekedést: a szakmunkástanulók kevésbé optimisták e tekintetben, mint az érettségit adó intézményben tanuló fiatalok, a vélemények együtt javulnak a tanulmányi átlag emelkedésével (73 pontra a 36-ról), míg a helybeli diákok sokkal jobb véleménnyel vannak a városról, mint a nem zalaegerszegiek (előbbieik 73, utóbbiak 58 pontra értékelték ezt). A mintába került diákok 47 százaléka volt helyi, 41 százalékuk naponta jár be a városba tanulni, míg 12 százalék a kollégiumokban lakók aránya.

Feltettünk néhány kérdést az itt lakással kapcsolatosan is. A fiatalok többsége szeret az országnak ezen a táján lakni (az index értéke a százfokú skálán 77 pont). A várossal magával

már nem volt ekkora elégedettség (az index értéke 66 pont), de még ez is jelentősen pozitív vélemény (itt természetesen csak azok véleményét vettük figyelembe, akik valóban itt is laknak). Még abban is nagy volt az egyetértés, hogy a zalaegerszegiek általában szeretnek itt élni (65 pont). Abban azonban már megoszlottak a vélemények, hogy a jövőben ki szeretne itt lakni, az összesített index értéke 44 pont volt, ami azt mutatja, hogy ha kevésbé is, de inkább nem szeretnék itt lakni a fiatalok. Ez utóbbi kérdés jelentősen eltért természetesen a helyiek és a környékiek közt, a helyieknél az érték 61, a környéki diákoknál pedig csak 29 pont. Ez azt mutatja, hogy a helyiek nagyobb arányban maradnának, míg a környékiek nem igazán szeretnék tartósan betelepülni a városba.

Konkréten is rákérdeztünk, hogy melyik településen élnének a fiatalok felnőtt korukban szívesen. Itt a nagy többségük azon a településen maradna, ahol jelenleg is él, ezt a fiatalok 49 százaléka mondta. Ebben a kérdésben a környéki diákok körében volt valamivel nagyobb a ragaszkodás, náluk az arány 53 százalék volt. 16 százalékuk költözne a fővárosba (elsősorban zalaegerszegiek), míg 12 százalékuk Zalaegerszegre (itt természetesen a környékbeli fiatalokról van szó). A válaszadók 24 százaléka említett egyéb településeket, a tíz legnépszerűbbet a következő táblázat mutatja (a Balaton esetén az ezt említőknek mindegy volt melyik balatoni településről van szó).

Település	Említések száma
Pécs	30
Győr	18
Keszthely	9
Szombathely	9
Veszprém	7
Szeged	7
Sopron	5
Siófok	4
Kőszeg	4
Balaton	3

A következő kérdéspár arra vonatkozott, hogy mire büszkék a fiatalok, és mit szégyellnek Zalaegerszegen. Büszkeségre okot adó választ 70, míg szégyellnivalót 71 százalékuk tudott mondani, 19 százalékuk semmire sem büszke, viszont 20 százalékuk semmit sem szégyell.

Ha az említéseket kategorizáljuk, akkor jól lehet látni a város problémás pontjait és dicső eredményeit egyaránt (az említések száma abszolút értékben magasabb a szégyellnivalóknál, mint a büszkeségeknél, ennek az az oka, hogy a fiatalok többsége egy-egy

büszkeséget, de 2-3 szégyellnivalót is említett).

Büszkeségek

Kategória és az említések száma	Konkrét említések
fejlettség (121 említés)	fejlődés, intézmények, szolgáltatások
élet (101 említés)	focicsapat, sport, hagyományok, kultúra
városkép (73 említés)	parkok, városközpont, egyes városrészek, emlékművek, Dísz tér, Kossuth utca, dóm

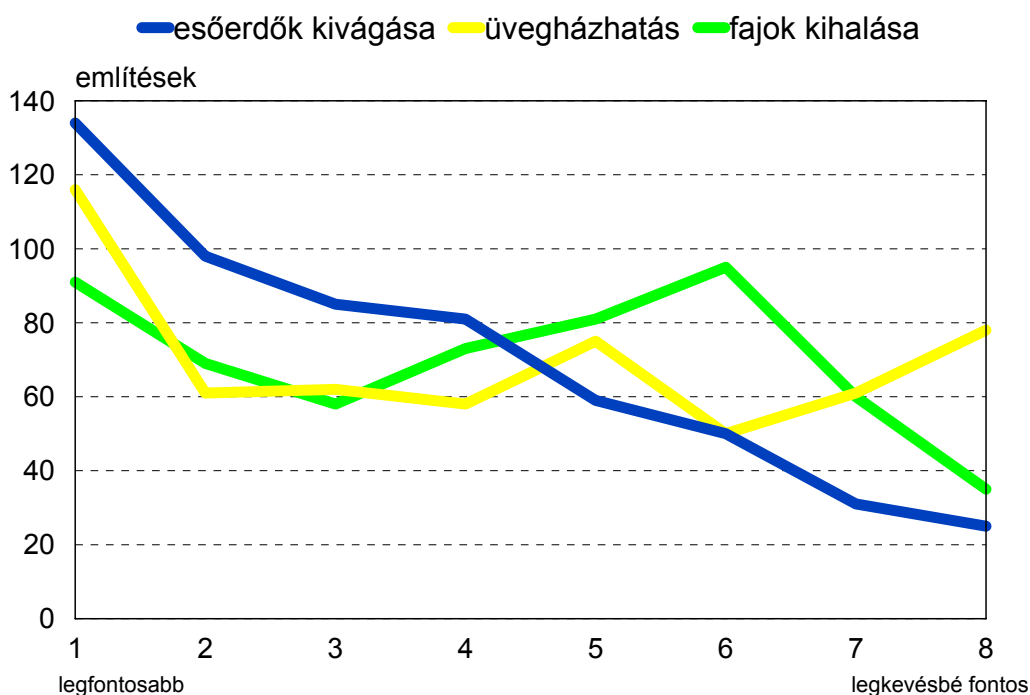
Szégyellnivalók

Kategória és az említések száma	Konkrét említések
emberek (138 említés)	cigányok, hajléktalanok, koldusok, vandálok, csövesek
környezet (90 említés)	szemét, levegő, környezetszennyezés, zaj, por
élet (81 említés)	közbiztonság, szórakozás, szegénység, unalom, focicsapat
külső (36 említés)	városkép, kevés park, házak, játszóterek

11. KÖRNYEZETTUDAT

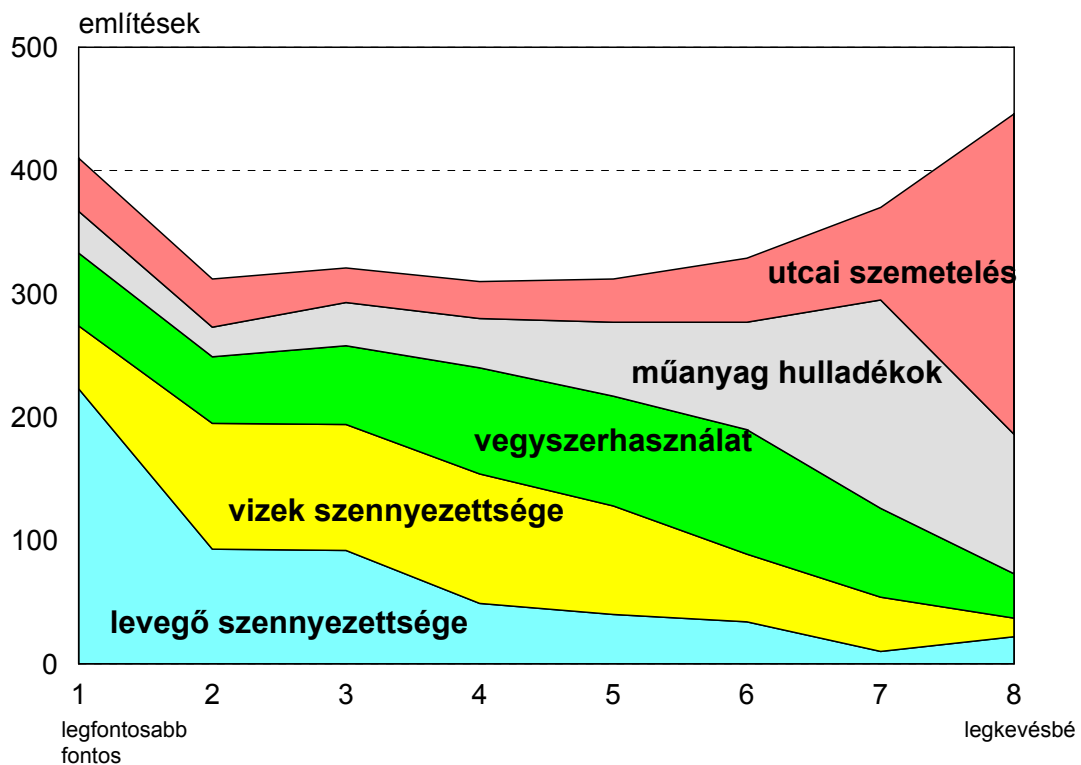
Az utóbbi években Magyarországon és szerte a világon egyre nagyobb gondot okoznak a környezetvédelmi problémák, a bekövetkezett lokális ökológiai katasztrófák. A kérdőívben foglalkoztunk a zalaegerszegi diákok környezeti kérdésekhez való viszonyával, a diákok környezettudatával is. Először arra kértük őket, hogy rangsoroljanak nyolc környezeti problémát egymáshoz képest, fontosság szerint. A problémák között három globális volt (esőerdők kivágása, üvegházhatás erősödése, bizonyos állat és növényfajok kihalása) és öt helyi tekinthető (levegő, vizek szennyezettsége, szemetelés, vegyszerhasználat, műanyag hulladékok). Az alábbi két ábra azt mutatja, hogy a globális és helyi problémák milyen helyezéseket kaptak. Itt az egyes jelentette a legfontosabb és a nyolcas a legkevésbé fontos problémát.

A globális környezeti problémák megítélése

A globális problémák közül legfontosabbnak az esőerdők kivágását tekintették a fiatalok, közel száznegyvenen helyezték az első helyre. A fajok kihalása és az üvegházhatás erősödése általában a sorrend közepén helyezkedett el, legtöbben az 5-6. helyre sorolták ezeket.

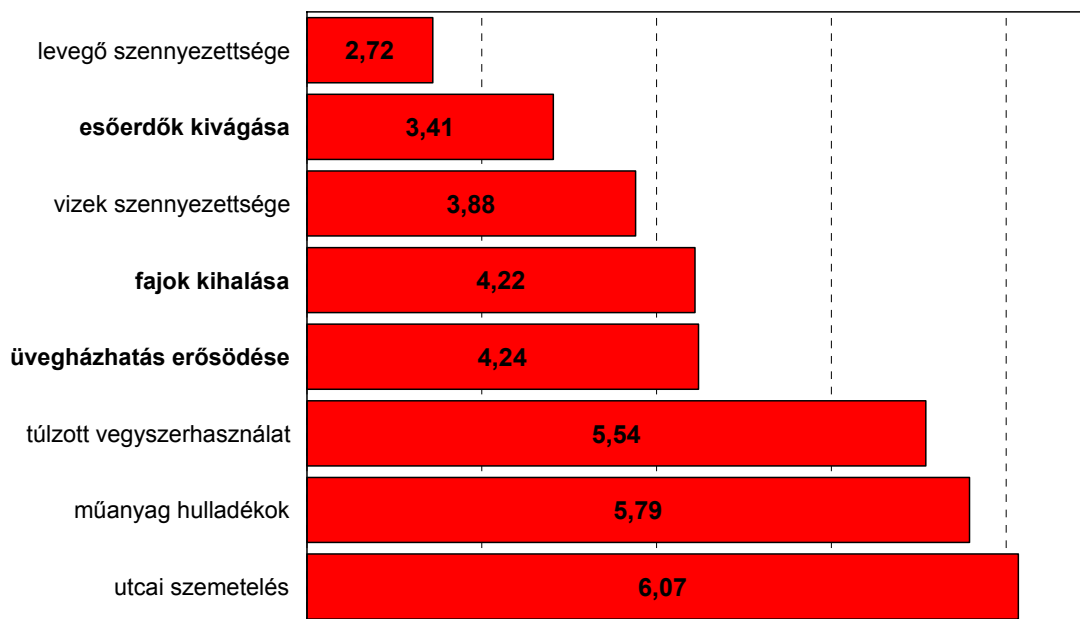
A helyi környezeti problémák megítélése

A helyi környezeti problémák közül legtöbben a levegő szennyezettségét tették az első helyre. Emellett szintén igen fontosnak ítélték a vizek szennyezettségét, a vegyszerhasználat a lista közepén volt, míg a műanyag hulladékok és az utcai szeméttelés csak kisebb probléma diákok szerint.

Ha összességében nézzük a helyezések átlagait, akkor a következő ábrán bemutatott sorrendet kapjuk (itt értelemszerűen az alacsonyabb átlagpontszámok jelzik a nagyobb fontosságot).

A környezeti problémák fontossági sorrendje

Összesítve jól látszik, hogy a levegő szennyezettségének problémája vezet a fiatalok környezeti problématudatában, hiszen a második helyen álló esőerdők kivágásával kapcsolatos problémák közvetetten szintén a levegőre utalnak vissza. Ebben a környezetben a két utolsó, vagyis legkevésbé fontos elem, a műanyag hulladékok és az utcai szemetalés helyezése nem meglepő, hiszen valóban jelentéktelennek tűnhetnek például a fajok kihalása mellett, de a probléma jelen van a fiatalok tudatában, hiszen arra a korábbi kérésre, hogy mit szégyell a városban, igen sokan éppen a szemetet említették.

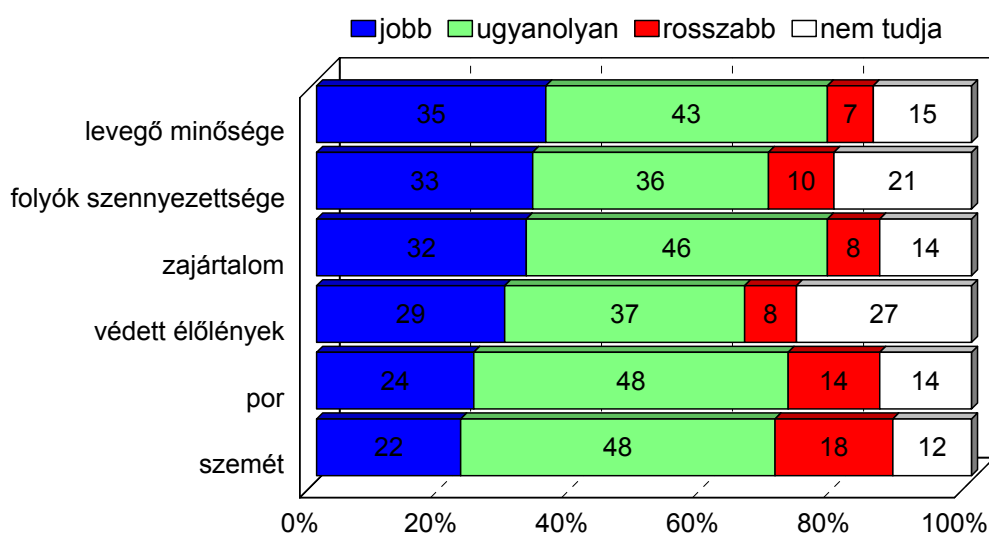
rangsor hely	gimnázium	szakközépiskola	szakiskola
1.	<i>esőerdők kivágása</i>	levegőszennyezettség	levegőszennyezettség
2.	levegőszennyezettség	<i>esőerdők kivágása</i>	vizek szennyezettsége
3.	<i>fajok kihalása</i>	vizek szennyezettsége	<i>esőerdők kivágása</i>
4.	<i>üvegházhatás</i>	<i>üvegházhatás</i>	<i>fajok kihalása</i>
5.	vizek szennyezettsége	<i>fajok kihalása</i>	vegyszerhasználat
6.	vegyszerhasználat	vegyszerhasználat	<i>üvegházhatás</i>
7.	műanyag hulladékok	műanyag hulladékok	szemetalés
8.	szemetalés	szemetalés	műanyag hulladékok

Ha a fontossági sorrendet az iskola típusa alapján nézzük meg, akkor az derül ki, hogy az esőerdők kivágása, de általában a globális problémák inkább a magasabb végzettséget adó iskolákban fontosabbak. Ez jól mutatja a környezeti nevelés jellemzőit az egyes iskolákban,

az első négy probléma közt a gimnáziumokban ott van mind a három globális, a szakközépiskolákban és a szakmunkásképzőkben már csak kettő, de egyre hátrébb szorulva. A levegőszennyezettség és a vizek szennyezettsége a két legfontosabb helyi környezeti probléma mindhárom iskolatípusnál, a vizek szennyezettségének megítélése éppen ellentétesen mozog az esőerdőkével.

A környezeti problémák egymáshoz viszonyított fontossága után arra vártunk választ, hogy hatféle klasszikus környezetterhelést, környezeti problémát (levegő, por, zaj, szemét, folyóvizek, védett élőlények) tekintve Zalaegerszeg vajon jobb helyzetben van-e, mint az országos átlag. Itt már magasabb volt a válaszolni nem tudók aránya, és az értékelhető választ adó diákok közül is a relatív többség úgy nyilatkozott, hogy szerinte a zalaegerszegi helyzet megegyezik az országos helyzettel, nem lát lényeges eltérést.

Zalaegerszeg helyzete az országos átlaghoz viszonyítva

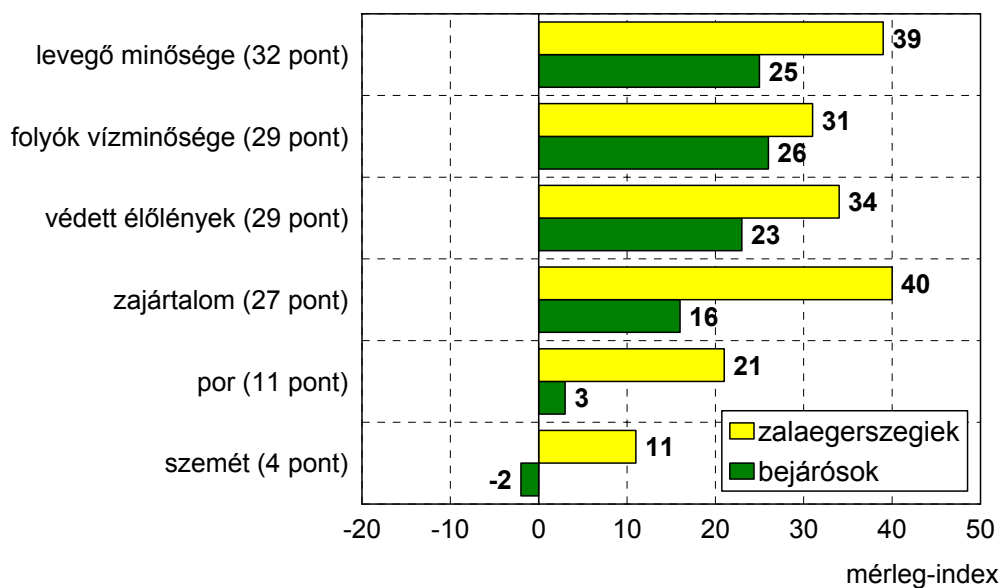

Ha a környezeti terheléseket egyfajta mérleg-indexre vetítve nézzük, kivéve az elemzésből a bizonytalan válaszadók tömegét, akkor az derül ki, hogy gyakorlatilag az összes környezeti problémát tekintve Zalaegerszeg jobb helyzetben van, mint az országos átlag, egyedül a szemét kérdése volt az, amelynél a mérleg-index nem mutatott eltérést.

Érdekes megvizsgálni, hogy miben tér el a városban lakó diákok és a környező településekről bejáró tanulók ítélete, ugyanis okunk lehet feltételezni, hogy a bejárós tanulóknak más viszonyítási alapjuk van (környezeti ártalmakkal kevésbé terhelt

lakótelepülésük), s hajlamosabbak az átlagnál sötétebben látni a nagyvárost. A következő ábra e felosztás szerint mutatja az egyes ártalmak képzelte jelenlétét a városban. A problémák mögött zárójelben a teljes minta értékelése szerinti mérleg-indexen mért pontszám látható, míg a két csoport a “zalaegerszegiek” és a “bejárósok” megnevezéssel van különválasztva.

Az egyes környezeti ártalmak jelenléte a városban az országos átlaghoz képest

Az ábrán jól látszik, hogy minden környezeti terhelés esetén szignifikáns különbség van, a zalaegerszegiek kivétel nélkül pozitívabban látják a helyzetet. A legnagyobb eltérés a zajártalom megítélésében van, míg a helyi diákok a város zajterhelését az országos átlagnál sokkal jobbnak minősítették (+40 pont), addig a környező, csendesebb településekről naponta bejáró tanulók ennél negatívabban látják a helyzetet (16 pont). Különösen súlyosnak ítélik a szemét helyzetét (-2 pont). A nem helyben lakó diákok közül a kollégisták véleménye negatívabb a bejárós diákokénál, ők a folyók szennyezettségét, és még inkább a zajártalmat rosszabbnak ítélték, még a környező településeken lakóknál is.

A blokkban arra is kíváncsiak voltunk, hogy milyen környezetvédelmi akciókban vennének részt a diákok. Hét akciót soroltunk fel, melyek közül a legnépszerűbb az újrahasznosított papírfüzetek vásárlása volt (nem véletlenül, mivel ez kerül a legkisebb energiába), míg a legkevésbé az iskola környéki szemétszedés vonzotta a diákokat (bár közel egyharmaduk, még ebben is részt venne – legalábbis ezt válaszolta). Az akciók közül mindössze kettő volt, amelyik a diákok több, mint felét megmozgatná, a többiben relatív

többségük nem venne részt. A bizonytalanok aránya 15-20 százalék között mozgott.

Részvételi hajlandóság környezetvédelmi akciókban

Korrelációs elemzéssel megvizsgáltuk az egyes akciók értékelése közti kapcsolatot is. A diákok szemében egymással szorosan összefügg a szelektív hulladékgyűjtés, a városi lomtalanítás és az iskola környéki szemétszedés, ezek ugyanazt a gondolati kört mutatják (ez természetesen nem azt jelenti, hogy egymáshoz hasonlóan értékelték a három akciót). A szelektív hulladékgyűjtéshez kapcsolódik (de a másik kettőhöz nem olyan szorosan) a újrahasznosított füzetek vásárlása, és a környezetre ártalmas spray-k nem megvásárlása egyaránt (ez is könnyen belátható gondolati hasonlóság). Külön párt képez a tüntetés és a röpcédulák osztogatása, ezek nyilvánvalóan valamivel radikálisabb akcióknak tekinthetők.